

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLER ARASI AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
DİSİPLİNLER ARASI AİLE DANIŞMANLIĞI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ
İLE ANNELERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI VE İŞLEV
BOZUCU BAŞ ETME BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Fatma Kevser ŞAHİN

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Temmuz 2025**

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARDAKİ DAVRANIŞ PROBLEMLERİ
İLE ANNELERİNİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI VE İŞLEV
BOZUCU BAŞ ETME BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Fatma Kevser ŞAHİN

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARIKAN

Tez Savunma Jürisi:
Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU
Doç. Dr. Mustafa GÜLER

Konya
Temmuz 2025

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

16 Temmuz 2025

Fatma Kevser ŞAHİN

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğretim Üyesi Muhammed ARIKAN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

16 Temmuz 2025

Fatma Kevser ŞAHİN

İçimizdeki çocuğa...

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecimin tüm aşamalarında her soruma içtenlikle cevap verip yardımını esirgemeyen, sohbetlerimiz esnasında kıymetli düşüncelerini bizimle paylaşarak farklı bakış açıları edinmemizi sağlayan değerli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Muhammed ARIKAN'a teşekkürü borç bilirim. İnşallah sizinle farklı çalışmalara imza atmak nasip olur.

Babacanlığıyla, bilgisiyle, öngörüleleriyle beni yüreklendiren değerli hocam Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU, hayatına dokunacağınız öğrencileriniz bol olsun.

Jürimde görev alan Sayın Doç. Dr. Mustafa GÜLER hocam, desteğiniz için teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu zorlu süreçte bana yarenlik eden kardeşim Beyza ÖZTÜRK, bahtın açık, ömrün bahar olsun.

Her daim varlığını, desteğini, sevgisini hissettiğim eşim Oğuzhan ŞAHİN, bu yoğun çalışma dönemimde hayatımı güzelleştiren iyi kilerim; oğullarım Harun Aras ve Mehmet Tuğra, ailem olduğunuz için şükürler olsun.

Son olarak annem Meryem AVŞAR, babam Osman Nuri Avşar, ağabeyim Mustafa, kardeşlerim Furkan ve İlayda, bu tezi yazmama vesile oldunuz. İyi ki benim ailemsiniz.

16 Temmuz 2025

Fatma Kevser ŞAHİN

ÖZET

Fatma Kevser ŞAHİN

Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri ile Annelerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2025

Bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklardaki davranış problemleri ile annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, Konya ili Selçuklu ilçesine bağlı bağımsız devlet anaokullarından Melikşah Anaokulunda eğitim gören, toplam 175 çocuğun anneleri ve çocukların sınıflarında eğitim gördükleri toplam 9 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak için annelere; Sosyodemografik Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Young Telafi Ölçeği, Young- Rygh Kaçınma Ölçeği öğretmenlere; Ladd ve Profilet Çocuk Davranış ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi IBM SPSS 27 paket programı aracılığı ile yapılmıştır. Araştırmada değişkenler arası ilişkinin olup olmadığını ve varsa ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla ilişki tarama modeli, bu doğrultuda değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisini belirlemek amacıyla t- testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), değişkenlerin birbirlerini etkileme düzeyi ile var olan etkileşimin yönünü belirlemek için çoklu regresyon analizi istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma bulguları, annelerin yaşı, eğitim düzeyi ve gelir durumu gibi sosyo-demografik özelliklerinin, ayrıcalıklılık, duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon gibi erken dönem uyumsuz şemalarıyla, aşırı telafi baş etme biçimleriyle, sosyal olmayan ve prososyal çocuk davranışlarıyla anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmada, çocuk davranışlarından prososyal davranış, saldırganlık ve aşırı hareketlilik davranışları ile çocukların cinsiyetleri arasında anlamlı şekilde ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından iç içe geçme, duygusal yoksunluk, kendini feda ve cezalandırılma şemaları ile kaçınma işlev bozucu baş etme biçiminin çocuk davranışları üzerinde yordayıcı etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgular alan yazın ışığında tartışılmış, araştırma sonuçları doğrultusunda alan çalışanlarına ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Erken dönem uyumsuz şemalar, işlev bozucu baş etme biçimleri, davranış problemleri, okul öncesi dönem, anneler

ABSTRACT

Fatma Kevser ŞAHİN

An Investigation of the Relationship Between Behavioral Problems in Preschool Children and Their Mothers' Early Maladaptive Schemas and Dysfunctional Coping Styles

Master's Thesis

Konya, 2025

This study aimed to examine the relationship between behavior problems in preschool children and their mothers' early maladaptive schemas and dysfunctional coping styles. The sample of the research consisted of the mothers of a total of 175 children attending Melikşah Kindergarten, an independent state kindergarten in the Selçuklu district of Konya province, and a total of 9 teachers who taught the children in their classrooms. To collect data in the study, mothers were administered the Sociodemographic Information Form, Young Schema Questionnaire-Short Form-3, Young Compensation Scale, Young-Rygh Avoidance Scale, and teachers were administered the Ladd and Profilet Child Behavior Scale. The data obtained from the study were analyzed using the IBM SPSS 27 software package. To determine whether there was a relationship between variables and the direction of this relationship if any, a correlational screening model was used; accordingly, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis were employed as statistical methods to determine the interactions between variables, the extent to which variables affect each other, and the direction of the existing interaction. The research findings showed that the sociodemographic characteristics of mothers, such as age, education level, and income status, were significantly related to early maladaptive schemas including entitlement, emotional deprivation, failure, pessimism and social isolation, as well as to overcompensation coping styles, and to antisocial and prosocial child behaviors. The study found a significant relationship between children's gender and prosocial behavior, aggression, and hyperactivity behaviors among child behaviors. It has been determined that early maladaptive schemas of mothers such as enmeshment, emotional deprivation, self-sacrifice, and punishment along with avoidance as a dysfunctional coping style, have predictive effects on children's behaviors. In this context, the findings obtained were discussed in light of the literature, and recommendations were made for practitioners and researchers based on the research results.

Keywords

Early maladaptive schemas, dysfunctional coping styles, behavioral problems, preschool, mothers

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri	3
2.2. Davranış Problemlerinin Sınıflandırılması.....	4
2.2.1. Davranış Bozuklukları	4
2.2.2. Duygusal Bozukluklar	4
2.2.3. Alışkanlık Bozuklukları.....	4
2.2.4. Ağır Ruhsal Bozukluklar	5
2.3. Davranış Problemlerinin Nedenleri.....	5
2.4. Okul Öncesi Dönemde Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri.....	5
2.4.1. Öfke Nöbeti.....	6
2.4.2. Saldırganlık.....	7
2.4.3. İnatçılık	8
2.4.4. Kıskançlık	8
2.4.5. Yalan.....	9
2.4.6. Çalma.....	9
2.4.7. Parmak Emme.....	9
2.4.8. Tırnak Yeme	10
2.4.9. Kekemelik.....	11
2.4.10. Tik.....	11
2.4.11. Enürezis	12
2.4.12. Enkoprezis	12
2.4.13. Uyku Bozuklukları.....	13

2.4.14. Yeme Bozuklukları	14
2.4.15. Çocukluk Çağı Mastürbasyonu.....	14
2.4.16. Kaygı.....	15
2.4.17. Korku	17
2.4.18. Çekingenlik	18
2.4.19. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu.....	19
2.5. Şema Terapi.....	20
2.5.1. Şema Kavramı.....	20
2.5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	21
2.5.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kökenleri.....	22
2.5.4. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	24
2.5.5. İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri.....	30
3. YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırmanın Amacı	33
3.2. Araştırmanın Temel Problemi	33
3.3. Araştırmanın Hipotezleri	33
3.3.1. Alt Hipotezler	33
3.4. Araştırmanın Önemi	34
3.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	35
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	35
3.7. Araştırmanın Modeli	36
3.8. Araştırmanın Örneklemi.....	36
3.9. Veri Toplama İşlemi.....	36
3.10. Veri Toplama Araçları.....	37
3.10.1. Sosyodemografik Bilgi Formu	37
3.10.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	37
3.10.3. Young Telafi Ölçeği (YTÖ)	38
3.10.4. Young- Rygh Kaçınma Ölçeği (YR-KÖ).....	38
3.10.5. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği.....	39
3.11. Veri Analiz Yöntemleri	40
3.12. Verilerin Ön Analizi	41
4. BULGULAR.....	43
4.1. Çocuk Davranışları ile Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	43

4.2. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları.....	45
4.3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	46
4.4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	50
4.5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	56
4.6. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	60
4.7. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	61
4.8. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Gelir Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	63
4.9. Çocuk Davranışlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	64
4.10. Çocuk Davranışlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	66
4.11. Çocuk Davranışlarının Anne Gelir Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	68
4.12. Çocuk Davranışlarının Çocuk Cinsiyetine Göre T-testi Sonuçları	70
4.13. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocuk Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular	71
4.13.1. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Prososyal Davranışları Üzerindeki Etkisi	72
4.13.2. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Sosyal Olmayan Davranışları Üzerindeki Etkisi	74
4.13.3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Dışlanma Seviyeleri Üzerindeki Etkisi.....	75
4.13.4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Korkulu Kaygılı Olma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi	76
4.13.5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Aşırı Hareketlilik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi	77
4.13.6. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi	78
5. TARTIŞMA	80
6. SONUÇ	86
7. ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR	90

ÖZGEÇMİŞ	101
EK 1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	102
EK 2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	103
EK 3. YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ KISA FORM-3	104
EK 4. YOUNG KAÇINMA ÖLÇEĞİ	107
EK 5. YOUNG TELAFİ ÖLÇEĞİ	108
EK 6. LADD VE PROFİLET ÇOCUK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ	109
EK 7. ÖLÇEK İZİNİ 1	110
EK 8. ÖLÇEK İZİNİ 2	111
EK 9. ÖLÇEK İZİNİ 3	112
EK 10. MEB ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİNİ.....	113
ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/ MUAFİYETİ	114

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çocuk Davranışları ile Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	43
Tablo 2. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri	45
Tablo 3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	47
Tablo 4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	51
Tablo 5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Gelir Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	57
Tablo 6. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	61
Tablo 7. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	62
Tablo 8. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	63
Tablo 9. Çocuk Davranışlarının Anne Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	65
Tablo 10. Çocuk Davranışlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	67
Tablo 11. Çocuk Davranışlarının Anne Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	69
Tablo 12. Çocuk Davranışlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem t testi Sonuçları	71
Tablo 14. Sosyal Olmayan Davranışlara İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	74
Tablo 15. Dışlanmaya İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 16. Korkulu Kaygılı Olmaya İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 17. Aşırı Hareketliliğe İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 18. Saldırganlığa İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	79

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
Akt.	Aktaran
APA	Amerikan Psikiyatri Birliği
DEHB	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
DSM-5	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
NICE	Ulusal Sağlık ve Bakım Mükemmelliği Enstitüsü
YŞÖ- KF3	Young Şema Ölçeği Kısa Form- 3
YTÖ	Young Telafi Ölçeği
YR- KÖ	Young- Rygh Kaçınma Ölçeği

1. GİRİŞ

Çocuk doğumundan itibaren, fiziksel ve sosyal çevresiyle uyum mücadelesi verirken, en önemli desteği anne ve babasından alır. Kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yönetmeyi ebeveynlerinden öğrenir. Onları kendine örnek alır ve onların yaşam tarzlarını taklit eder (Yavuzer ve diğerleri, 2011, s. 13).

Aile içerisindeki ilişkiler ile anne babaların çocuk yetiştirirken uyguladıkları yöntemler, çocuklarının farklı kişilik özellikleri geliştirmesine neden olan ve bu bağlamda psikososyal gelişimlerine etki eden en önemli hususlardandır (Kuzgun & Eldeleklioğlu, 1999, s. 69-77).

Çocuğun gelişim sürecinde her yeni aşamaya geçtiğinde, farklı beceriler kazanması kaçınılmazdır. Çocukta yeni beceri edinimi, beraberinde çözülmesi beklenen sorunlar ortaya çıkarır. Gelişim dönemlerinde karşılaşılan bu sorunlar, genellikle normal ve geçicidir; fakat çocuk, bu dönemde çevresindeki yetişkinlerin yanlış tutumlarıyla veya engelleyici yaklaşımlarıyla karşılaşır, dönemseller olan bu sorunlar, yeni gelişim dönemlerine ve ileriki yaşlara sarkarak, çocukta uyum ve davranış bozuklukları olarak kendini gösterir (Yaşar, 2013, s. 15).

Yavuzerin (1990) ifadesine göre de, çocuğun benlik algısı, akranları ile iletişimi ve olaylara karşı tepkileri, büyük ölçüde anne ve babalarının tutumlarından etkilenmektedir. Bununla birlikte anne ve babalarından yeterli sevgi ve ilgiyi görmeyen çocuklarda ortaya çıkan sevgi açlığı nedeniyle davranış bozuklukları oluşabilmektedir. Anne baba tutumlarını oluşturan sebepler incelendiğinde de, bunların birer öğrenme ürünü olarak ortaya çıktıkları, anne ve babaların kendi çocukluk yıllarındaki ebeveynleriyle olan yaşantılarının, şu anki ebeveynlik tutumlarını etkileyen etmenlerden olduğu görülmektedir (s. 114-116).

Young (2024), ebeveynlerin tutumlarının, çocukluğun erken dönemlerinde çocukta şemalar ortaya çıkardığını, çocuğun da bu şemalarla baş etmek için uyumsuz başa çıkma genel eğilimleri gösterdiğini ve her bireyin kendine özgü yollarla bu genel eğilimler doğrultusunda farklı tepkiler geliştirdiğini ifade etmektedir (s. 30-33).

Şemalar, çocukluk ve ergenlik döneminde filizlenen ve yaşam boyu gelişen duygusal ve bilişsel örüntülerdir. Bu karmaşık örüntüler, işlevsiz hale gelerek kişinin kendisi ve

başkalarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Erken dönem travmatik deneyimler, yetişkinlikte karşılaşılan olaylarla tetiklenerek uyum bozucu şemalara dönüşebilir. Bu durum kişide, olumsuz duygulara ve işlevsiz davranışlara yol açabilir (Young ve diğerleri, 2024, s. 30-34).

Şemaların oluşumunda, temel duygusal ihtiyaçların nasıl karşılandığı, erken dönem yaşam deneyimleri ve bireyin mizacı rol oynar. Bu faktörler, kişinin kendisini nasıl algıladığını, dünyayı nasıl yorumladığını belirleyerek; nasıl davranacağı yönünde bireye yol gösterirler (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 15-24)

Berne' nin (1961) ifadesine göre de, bireylerin ebeveynleri ile kurdukları ilişkiler, bireylerin sadece çocukluklarını değil, yetişkinlikteki ebeveynlik tarzlarını da şekillendirir. Bu ilişkilerden yeterince beslenemeyen ve sağlıklı bir bağ kuramayan bireyler, kendi çocuklarını yetiştirme konusunda da zorluklar yaşarlar (Akt., Dökmen, 1985, s. 53-66).

Brook ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan boylamsal araştırmada, üç kuşak boyunca anneanne, anne ve çocuk arasındaki ilişkiler ile dışsallaştırılmış davranış sorunları incelenmiş; sonuçlar, anneye olumsuz ilişkisi bulunan bireylerin çocuklarıyla da benzer şekilde olumsuz bağlar kurduğunu ve anneleri dışsallaştırılmış davranış sorunları gösteren çocukların da aynı tipte problemler sergilediklerini ortaya koymuştur (Brook ve diğerleri, 2012, s. 418-427).

Günümüzde çocuklar üzerinde etki bırakan birçok farklı değişken olmasına rağmen çocuklar hala anne babalarının izinden gitmekte, ailelerinden aldıkları eğitimi, hem doğru hem de yanlış yönleriyle gelecek nesillere aktarmaktadırlar (Özbey, 2008, s. 7).

Sonuç olarak; ebeveynlerin çocukluklarında, anne ve babaları ile kurdukları ilişki sonucu erken dönem uyumsuz şemalar geliştirdikleri, bu şemalarla baş edebilmek için işlev bozucu baş etme biçimleri ile tepkiler sergiledikleri, ebeveynlerin bu yaşantılarının kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını da olumlu ya da olumsuz olarak şekillendirdiği, bu durumun çocuklarının kişilik, davranış ve sosyal gelişimlerini etkileyebileceği ifade edilebilir. Bu bağlamda; çeşitli ve karmaşık etmenlerden etkilendiğini bildiğimiz çocuklarda görülen duygusal ve davranışsal problemlerin, araştırmamızda ebeveynlik rolü kapsamında ele alınacak olan annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri ile ilişkisi incelenecektir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusuna uygun kavramsal konular ele alınmaktadır.

2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri

Campbell (1995), davranış problemini, erken çocukluk döneminde ortaya çıkan, belirli semptomlarla tanımlanabilen, kısa süreli istikrar gösteren, nispeten aşırı ve çocuğun gelişimsel zorluklarla baş edebilme yeteneğini engelleyen, sadece ebeveynler ile sınırlı olmayıp değişik ortamlarda da gözlemlenebilen davranış modelleri olarak tanımlamaktadır (s.113-149).

Birkan (2002)'a göre, davranış problemi, çocuğa bir davranışı yapmaması ifade edildiği halde, çocuğun o davranışı yapmaması gerektiğini bilmesine rağmen, davranışı tekrar yapmasıyla nitelendirilen, çocuğun kendisi veya çevresindeki bireyler için sorun teşkil eden davranışlardır (s.18-20).

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yazıya geçirilen, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabında (DSM-5) davranış problemi, diğer bireylerin temel haklarının ya da yaşa uygun toplumsal değerlerinin veya kuralların bozulmasına neden olan, sürekli biçimde tekrar eden davranış düzeni olarak belirtilmektedir (APA, 2014, s. 226-228).

Bir başka tanıma göre de problem davranışlar, çocuğun gelişimini kötü yönde etkileyen, çevresiyle etkileşimini zorlaştıran, fonksiyonel olmayan ya da çocuğa zarar verici kapsamda olan ve çocuğun altı aydan uzun süre tekrarladığı davranışlardır (Gazioğlu İşmen ve diğerleri, 2018, s. 92).

Çocuktaki davranışın problemlilik olarak nitelendirilmesinde; davranışın sürekliliği, çocuğun yaşına uygunluğu, cinsiyet rolü beklentisi ve davranışın şiddeti dikkate alınması gereken önemli ölçütlerdir (Gültekin Akduman, 2014, s. 88-123).

Dış etmenlerin etkisiyle gelişen ve kısa sürede ortadan kaybolan davranışlar, devamlılık göstermediklerinden problemlilik olarak görülmemelidirler (Arı ve diğerleri, 1994, s. 23-38).

Özbey'in (2009) ifadesi göre, ebeveynlerin çocuklarının problem davranışlarıyla başa çıkma sürecinde çocuklarının sosyal becerilerini geliştirmeleri önemlidir çünkü problem davranışlarla başa çıkma becerileri ile sosyal beceriler arasında pozitif bir ilişki vardır. Başka bir deyişle, çocukların sosyal becerileri arttıkça problem davranış düzeyi azalmaktadır (Özbey S. , 2010, s. 9-18).

2.2. Davranış Problemlerinin Sınıflandırılması

Austin ve Sciarra (2012), davranış problemi olarak nitelendirilen davranışları, içselleştirilmiş (gözlemlenmesi zor olan) ve dışsallaştırılmış (gözlemlenmesi kolay olan) davranışlar olarak iki sınıf altında incelemişlerdir (s. 6).

Vurma, başkalarını rahatsız etme, tehdit etme, çalma gibi davranışlar dışsallaştırılmış; kaygı, tedirginlik, bunalma, içe kapanıklık, bedensel şikâyetler gibi problem davranışlar içselleştirilmiş davranışlardır (Merrell, 1995, s. 253-264).

Yörükoğlu (2008) ise, çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerini, davranış bozuklukları, duygusal bozukluklar, alışkanlık bozuklukları ve ağır ruhsal bozukluklar olmak üzere, dört grupta ifade etmiştir.

2.2.1. Davranış Bozuklukları

Sinirlilik, hırçınlık, kavgacı ve geçimsiz olma, çalma, kuralları çiğneme gibi davranışları kapsamaktadır. Davranış bozukluklarına sahip çocuklar ilişkilerinde genellikle gergin bir tavır sergilerler.

2.2.2. Duygusal Bozukluklar

Kaygı, korku, endişe, tik, kekemelik ve uyku bozuklukları gibi davranışlar bu davranış problemi altında ifade edilmektedirler. Duygusal bozuklukları olan çocuklar, genellikle çekingen ve güvensizdirler.

2.2.3. Alışkanlık Bozuklukları

Enkoprezis, enürezis ve parmak emme gibi davranışlar bu davranış problemi kapsamında tanımlanmaktadır.

2.2.4. Ağır Ruhsal Bozukluklar

Çocuğun çevresiyle iletişimde sürekli olarak sıkıntıya neden olan psikoz gibi ruhsal sorunlar bu davranış problemi çerçevesinde ele alınmaktadır (s. 287).

2.3. Davranış Problemlerinin Nedenleri

Okul öncesi dönem çocuklarda problem davranışlar, birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Problem davranışların bazıları gelişim sürecinin bir getirisi olmakla beraber gelişim süreci sonrasında da bu davranışlar yoğunlukla varlığını sürdürüyorsa o zaman bir problemden söz edilebilir (Özbey S. , 2010, s. 9-18).

Çocukta davranış problemlerinin nedenleri; temelde kalıtım, beden özürleri, hastalıklar, iç salgı bezleri bozuklukları, kazalar ve şokları kapsayan bedensel sebepler ile ana-baba ilişkileri, yakın çevre ile iletişim, yanlış eğitim, okul ortamı, sosyal ve ekonomik faktörleri konu edinen biyolojik, psikolojik ve temel sosyal ihtiyaçlara bağlanmaktadır (Çağlar, 1981, s. 20-41).

Doctroff ve Arnold (2004) da erken çocukluk dönemi davranış problemlerinin, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası; ebeveynlerinin yaşları, mesleği, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, geniş aile yapısında yetişmesi, ailenin etnik kökeni, ailevi çatışma ve şiddet gibi önemli etmenlerle ilişkili olduğunu ifade etmektedirler (Akt., Eratay, 2011, s. 2347-2367).

Doulou ve Drigas (2022), çocukların davranış problemlerinde aile etmeninin, problem davranış için eğilim oluşturduğunu; okul ve toplum ağları gibi diğer sosyal faktörlerin de bu sorunları sürdürebileceğini ve daha da kötü hale getireceğini ifade etmektedirler. Tüm bu sistemlerin ayrı ayrı, çocukların davranış problemlerini açıklarken önemli bilgiler sağladığını; bu sebeple çocukların davranışları çevresel bir açıdan incelendiğinde davranışlarının birbiriyle alakalı farklı durumlardan etkilendiğini belirtmektedirler (Akt., Kahraman & Derdiyok, 2024, s. 1-26).

2.4. Okul Öncesi Dönemde Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri

Araştırmamızda kullanılan Ladd ve Profilet Çocuk Davranış ölçeği alt boyutlarında; okul öncesi dönem çocuklarda görülen kaygılı- korkulu olma, saldırganlık, hiperaktivite, sosyal olmayan ve dışlanmaya neden olabileceği düşünülen davranış problemleri bu

bölümde, tanımlamaları, nedenleri, müdahale ve tedavi yöntemleri ele alınarak açıklanmıştır.

2.4.1. Öfke Nöbeti

Öfke kavramı genel olarak; hafif bir kızgınlık veya huzursuzluk hissinden, öfke ve şiddetin belirginleştiği (tepesinin atması, köpürme) aşamasına kadar değişen farklı yoğunluklarda ortaya çıkabilen bir duygudur (Martin ve diğerleri, 2000, s. 870-897).

Kandır'a göre (2007) öfke, çocuğun doğduğu andan itibaren gelişiminin her aşamasında çoğunlukla karşılaşılan duygusal tepkilerden birisidir (s. 64).

Averil (1982), öfkeyi; tehdit veya hayal kırıklığının yol açtığı sosyal koşullarla ilişkilendirilen bir uyarılma durumu olarak tanımlamakta ve öfkenin içe ya da dışa yönelik görülebileceğini ifade etmektedir (Akt., Kerr & Schneider, 2008, s. 559-577).

Öfkeli duygunun bastırılması ya da inkar edilmesi, öfkenin dışa vurulmasını engelleyerek öfkenin içselleştirilmesi ve kişinin öfkeyi kendisine çevirmesinin; yüz ifadeleri, kullanılan kelimeler, jest ve mimikler, öfke içeren hareketler de öfkenin dışsallaştırılmasının göstergeleri olabilirler (Harburg ve diğerleri, 1979, s. 189-202).

Çocuklar için evren, onların tüm ihtiyaçlarının hemen karşılanmasını sağlayacak şekilde tasarlanması gereken bir yerdir. İstediklerini anında elde edemeyen çocuklar bunu bir felaket olarak görüp çılgınlık atma ya da avutulamayacak bir şekilde ağlama gibi öfke nöbeti davranışları sergileyebilirler (Saygılı, 2005, s. 99).

Toplumsal kaidelerin öğrenilmeye başlamasıyla 4-6 yaşlarında öfke nöbeti davranışlarında azalmalar görülür (Kandır, 2007, s. 64).

Wilde (1995), öfke sorunu yaşayan çocuklara yönelik; çocukların öfkelerini harekete geçiren ipuçlarını tanıma (ateşlendiğini, kalp atışlarının hızlandığını, dişlerini sıktığını, bedeninin titrediği gibi bedensel değişiklikleri tanıma), ilgilerini başka yöne kaydırılma (daha farklı şeyleri düşünebilme becerisi kazandırma) ile imge- hayal oyunu (öfke anının ayrıntıyı betimleme, telkin yoluyla zihinde öfkelenilen ana gitme ve yine telkinle sakinleşmeye yardımcı olma gibi aşamaları olan oyun) uygulamalarının çocukların öfke problemiyle baş etmelerine yardımcı olabilecek oldukça etkili yöntemler olduğunu ifade etmektedir (Akt., Özmen, 2006, s. 135-144).

2.4.2. Saldırganlık

Seven' e (2008) göre saldırganlık, psikolojik veya fiziksel zarar verme amacıyla yapılan her türlü davranışı ifade eder ve çoğunlukla bir engellenme sonucu ortaya çıkar. 2-5 yaşları arasında çocuklarda, bağırma, vurma veya eşyaları kırma gibi davranışlar gözlemlenebilir. Saldırganlık davranışı öncelikle ebeveynlere, ilerleyen dönemlerde de kardeşlere ve akranlara yönelik olarak gerçekleşir (Akt., Kadan, 2010, s. 34).

Crick (1996), saldırganlık davranışını ilişkisel ve açık saldırganlık olmak üzere iki türde tanımlamıştır. İlişkisel saldırganlık, kendi isteğine ulaşmak için arkadaşlığını bir tehdit unsuru ve sosyal dışlanmayı bir intikam yöntemi olarak kullanarak, karşısındakinin kabul, arkadaşlık veya grup katılımı gibi duygularını zedeleyen davranışları ifade ederken; açık saldırganlık, karşısındakinin fiziksel veya psikolojik sağlığına zarar verecek nitelikte olan itme, vurma, saç çekme, korkutma veya fiziksel zarar vereceğiyle ilgili tehdit etme gibi davranışları içerir (Crick ve diğerleri, 1997).

Saldırgan davranış genellikle aile içi disiplin uygulamalarıyla ilişkilidir. Sıklıkla sert cezalar veren, tehdit eden ebeveynlerin çocukları genellikle daha saldırgan olma eğilimindedirler. Aynı zamanda, aile içindeki tutarsız disiplin uygulamaları ve sürekli kavga eden ebeveynler çocukların saldırganlığını artırabilir. Televizyondaki şiddet içeren programlar da çocuklarda saldırgan davranışları teşvik edebilir (Saygılı, 2005, s. 32)

Saldırganlık davranışlarının engellenebilmesi için; sağlam temeller üzerine kurulmuş iyi ve işlevsel aile, okul ve çevrenin son derece önemli olduğu daima göz önünde tutulmalıdır. Çocukta saldırganlığı ortaya çıkaran ve çocuğu saldırganlığa teşvik edici nedenleri aramak, bulmak ve bunlarla sürekli olarak mücadele etmek önemlidir (Özgül, 2012, s. 87).

Saldırgan davranışlar gösteren çocukların enerjilerini boşaltabilmeleri için etkinliklere yönlendirilmeleri, ebeveynlerin çocuklara yaşlarına uygun fiziksel ve zihinsel sorumluluklar vermeleri, çocukların olumlu davranışlarını takdir edip övmeleri, olumsuz eleştirilerini azaltmaları ve çocuğa sevildiği duygusunu hissettirmeleri saldırgan davranışlarla baş edebilmede etkili yöntemlerdir (Dizman, 2003).

2.4.3 İnatçılık

Çocukta inatçılık, 1.5-3 yaşlarında çocuğun bu dönemde ben duygusu geliştiğinden normal görülür. Çocuk bu dönemde farklı bir birey olarak çevredekilere kendini gösterme ihtiyacı duyar ve ısrarcı davranışlar sergileyerek kendini kanıtlamak isteyebilir. Bu durum 3 yaşından sonra da sıklıkla devam ediyorsa çocuğun duygusal hali ve ailenin çocuğa yaklaşımları incelenmelidir (Kandır, 2007, s. 72).

Çocuklarda inatçılık; ailelerin isteklerini reddetme, taleplerine olumsuz yanıt verme, otoriteye karşı çıkma, ve onların isteklerini yerine getirmeme gibi, çeşitli davranışlar biçiminde kendini gösterebilir. Bu tür davranışlar genellikle evde veya başka ortamlarda, otorite figürleriyle karşılaşılan yerlerde görülebilir. Ailelerin çocukların duygularını anlamada yetersiz kalmaları ve çocukla etkili iletişim kuramamaları, çocukların inatçı tutumlar sergilemelerine yol açmaktadır (Terzi, 2009, s. 26).

İnatçı davranışlara karşı en iyi önlem, çocuğu kendi haline bırakmaktır ancak bu, çocuğun her isteğine boyun eğmek anlamına gelmemelidir. İnatçı bir çocuğa aynı şekilde karşı çıkmak uygun değildir; çocuğa olumsuz model olmamaya dikkat edilmelidir (Saygılı, 2005, s. 108).

2.4.4. Kıskançlık

Kıskançlık, bireyin tüm yaşam evrelerinde yaşayabileceği en temel duygulardandır ve gelişim dönemlerine bağlı olduğu düşünülse de bu duygunun ortadan kaldırılması zordur. Bu duyguyu yok etmeye çalışmak yerine kontrol edebilmeyi öğrenmek veya öğretmek daha uygun bir tutum olacaktır (Şenol, 2006, s. 62).

Kıskançlığı normal olmayan bir hale dönüştüren ebeveyn ve çevresel faktörlerdir. Örneğin; ebeveynlerin çocuklarına eşit davranmaları kardeşler arasında kıskançlığa neden olur. Çünkü doğru olan, anne ve babanın eşit değil adaletli davranmalarıdır (Güneş, 2015, s. 114).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde kardeş ilişkilerinin önemi göz önüne alındığında, aile içinde ebeveyn tutumlarının yalnızca kardeş uyumu açısından değil, çocukların kişilik gelişimleri için de oldukça önemli olduğu unutulmamalıdır (Şipal ve diğerleri, 2012, s. 55-68).

2.4.5. Yalan

Yapılan araştırmalarda, erken yaşlarda ortaya çıkan yalanların genellikle zararsız ve kolayca fark edilen türde olduğu görölmektedir. Çocuklar ilerleyen yaşlarda toplumsal kurallara uyum sağladıkça, yalanların sosyal ilişkileri sürdürmek için kullanılabilir faydalı bir taktik haline geldiği ve başkalarına yardım etmek amacıyla da kullanılabilir bililmektedir (Aydın, 2021, s. 1-13).

Bussey' in (1992) ifadesine göre 4 yaş gibi erken bir yaşta, çocuklar genellikle yalanın olumsuz bir davranış olduğunu kavrayıp böyle davrandıklarında kendilerini kötü hissederler (Akt., Talwar, 2008, s. 866-881).

Çocukların yalan alışkanlığı kazanmasında, ailelerin iyi rol modeller olmamalarının çok önemli bir etkisi vardır. Dolayısıyla, çocukların sık sık cezalandırılmamaları, hayal ile gerçeği ayırt edemediklerinde yalancı olarak damgalanmamaları ve çocuklara iyi örnek olunması önemlidir (Kandır, 2007, s. 79).

2.4.6. alma

Başkalarının eşyalarını izinsiz almak çocuklarda yoğunlukla görölen bir durumdur. 7 yaşına kadar çocuğun bu tür davranışları çalma olarak algılanmaz çünkü; çocukta sahiplik kavramı küçük yaşlarda tam olarak gelişmemiştir. Dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuklar, kendi eşyalarının kendilerine ait olduğunu anlasalar da başkalarının eşyalarının da izinsiz alınamayacağı düşüncesini tam olarak kazanamazlar (Kandır, 2007, s. 79).

Çocuğun yaptığı davranışın yanlış olduğunu anlamasına yardımcı olmak için, eğer arkadaşının oyuncacđını izinsiz aldıysa, o oyuncacđın sahibinin oyuncacđını arayabileceği ve eğer bulamazsa çok üzülebileceği ifade edilmelidir. Çocuğun eşyası kaybolan arkadaşına empati duyması konusunda, çocuk teşvik edilmelidir (Güneş, 2015, s. 136).

2.4.7. Parmak Emme

Bebeklik döneminde temel bir refleks, alışılacelmiş doğal bir davranış olarak görülür. Ancak ilerleyen yıllarda da devam ederse o zaman müdahale edilmesi gereken bir davranış probleminden söz edilebilir (Altundağ, 2018, s. 29).

Freud'a göre, 0-1 yaş arasındaki çocuklarda haz ilkesi hâkimdir. Bu yaş grubundaki çocukların en önemli haz kaynağı ağız ve çevresidir. Bu ilkeye göre; çocukların

doğumdan itibaren yaşamalarının ilk aylarında gösterdikleri parmak emme davranışları ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır (Şahin H. , 2009, s. 67-130).

3-4 yaşlarına kadar parmak emmenin devam etmesi normal kabul edilir (Bengi ve diğerleri, 2007, s. 158-163). Bebeklikte emme ihtiyacının yeterince karşılanamaması, duygusal sorunlar ve emme alışkanlığından haz alma gibi üç farklı durumun, bu alışkanlığın normalden uzun sürmesine sebep olduğu düşünülmektedir (Anke, 1971, s. 54-59).

Parmak emme alışkanlığının tedavisinde ebeveynin etkin rolü ve çocuğun istekli olması oldukça önemlidir. Çocuk, kesici dişlerinin çıkmasından önce önce alışkanlığı bırakmışsa herhangi bir destek ve müdahaleye gerek kalmayacaktır (Bruce & Mink, 1991, s. 83-85).

Davranışa müdahalede konuşma yoluyla ikna gibi temel yöntemler başarısız kaldığında, aparey kullanımı gibi daha ileri tedavi yaklaşımlarına geçilmesinin alışkanlığın giderilmesi sürecinde etkili olacağı düşünülmektedir (Kertmen & Topuz, 2025, s. 14-22).

2.4.8. Tırnak Yeme

Tırnak yeme ya da onikofaji, hem çocuklarda hem de yetişkinlerde yaygın olarak görülen, tırnaklarda tekrarlayan yaralanmalardan kaynaklanan bir alışkanlık ve tırnak hastalığıdır (Tanaka ve diğerleri, 2008).

Onikofajinin klinik örneklerinde, altta yatan duygusal sorunları yansıttığı gözlemlenmektedir. Çocuk ve ergen ruh sağlığı kliniğine başvuran çocuklar ve ergenlerin incelendiği bir araştırmada; tırnak yiyen çocuklarda, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (%74.6), ayrılma kaygısı (%20.6), enürezis (%15.6), tik bozukluğu (%12.7), ve obsesif kompulsif bozukluk (%11.1) gibi psikiyatrik sorunların sıkça görüldüğü, bunların yanı sıra; bu çocukların %65'inin dudak ısırma, diş gıcırdatma ve saç çekme gibi tekrarlayan davranış bozukluklarına sahip oldukları bulunmuştur (Ghanizadeh, 2008, s. 13-19).

Ocakçı ve Karakoç (2013), onikofaji için en uygun yöntemin; çocuk, 3-4 yaşına kadar tırnak yeme davranışında bulunurken anne babalar tarafından bu durumun görmezden gelinmesi olarak ifade etmişlerdir (Akt., Azak & Mutlu, 2020).

2.4.9. Kekemelik

Dünya Sağlık Örgütü (1977)' ne göre kekemelik, bireyin ne söylemek istediğini net bir şekilde bilmesine rağmen, istemsiz tekrarlar ve duraksamalar nedeniyle sesler arası geçişi yapamadığı konuşma ritmindeki bozukluk olarak tanımlanmıştır (Akt., Mannig, 2001, s. 11-40).

DSM-5 (2014)' te ise kekemelik, ses ya da hece yinelemeleri, sesin uzatılması, sözcüklerin parçalanması, bloklar, dolambaçlı konuşma ve kelimeleri yoğun gerginlikle söyleme ile konuşmanın hem akıcılık, hem zamanlama açısından yaşa uygun olmayan bir şekilde bozuk olması şeklinde kendi gösteren çocuklukta başlayan konuşma akıcılığı bozukluğu olarak açıklanmıştır (APA, 2014, s. 23).

Kekemeliğin psikolojik ya da fizyolojik bir bozukluk olduğunu kanıtlamaya ilişkin farklı kuramları temel alan birçok görüş olmasına rağmen; son dönemlerde yapılan araştırmalar sonucunda kekemeliğin fizyolojik bir bozukluk olduğu görüşünün önem kazandığı, genetik yatkınlık konusunda da verilerin bulunduğu görülmüştür. Aynı zamanda kekemeliğin gelişiminde, öğrenme ve çevresel etmenlerin büyük rol oynadığı bilinmektedir (Cenkseven, 2000, s. 37-48).

Kekemeliğin önlenmesi, kronikleşmesi konusunda risk taşıyan çocukların tespiti ve uygun tedavi yaklaşımlarının belirlenmesi konusunda çocuk uzmanlarından destek almak; ailelerin doğru yol haritaları çıkarmalarına yardımcı olmak, kekemeliğin çocuğun okul başarısı ile ileride toplumsal yaşamını olumsuz etkilemesini engellemek açısından oldukça önemlidir (Kayıkçı & Belgin, 2010, s. 141-143).

2.4.10. Tik

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı 5'te (DSM-5) tikler, ani, tekrarlayıcı, ritmik olmayan, hızlı, düzensiz devinimler ve sesler olarak tanımlanmış ve tik bozuklukları çocukluk nörogelişimsel bozuklukları içerisinde sınıflandırılmıştır (Akt., Ray ve diğerleri, 2019, s. 251-262).

Tik bozukluklarının düşük doğum ağırlığı, annenin hamile iken alkol ya da sigara içmesi, poligenik kalıtsal bozukluklar gibi çeşitli çevresel ve genetik sebepleri bulunmaktadır (Chao ve diğerleri, 2014).

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre, psikoeğitim ve davranışsal tedavi gibi tedavi yöntemlerinin seyreden tik bozukluğu için yeterli olmaması durumunda, farmakolojik tedavi düşünülebilir (Judith ve diğerleri, 2013, s. 143-149).

Tik bozukluklarının tedavisinde tiklerin sınıflandırılması ve kontrolünün sağlanması ile tike eşlik eden bozuklukların da bilinmesi ve bu bozukluklara müdahale edilmesi önemlidir (Hesapçioğlu, 2012, s. 358-367).

2.4.11. Enürezis

Enürezis, çocuğun işeme kontrolünü yapabilmesi beklenen yaşta istemsiz olarak idrar boşaltımının devam etmesi durumudur (Ruston, 1995, s. 75-93). Enürezis her toplumda yaygın olarak karşılaşılan bir sorundur (Bolişik, 1990).

Enüresiz, beş yaşın üzerindeki çocukların %20'sinde yaygın olarak görülür (Swedo & Leonard, 2000, s. 82).

Enürezis üzerine yapılan araştırmalar, enürezisin en önemli nedeninin genetik faktörler olduğunu göstermektedir. Netto ve diğerleri (2019) tarafından ifade edildiğine göre her iki ebeveyninde de enürezis bulunmayan bir çocukta enürezis görülme olasılığı %15; bir ebeveynin enüretik olması durumunda çocuğun enürezis riski %44'tür ve her ikisinin de enüretik olması durumunda bu risk %77'ye yükselmektedir (Akt., Erden, 2023, s. 47).

Araştırmalar, sürekli idrar kaçırma sorunu yaşayan çocuklarda psikolojik sorunlar ve davranış bozukluklarının daha sık görüldüğünü ortaya koymaktadır. Çocuklarda diğer çocukların bu durumu fark etmesinden endişelenmeleri ve utanmalarından kaynaklı sosyal izolasyon gibi psikolojik ve davranışsal sorunlar görülebilmektedir (Hagglof ve diğerleri, 1997, s. 79-82).

Barton (1982)' un ifade ettiği üzere, enürezis yaşayan çocukların olumlu ilerleme kaydedebilmeleri için motivasyon önemlidir. Tedavi için mesane ve enürezis egzersizleri, ilaç tedavisi gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır (Akt., Bolişik, 1990).

2.4.12. Enkoprezis

Çocuğun dışkısını tutma ve bırakma işlevini kontrol edebileceği halde dışkısını kaçırma durumuna enkoprezis adı verilir. Çoğunlukla gündüz ve çocuk uyanırken olur. Enkoprezis istemli veya istem dışı ortaya çıkabilir (Saygılı, 2005, s. 128).

Joinson ve arkadaşları (2008), tarafından yapılan araştırmada, mevcut bulgular; motor, iletişim ve sosyal becerilerde gelişimi geciken ve zor mizaç özelliklerine sahip çocukların okul yıllarında gündüz altını ıslatma ve kirletme olasılığının daha yüksek olduğu ile Rutter (1989)' in ifade ettiği gibi anne psikopatolojisinin çocuk gelişimi üzerinde köklü uzun vadeli etkileri olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır (Akt., Joinson ve diğerleri, 2008, s. 739-750).

Őenol (2006) ise, enkoprezise yol ačan etkenleri; fizyolojik, iliřkisel, çevresel ve organik olmak üzere dört bařlık altında ele almıřtır.

Enkoprezisin engellenmesi için, davranış tedavisi ile çocuk ve ebeveynleri arasındaki tuvalet eğitimi ilişkisine müdahale etmek ve aileye uygun danışmanlık yapmak önemlidir. Burada çoğunlukla ebeveynleri ile çocuk arasındaki inatlaşma ile süren iletişim üzerinde durulmakta ve çocuk ilerleme kaydettiğinde, çocuğa ödül verilerek tuvalet alışkanlığı edinmesine çalışılmaktadır. Ailedeki iletişim sorunlarının ortadan kaldırılması enkoprezis belirtilerinde azalmaya neden olmaktadır (Şenol, 2006, s. 200).

2.4.13. Uyku Bozuklukları

Uyku bozuklukları çocuklarda yoğun olarak görülen bir problemdir ve çocukların % 50' ye kadar uyku problemi yaşayacağı epidemiyolojik araştırmalarca tahmin edilmektedir. Çocukların yaşlarına uygun uyku ihtiyaçlarını bilmek, uyku bozukluklarını tespit etmek için önemlidir. Yetersiz uyku; gerginlik, davranış problemleri, öğrenme güçlükleri, gündüz uykulu olma ve okul başarısında düşüşe neden olabilmektedir (Carter ve diğerleri, 2014, s. 368-377).

Çocuklarda uyku bozuklukları solunum ve solunum dışı nedenleri içerir. Çocukluk çağında önlem alınmayan uyku bozukluklarının bilinen olumsuz sonuçları nedeniyle bu durumların farkındalığı önemlidir (Chawla & Heussler, 2017, s. 172-178).

Cankardaş ve İnce'nin (2020) araştırma sonuçlarına göre; pediatrik uyku bozukluklarının tedavisinde aile eğitimi, yatma saatine geçiş, uyku rutini ve söndürme gibi klinik alanda uygulanabilecek birçok davranışçı tekniğin etkili olduğu görülmektedir (s. 237-247).

2.4.14. Yeme Bozuklukları

Çocukların büyüme hızı 2-5 yaşlarında önceki döneme göre azalır. Yine bu dönemde çocuğun yemek yeme istek ya da isteksizliği de artabilir. Ebeveynler çocukların beslenmesini çok önemserler ve olumlu ya da olumsuz pekiştireçler kullanarak çocuklarının ihtiyaç duyduklarından fazlasını yemesini talep ederler. Ebeveynlerin bu yanlış tutumları çocuklarında yeme bozukluklarına neden olur (Kandır, 2007, s. 76).

DSM-5' te (2004) yeme bozuklukları; anoreksiya nervoza, bulimia nervoza, tıknırcasına yeme bozukluğu, kaçınan/kısıtlayıcı gıda alımı bozukluğu, pika sendromu, geri çıkarma bozukluğu olmak üzere altı grupta ele alınmıştır (APA, 2014).

Richard (2010), pediatrik yeme bozukluklarının tedavisi konusundaki çalışmalarda, davranışsal tekniklerin tedavide etkili olduğu; ciddi ve karmaşık olgularda ise multidisipliner yaklaşım kullanmanın önemli olduğu sonucuna varıldığını ifade etmektedir (Akt., Kurt & Örün, 2016, s. 129-135).

2.4.15. Çocukluk Çağı Mastürbasyonu

Çocukluk çağı mastürbasyonu, çocuğun genital bölgesinin kendisi tarafından uyarılma davranışı olarak tanımlanmaktadır. Bu durum birçok doktor tarafından bir problem olarak görülme de ailesi ve çevrenin çocuğa karşı davranışlarını etkileyebilmekte, çocuk ve ebeveynlerinde utanç ve suçluluk duyguları ortaya çıkarabilmektedir. DSM tanı sisteminde çocukluk çağı mastürbasyonu için tanı ölçütleri tanımlanmamıştır (Yorbık & Mutlu, 2016, s. 59-66).

Çocukların gelişim sürecinde, mastürbasyon davranışlarının pek çok farklı yaşta görülebileceği bilinmektedir. Hatta bazı bilimsel çalışmalar, anne rahminde ve bebeklik döneminde bile bu davranışları gözlemleyebileceğimizi belirtmektedir. Bununla birlikte, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki mastürbasyon davranışları genellikle bu tanımlama kapsamında değerlendirilmez (Hamidi, 2023, s. 243).

Sürekli tekrar eden şekilde yapılan mastürbasyon çocuğun hayatında travmatik bir yaşantıya bağlı sıkıntı, kaygı, duygusal ihmal ve istismar ile cinsel istismarı gibi yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunun habercisi olabilir. Cinsel organlarına ilgi ve yoğun mastürbasyonun ortaya çıkışı ile ilgili diğer bir görüş çocuğun erişkin cinsel aktivitesine ilgisi, tanıklığı ve taklidi ile ilgilidir (Şenol, 2006, s. 83).

Kahraman ve Dakak (2022) tarafından, 4 yaşındaki bir kız çocuğunda rapor edilen mastürbasyon davranışına karşı, çevresel düzenlemeler, meşguliyet, sorumluluk verme, serbest zaman sınırlandırma ve rutin oluşturma gibi uygulamalar içeren bir müdahale planı geliştirilmiş; bireyselleştirilmiş müdahalenin sonunda davranışın ortadan kalktığı ve olumlu davranışları pekiştirme yöntemlerinin uygulandığı izleme sürecinde ise tamamen sonlandığı gözlemlenmiştir (s. 141-147).

2.4.16. Kaygı

Çağlar (1981) kaygıyı, çocuğa küçük yaşlarda korkulu eğitim verme, aşırı korumacı yaklaşma, geleceği hakkında yanlış telkinler verme, ürkütücü yaşantılar yaşatma sebepleriyle ortaya çıkan; beden üzerinde dengeyi bozacak tehlikelere karşı gösterilen bir reaksiyon veya bu dengeyi yeniden sağlama girişimlerinin başarısız olmasıyla ortaya çıkan durum olarak açıklamaktadır (s. 77)

Foxman (2004) ise kaygıyı, kişilik özellikleri, biyolojik hassasiyet ve stres gibi farklı etmenlerden kaynaklanan, birey tarafından tam olarak anlaşılamayan tehlike ve tehdit durumu beklentisinin neden olduğu, sıkıntı, gerginlik ve huzursuzluk hissi olarak tanımlamaktadır (Akt., Güngör & Buluş, 2016, s. 147-159).

Kaygı anında genellikle, göğüste sıkışma, çarpıntı, terleme, baş ağrısı gibi fiziksel etkiler ortaya çıkar (Kuzucu, 2014, s. 391)

Kaygının temelleri genellikle çocukluk dönemine dayanmakta olup, bu dönemde çocukların özellikle ebeveynleri, öğretmenleri ve akranlarıyla kurduğu ilişkiler önemlidir (Geçtan, 2016, s. 84-94).

Özgül fobi, ayrılma kaygısı bozukluğu, sosyal kaygı bozukluğu, yaygın kaygı bozukluğu ve panik bozukluk okul öncesi dönem çocuklarında sıklıkla görülen kaygı türleridir (Şahin & Seven, 2020, s. 14).

Kaygı türleri, aşağıda ayrı başlıklar halinde tanımlanlanmaktadır.

2.4.16.1. Özgül fobi

Tüm bireyler yaşamları boyunca çeşitli nedenlerle kaygı veya korku hissedebilir; ancak bu duygular günlük yaşamını olumsuz şekilde etkileyip sürekli hale geliyorsa, bu durum fobi olarak tanımlanabilir. Fobiler, belirli nesne veya durumlara karşı gelişen yoğun

korkular olmakla birlikte; en yaygın görülenleri arasında karanlık, hayvanlar, kan, yükseklik, gök gürültüsü, iğne, kapalı alan ve uçakla seyahat korkuları bulunmaktadır (Şahin M. , 2019, s. 117-135).

2.4.16.2. Ayrılma kaygısı bozukluğu

Ayrılma korkusundan kaynaklı; sürekli bir biçimde bağlılık gösterdiği kişilerin başına kötü bir şey geleceği düşüncesiyle, evden uzaklaşmayı, tek başına kalmayı, bağlandığı kişilerin olmadığı ortamlarla kalmamayı istememekle, evin dışında veya bağlandığı kişilerden biri yanında olmadığında uyuyamama ya da bu durumların tamamına karşı koymayla, tekrarlayan biçimde ayrılma konusunda korkulu rüyalar görmeyle ortaya çıkan, yoğun tasalanma ile bazen kaygıya eşlik eden bedensel yakınmalarla kendini gösteren ve bu durumların en az üçünün bireyde var olmasıyla tanı konulabilen kaygı bozukluğudur (APA, 2014, s. 113-114).

2.4.16.3. Sosyal kaygı bozukluğu

Bireyin utanacağı ya da mahcup olacağı bir şey yapacağından korkması, bu nedenle başkalarının bulunduğu ortamlara girmekte zorluk çekmesi, iyi tanıdığı insanların bulunduğu ortamlarda huzurluyken iyi tanımadığı insanların buldukları ortamlarda kaçınmaya çalışması ya da bu ortamlarda bulunması gerektiğinde de aşırı huzursuz hissetmesi belirtileriyle kendini gösteren kaygı bozukluğudur (Creswell & L., 2020, s. 25-26).

2.4.16.4. Yaygın kaygı bozukluğu

DSM-5'te (2014), huzursuzluk, gerginlik, çabuk yorulma, konsantrasyon güçlüğü ya da zihnin boşalması, sinirlilik, kas gerginliği ve uyku sorunları gibi fiziksel belirtilerden çocuklar için en az birinin, yetişkinler için en az üçünün eşlik ettiği durumlarda tanısı konulabilen, toplumsal alanlarda işlevselliği düşüren, kontrol edilmesi zor aşırı endişe hali olarak ifade edilen kaygı bozukluğudur (APA, 2014, s. 121).

2.4.16.5. Panik bozukluk

Özel bir durumla alakalı olmayıp, yoğun bir biçimde yaşanan panik atakların yanısıra kalp çarpıntısı, nefes alma zorluğu, boğulma hissi, mide ağrısı, baş dönmesi, terleme,

titreme, ani endişe ile korkunç bir şey yaşanacağı hissi gibi göstergelerin de atağa eşlik edebildiği, bu esnada bireyin genellikle yoğun bir kaçınma duygusu yaşadığı, atak göstergelerinin hızla ve kısa bir sürede en üst seviyeye ulaştığı, atakların yeniden yaşanacağı düşüncesi ile kendini gösteren kaygı bozukluğudur (Gültekin Akduman, 2014, s. 90-117).

Erken çocukluk döneminde ortaya çıkan tüm kaygı bozukluklarının erken teşhisi, hem tedavi süreçlerini kolaylaştırmak hem de önleyici çalışmaların etkinliğini artırmak açısından gereklidir (Egger & Angold, 2006, s. 313-337). Bu hususta, anne babanın çocuklarını sevgiyle büyütmeleri ile çocuğun özellikle ebeveynleriyle sağlıklı iletişim kurabilmesi, sosyal-duygusal gelişimini desteklemesi açısından önem arz etmektedir (Akgün & B., 2010, s. 44-53).

2.4.17. Korku

Şahin'e (1985) göre korku, şu an var olan somut bir kişi, nesne ya da olaya karşı gelişen duygusal bir tepki olarak tanımlanır. Korku ve kaygı kavramları birbirlerinin yerine kullanılsalar da; korku, mevcut, somut ve doğrudan tehlikeler karşısında ortaya çıkan bir duygu iken, kaygı daha çok gelecekte olası, belirsiz ve genellikle soyut durumlar hakkında endişe ve huzursuzluk hissini ifade eder (Akt., Şahin M. , 2019, s. 117-135).

Korku, çeşitli bileşenlerden oluşan ve insanın hayatını sürdürebilmesi için hayati öneme sahip en temel öznel bir duygu ve tehlike anında vücudu alarma geçiren bir uyarı mekanizması olarak düşünülebilir. Oluşması doğal görülen, mantıklı sınırlar içinde kalacak şekilde yaşanan korkudur (Conk ve diğerleri, 2018, s. 33-43).

Korku hissi, çocukların sağlıklı gelişiminin doğal bir parçasıdır ve onların mevcut veya olası tehlikeleri fark etmelerine yardımcı olarak öğrenme sürecine katkıda bulunur (İnan & İnal, 2019, s. 140-147).

Bir çocuğun ne zaman ve neden korkacağı tahmin etmek zordur. Korkunun ortaya çıkması; çocuğun çevresi, uyarının yoğunluğu, geçmişte yaşadığı deneyimler ve o dönemdeki ruhsal ve bedensel durum gibi faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir (Sargın, 2012, s. 88).

Yaş dönemine göre çocukların yaşadığı korkular farklılaşmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında korku, çevredeki tehlike görülen fiziki uyaranlara karşı gösterilen bir tepki iken yaş

ilerledikçe bu korkuların alanı değişerek yerini yalnız kalma, kaçırılma, zarar görme, sakatlanma, cezalandırma, ölüm gibi korkulara bırakır. Yaşamın ilk dönemlerin de yüksek düzeyde varolan korku duygusu, korku ile baş etme becerilerinin edinilmesiyle birlikte gittikçe azalır (Maraşuna & Eroğlu, 2013, s. 13-22).

Çocukta korkmanın uzun süre devam etmesini ve olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasını engellemek amacıyla öncelikle korkunun nedenleri araştırılmalı ve bu nedenler giderilmelidir. Çocuk korktuğunda sakin ve sabırlı davranılmalı, çocuğa korkularını aşması için zaman tanınmalı, çocuğun korkuları küçümsenmemeli, hafife alınmamalı ve korkularıyla alay edilmemelidir (Gadner & Gardiner, 2010, s. 417).

Çağlar' a göre (1981), korku bir eğitim aracı olarak kullanılmamalı, çocukla korkuları açıkça görüşülmeli, çocuk şok olacağı durumlardan korunmalı, çocukta korkuya neden olan çevresi kontrol edilmeli ve gerekirse değiştirilmeli, korku yaratan şeylerin hangi durumlarda tehlikeli olacakları ile korunma yolları anlatılmalı, çocukta korkuya neden olacak abartılı anlatımlardan kaçınılmalı, çocuğun korkunç içerikli yayınlar okuması ya da izlemesi sınırlandırılmalı ve çocuğa örnek olunmalıdır (s. 84-85).

2.4.18. Çekingenlik

Çekingenlik kavramı, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla diğer bireylerle paylaşamama durumunu ifade eder (Sezer, 2004, s. 280-293).

Ebeveynleri tarafından kendisine sevgi gösterilmeyen ve sık sık ceza uygulamalarına maruz kalan çocuklarda çekingen, pasif kişilik yapısı, güvensizlik ve isteksizlik gibi olumsuz davranışlar görülebilmektedir (Aslan, 1992, s. 7-14).

Sosyal ortamlardan kaçınma, az kişiyle sınırlı ve dar bir çevre edinme, kendini ifade etme konusunda isteksiz olma ile iletişim gerektiren durumlardan uzak durma çekingen çocukların en belirgin özelliklerindedir (Avşar, 2012, s. 5-6).

Çekingen çocuklar, özgüvenleri düşük olduğundan diğer kişilerce kolaylıkla yönlendirilebilir ve kendileri hakkında bu yönlendirmeye dayalı kararlar alabilirler (Özkan & Özen, 2008, s. 53-58).

Güvensizlik hisleriyle baş etmelerini sağlamak için; bu çocuklara, söz hakkı tanınarak, kendilerini ve duygularını ifade etmeleri sağlanarak, sık sık ne hissettikleri ve ne

düşündükleri sorularak, konuştukları dinlenerek, sık sık sosyal ortamlarla irtibatları sağlanarak, bu çocukları oldukları gibi kabul ederek, çocukların her şeyine müdahale etmerek, anne-babaları tarafından yeterince sevgi görerek kendilerini ortaya koymaları desteklenmeli ve bu sayede güven duyguları güçlendirilmelidir (Sezer, 2004, s. 280-293).

2.4.19. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Nass ve Fern'e (2004) göre, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), çocuğun yaşıyla uygun olmayan şekilde hiperaktivite, dürtüsellik ve/veya dikkatsizlik sergilemesini ifade eder. Bilim insanları, DEHB'nin beynin kimyasal dengesizliğinin bir sonucu olduğunu düşünmektedir ki bu durum DEHB'nin duygusal değil, fiziksel bir sorun olduğunu göstermektedir (Akt., Seven, 2008, s. 124).

Küçük yaşlarda görülen ve düşünmeden, anlık olarak yapılan davranışlar, sürekli hareket halinde olma, el ve ayaklarıyla oynama veya başını sürekli hareket ettirme gibi belirtilerle kendini gösterebilen veya teşhis edilebilen DEHB, bireysel faktörler nedeniyle oluşmasının yanı sıra çevresel etmenlerden de etkilenebilmektedir (NICE, 2013, s. 15).

Özaslan ve Bilaç'ın (2015) ifade ettiklerine göre cinsiyet değişkeni incelendiğinde DEHB'nin kızlara göre erkeklerdeki yaygınlığı daha yüksektir (Akt., Egger & Angold, 2006, s. 51).

DEHB, çocukluk çağında yaygın olarak görülen bir nörolojik bozukluktur. Etiyolojisi hakkında sınırlı bilgiler bulunmasına rağmen, çok sayıda tedavi yöntemi, uzun vadeli ve bütünsel bir biçimde uygulandığında, DEHB'de belirgin iyileşmeler sağlanmakta ve hastalığın seyri üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Son zamanlarda, okul öncesi yaş grubunda bu rahatsızlığın görülme sıklığında artışlar gözlemlenmekte ve tedavi yaklaşımlarının geliştirilmesine devam edilmektedir (Özbay & Kayhan, 2024).

DEHB tedavisi, literatürde farklı sınıflandırmalar altında incelenmektedir. Bu sınıflamalardan birisi, DEHB'nin belirtilerini gidermeyi amaçlayan tıbbi tedavi ve tıbbi olmayan psikososyal müdahaleler yoluyla gerçekleştirilen tedavi olmak üzere iki tedavi yönteminin olduğudur. Bu iki yöntemin bir arada sürdürülmesi yoluyla oluşan tedavi şekline multimodal tedavi adı verilmektedir. Farklı bir sınıflandırma ise, DEHB tedavisi için; ilaç tedavisi, psikososyal terapi ve alternatif tedavi olmak üzere üç tedavi yönteminin olduğundan bahsetmektedir (Selçuk, 2000, s. 92).

2.5. Şema Terapi

Şema Terapi, Young ve arkadaşları (1990,1999) tarafından geleneksel bilişsel- davranışçı tedavi ve kavramları genişleterek geliştirilmiş; bilişsel davranışçı, bağlanma, geştalt, nesne ilişkileri, yapısal ve psikoanalitik yaklaşımları harmanlayan yenilikçi ve bütünlüyci bir psikoterapi yöntemidir (Young ve diğerleri, 2024, s. 21).

Oldukça çeşitli kronik psikopatolojilere yönelik tedavi sağlamak amacıyla tasarlanmış, düzenli ve sistematik bir yapıda olan bu yöntem, kişilik bozukluğu yaşayan ve bilişsel terapiden yeterince sonuç alamayan bireylere daha etkili bir tedavi yöntemi sunmayı hedefleme çabasından doğmuştur (Farrell ve diğerleri, 2014, s. 2-3).

Geleneksel bilişsel- davranışçı terapiden farklı olarak şema terapi, psikodinamik terapinin önemli noktalarını içeren geliştirilmiş bir terapi yöntemi olarak; sadece mevcut semptomların sürekliliğine odaklanmak yerine doğrudan semptomların kökenleriyle ve eski ilişki deneyimlerinin günümüz yaşamını nasıl etkilediğiyle ilgilenir. Geçmiş yaşam olaylarının günümüzdeki ilişkileri üzerinde durarak duyguları etkileyen teknikleri terapi sürecine dahil eder ve sağlıklı ilişki kurma üzerinde odaklanır (Konukçu ve diğerleri, 2013, s. 98-105).

Young ve arkadaşları (2003), şema terapinin temel hedefinin, erken dönem uyumsuz şemaların etkisini ortadan kaldırmak olduğunu ifade etmektedirler (Akt., Güler, 2020, s. 60-65).

2.5.1. Şema Kavramı

Genel terim olarak şema, yapı, iskelet veya taslak anlamına gelmektedir. Antik Yunan felsefesinde, özellikle Chrysippus'un (M.O. 279-206) öncülüğünde Stoacı mantıkçılar tarafından "çıkarım şemaları" şeklinde mantık ilkeleri geliştirilmiştir. Kant felsefesinde ise şema, belirli bir sınıfın tüm üyeleriyle ortak olan kavramı ifade etmektedir (Young ve diğerleri, 2024, s. 29).

Şema, bilişsel gelişim alanında sıkça kullanılan bir kavram olup bilgilerin yorumlanması ve sorunların çözümü için bilişsel gelişime rehberlik eden bir örüntüdür (Young ve diğerleri, 2024, s. 29).

Bilişsel kuramda şema kavramı ilk olarak Bartlett (1932) tarafından, kişinin çevresini anlaması ve algılamasıyla ilişkilendirilmiştir. Piaget (1952) şemayı, çocukların bilişsel gelişiminin farklı dönemlerinin algılanması olarak tanımlamıştır. Beck (1964) ise şema kavramını, zihinde bilgi kodlama, arama ve düzenleme süreçlerini etkileyen bilişsel yapı olarak açıklamıştır (Akt., Caner, 2009, s. 1-22).

Young (1990, 1999), özellikle toksik çocukluk deneyimlerinden kaynaklanan şemaların kişilik bozukluklarından hafif karakterolojik problemlere ve birçok kronik Eksen I bozukluğuna temel olabileceği hipotezini geliştirmiştir. Bu düşünceyi desteklemek için, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar olarak isimlendirdiği şemaların alt gruplarını tanımlamıştır (Young ve diğerleri, 2024, s. 30).

2.5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Young, Klosko ve Weishaar (2003), erken dönem uyumsuz şemaları; bireyin anıları, duyguları, düşünceleri ve fiziksel duyularını içeren, kendisiyle ve diğerleriyle olan ilişkilerini ele alan, genellikle çocukluk veya gençlik dönemlerinde ortaya çıkan, yaşam boyunca gelişim gösteren, belirli bir düzeyde işlevsellik bozukluğu yaratabilen, genel ve yaygın içerik veya desenler olarak tanımlamışlardır (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 19).

Erken çocukluk deneyimleri bireyin kendisi, başkaları ve dünya ile ilgili kalıp ve modellerinin temel noktasını oluşturur. Her çocuğun sevgi, anlayış ve kabulle doğuştan gelen beslenme ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Eğer bu ihtiyaçlar karşılanmazsa ve çocuk ihmal edilirse, istismara ve ya kötü muameleye maruz kalırsa, bu durumla başa çıkmak için uyum şemaları geliştirir. Ancak ilerleyen yaşlarda bu şemalar uyumsuz hale gelir ve bu şekilde erken dönem uyumsuz şemalar oluşur (Saariaho ve diğerleri, 2009, s. 158-168).

Erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasına, sadece çocukluk travmaları ve kötü muamele görmek neden olmayabilir. Örneğin bir birey, çocukluğu boyunca tek bir çocukluk travması deneyimi olmadan, çocukluğu süresince tamamen muhafaza edilmiş ve aşırı korunmuşsa da şema geliştirebilir. Bununla birlikte temelinde olumsuz yaşantı olmamasına rağmen şemaların tamamı yıkıcıdır ve çoğu, çocukluk ve ergenlikteki sürekli olarak tekrar edilmiş zarar veren deneyimler sonucu ortaya çıkmıştır (Young ve diğerleri, 2024, s. 31-32).

Şema, bireyin bildiği bir şeydir. Acı çekmeye sebep olsa da rahatlatır, tanıdık bir deneyimi hatırlatır. Doğruymuş gibi hissettirir. Şemaların değiştirilmesinin aşırı derecede zor olması buna dayanır (Young ve diğerleri, 2024, s. 32)

Şemaların genel özelliği, kişinin diğerlerine zarar vermesine sebep olabilecek duyguların ortaya çıkmasına yol açmasıdır. Bu özellikle birlikte, kişinin diğerleriyle iletişim kurma, kendini özgürce ifade etme ve kendine ait özerklik geliştirme çabaları, yaşam deneyimlerine bağlı olarak tekrarlanır. Kişinin yaşamında belirlediği şemalar, yaşadığı olaylar ve ruh halleriyle bir araya gelerek tekrar edebilir (Young & Lindemann, 1992, s. 11-23).

Şemalar farklı şiddet ve direnç seviyelerine sahiptir. Bir şema ne kadar şiddetliyse, şemayı ortaya çıkaracak durumlarla o kadar sık karşılaşılır. Örneğin, bir birey hem annesinden hem de babasından olumsuz deneyimler yaşarsa, herhangi bir ilişki veya etkileşim bireyin bu şemasını aktive edebilir. Ancak bazen sadece bir ebeveynin daha sevecen olduğu ve olumsuz tavırların ilerleyen yaşlarda ortaya çıktığı durumlarda, bireyin şemasının daha sonraki dönemlerde etkinleşme olasılığı daha düşüktür. Ayrıca, bir şema ne kadar şiddetliyse, tetiklendiğinde ortaya çıkan duygular da o kadar yoğun ve uzun süreli olacaktır (Young ve diğerleri, 2024, s. 33).

Saariaho ve arkadaşlarının (2009) ifadesine göre; şemalar, bireyin hayatta kalmasına, başa çıkmasına ve tehdit eden hayat koşullarına uyum sağlamasına olanak sağlarlar (s. 158-168).

2.5.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Kökenleri

Young (2009), erken dönem uyumsuz şemaların kökenlerini 3 ana başlık altında açıklamaktadır.

2.5.3.1. Çekirdek duygusal gereksinimler

Temel görüş, şemaların çocukluktaki temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamasıyla ilişkili olduğudur. İnsanın, güvenli bağlanma, özerklik- yeterlik- algısı, duyguları ifade etme özgürlüğü, kendiliğindenlik ve oyun, makul sınırlar ve özdenetim olmak üzere beş temel duygusal ihtiyacı olduğunu kabul edilir. Bu ihtiyaçların evrensel olduğu ve her bireyin bu ihtiyaçlara sahip olduğu varsayılır. Bazıları bunları daha fazla hisseder ancak

herkesin bunlara ihtiyacı vardır. Psikolojik açıdan sağlıklı bir birey, temel ve duygusal ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde karşılayabilir. Şema terapinin amacı, hastalara bu ihtiyaçlarını uygun şekilde karşılamaları için yardımcı olmaktır (Young ve diğerleri, 2024, s. 34).

2.5.3.2. Erken dönem yaşam deneyimleri

Şemaların kazanılmasını hızlandıran 4 tür erken yaşam deneyimi gözlemlenmiştir. Bunlardan ilki; ihtiyaçların karşılanmasının zedeleyici şekilde engellenmesidir. Burada çocuk, temel ihtiyaçlarından yoksun kaldığında ve çevresi kısıtlı olduğunda, çocuğun istikrarsızlık, anlayış eksikliği ve sevgi yoksunluğu gibi şemaları tetiklenir. İkincisi; travmadır. Burada çocuğa zarar verildiğinde veya çocuk mağdur edildiğinde; çocukta güvensizlik, aşırı temkinlilik, kaygı ve umutsuzluk gibi şemalara yol açan tehlike, acı veya tehdit algısı oluşur. Üçüncüsü; iyi olandan fazla almaktır. Burada ebeveynler ölçülü davranmak yerine çocuğa aşırı şımartıp, ilgi gösterdiğinde, özerklik ve gerçekçi sınırlar gibi temel duygusal ihtiyaçlar karşılanmaz. Bu durum, çocuğun aşırı bağımlılık veya aşırı özgürlük gibi şemalar geliştirmesine yol açabilir. Dördüncüsü; seçici içselleştirme ve özdeşimdir. Burada çocuk, genellikle ebeveyni olan yetişkinin düşünceleri, duyguları ve davranışlarını seçici şekilde taklit ederek ve özümseyerek, bu yetişkinle özdeşleşir. Bu durum, çocuğun benlik algısı ve şema oluşumunu etkiler (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 20-21).

2.5.3.3. Duygusal Mizaç

Ebeveynlerinin çoğunluğu her çocuğun doğuştan, benzersiz, farklı bir kişilik ve mizaca sahip olduğunu keşfetmişlerdir (Young ve diğerleri, 2024, s. 37).

Thelier' ın (2005) ifadesine göre; Young (1990, 1999) ve Beck (1964), uyumsuz şemaların gelişiminde hem biyolojik yatkınlığın hem de duygusal mizacın önemli roller oynadığı konusunda aynı fikirdirler. Bununla birlikte, aynı zamanda gelişimsel teorilere de katılırlar. Şemaların geliştirilmesi ve sürdürülmesinde ebeveynlerin, kardeşlerin, akranların ve kültürel etkilerin rolünün oldukça önemli olduğunu vurgularlar (Akt., Çatak, 2021, s. 26).

Young (2009), gözlemleri neticesinde, erken çocukluk dönemindeki olumlu veya olumsuz ortamların, bireyin duygusal mizacını önemli ölçüde etkileyebileceğini gördüklerini ifade etmiştir. Örnek olarak; sevgi dolu ve güvenli bir aile ortamı, utangaç bir çocuğun bile sosyalleşmesine yardımcı olabilirken, reddedici bir ortamı tam tersi bir etkiye sahip olabilir (Young ve diğerleri, 2024, s. 39).

2.5.4. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema modelinde; karşılanmayan temel duygusal ihtiyaçları temsil eden ve “şema alanı” olarak tanımlanan beş kategoride toplanmış olan 18 erken dönem uyum bozucu şema bulunmaktadır. (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 25).

Erken dönem uyumsuz şemaların açıklanmasında bahsedilen bu beş boyut aynı zamanda hangi ihtiyaçların karşılanmadığını da göstermektedir. Ayrılma ve reddedilme alanında güvenli bağlanma ihtiyacı, özgürlük ve kendini ifade etme alanında otonomi, yeterlilik, kimlik algısı gibi ihtiyaçlar, zedelenmiş sınırlar alanında sağlıklı sınırlar ve öz yönetim ihtiyaçları, yönelimlilik alanında duyguların ifade edilmesi, son olarak yüksek standartlar ve bastırılmışlık alanında ise oyun ihtiyacı karşılanmamıştır (Özcan, 2015, s. 26)

2.5.4.1. Ayrılma ve reddedilme alanı

Bu alan, insan psikolojisinde temel evrensel ihtiyaçların karşılanması ile ilişkili şemaları içerir. Bu ihtiyaçlar arasında güvenlik, emniyet, istikrar, bakım, empati, duyguların paylaşılması, sevgi ve kabul yer alır. Bu alandaki şemalar genel olarak erken dönem aile çevresinde kopukluk, uzun ayrılıklar, soğukluk, reddedilme, şiddet, patlama riski, öngörülemeslik ve taciz gibi travmatik deneyimler sonucunda ortaya çıkmaktadırlar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 25).

Bu alan 5 alt şemadan oluşmaktadır.

a. Terkedilme / İstikrarsızlık

Bu şemaya sahip kişiler, sevdikleri ve önemli buldukları kişilerle kurdukları bağlarda istikrarsızlık algısı yaşarlar. Bu kişiler, yakınlarının duygusal durumlarının öngörülememesi, dengesizliği ve ani değişimleri nedeniyle sürekli bir tedirginlik ve

endişe içerisinde dirler. Sevdiklerinin onları terk edeceğinden, öleceğinden veya daha iyi birisi için kendilerini bırakacağından korkarlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 40).

b. Güvensizlik/ kötüye kullanma

Bu şemanın oluşumunun temelinde, çocuk döneminde maruz kalınan kandırılma, küçük düşürülme, ihanet ve tacize uğrama gibi durumlar yatmaktadır. Bu şemaya sahip bireyler, karşılarındaki kişilerin kendilerine zarar vereceğine, yalan söyleyeceğine, kendilerini istismar edeceğine, küçük düşüreceğine, aldatacağına veya kendilerinin zayıf yönlerini kullanarak sömüreceğine inanırlar (Young & Klosko, 2017, s. 128).

c. Duygusal yoksunluk

Bu şema, bireyin normal düzeyde duygusal destek almak isteğinin çevresindeki insanlar tarafından yeterince karşılanmayacağına dair beklentilerini içermektedir. Yoksunluğun üç temel biçimi vardır. Bunlardan biri bakım yoksunluğudur; ilgi, sevgi, sıcaklık ve dostluk eksikliğini ifade eder. Bir diğeri empati yoksunluğudur; anlayış, dinleme, duygusal açıklık ve karşılıklı duygu paylaşımı eksikliğini ifade eder. Son olarak, koruma yoksunluğu ise; güç, yön rehberlik eksikliğini belirtir (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 26).

d. Kusurluluk/utanç

Bu şemaya sahip bireyler, kendilerini utanılacak kusurlarla dolu olarak görme eğilimindedir. Değersiz, istenmeyen, yetersiz, yararsız ve gereksiz olduklarına inanırlar. Eleştirilere aşırı duyarlıdırlar, sürekli olarak başkalarıyla kendilerini kıyaslar ve onları her zaman üstün görürler. Kendilerini kusurlu buldukları yönlerle ilgili utanç duyarlar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 26).

e. Sosyal izolasyon/ yabancılaşma

Bu şemaya sahip bireyler, genellikle aile dışındaki geniş sosyal çevreden farklı olduğunu veya bu çevreye uygun olmadığını düşünme eğilimindedir. Hastalar, genellikle herhangi bir grup ya da topluluğa ait olduklarını hissetmezler (Young ve diğerleri, 2024, s. 40).

2.5.4.2. Zedelenmiş özerklik ve performans

Bu şemanın oluşumu, çevreden alınması gereken güvenlik ve düzenleme ihtiyacının yeterince karşılanmamasına bağlanır (Roediger, 2020, s. 28). Bu şemaların temelini oluşturan aile ortamı, iç içe geçmiştir. Bu ortam, çocuğun özgüvenini zedeler ve bağımsızlık kazanmasını engeller. Aile üyeleri aşırı korumacı olabilir veya çocuğun aile dışındaki dünyayla etkileşim kurmasına izin vermeyen bir yapıda olabilirler (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 27). Bu yaşantının sonucu olarak; bireyler kimliklerini oluşturamazlar, yaşam becerilerini edinemedikleri için kendi yaşamlarını kuramazlar ve yetişkinlik dönemlerinde de çocuk olarak kalırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 48).

Bu alan 4 alt şemadan oluşmaktadır.

a. Bağımlılık/ yetersizlik

Bu şema, bireyin başkalarından fazla yardım almadan günlük sorumluluklarını yerine getirememesi inancıyla karakterize edilir. Bu şemaya sahip bireyler, kendilerini beceriksiz, yetersiz ve bağımlı olarak görürler. Bu durum, onları pasif ve savunmasız bir görünüme büründürür (Behary, 2021, s. 55).

b. Zarar görme ve hastalanmaya karşı dayanıksızlık

Bu şema, bireyin felaketin çok yakında olduğuna, her an başına gelebileceğine ve bunu engelleyemeyeceğine dair abartılı korkusunu ifade eder. Bu şemaya sahip kişiler, sürekli bir endişe ve tedirginlik hali yaşarlar. Her an bir felaketin başlarına gelebileceğinden korkarlar ve bu korkuyu kontrol altına alamazlar. Bireylerin bekledikleri felaketler; tıbbi, duygusal ve çevresel etkenlerden oluşur (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 28).

c. İç içe geçme/ gelişmemiş benlik

Bu şemaya sahip bireyler, birey olma süreçlerini tamamlayamamışlardır. Bir veya birden fazla kişiye aşırı duygusal yakınlık ve bağlanma ihtiyacı hissederler ve genellikle iç içe geçmiş bir duygusal deneyim yaşarlar. (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 28). Bağlandığı kişi ya da kişilerin mutluluklarına göre kendileri de mutlu olurlar. Aileleriyle temas etmediklerinde boşlukta ve güvensiz hissederler (Roediger, 2020, s. 28).

d. Başarısızlık

Bu şemaya sahip bireyler, başarısız olacaklarına veya başarı alanlarında akranlarına göre temelde yetersiz olduklarına inanırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 43). Bu şemanın kökeninde, sürekli eleştiren ebeveyn tutumu, olumsuz lakaplar, ebeveynin sahip olduğu başarı standartları ve çocuğun bu standartları yakalayamayacağına inanması yer alır. Bununla birlikte, ebeveynlerin ilgisizliği, kardeşlerle karşılaştırma ve sınır koymama gibi tutumları da bu şemanın oluşmasında etkilidir (Young & Klosko, 2017, s. 315).

2.5.4.3. Zedelenmiş sınırlar

Bu şema alanında bireyler, öz disiplin ve karşılıklılık kavramlarını tam olarak kavrayamamışlardır. Kendileriyle ve başkalarıyla sağlıklı sınırlar oluşturamadıkları için, başkalarının haklarına saygı duyma, iş birliği yapma, sorumluluk alma ve uzun vadeli planlar yapma gibi konularda zorlanırlar. Genellikle aşırı hoşgörölü ve müsamahalı ailelerde yetişen bu bireyler, çocukluklarında kurallara uymak, başkalarını düşünmek veya özdenetim geliştirmek zorunda kalmamışlardır. Bu nedenle yetişkinlikte de dürtülerini kontrol etmekte ve uzun vadeli hedeflerine ulaşmakta zorlanırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 49).

Bu alan iki 2 alt şemadan oluşmaktadır.

a. Haklılık/ büyüklenmecilik/ayrıcalıklılık

Bu şemaya sahip bireyler, kendilerini diğer insanlardan üstün görme eğilimindedirler. Özel haklara ve ayrıcalıklara sahip olduklarına ve normal sosyal kurallara uymak zorunda olmadıklarına inanırlar. Bu inanç, bencil ve talepkâr davranışlara yol açabilir. Bu kişiler, neyin gerçekçi veya makul olduğunu, eylemlerinin başkalarını nasıl etkileyeceğini umursamadan, istediklerini yapma ve istediklerini elde etme konusunda ısrarcıdırlar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 30).

b. Yetersiz özdenetim/ özdisiplin

Bu şemaya sahip bireyler, kendilerini yeterince kontrol etmekte ve hedeflerine ulaşmak için karşılıklarına çıkan engellere dayanmakta güçlük yaşarlar. Duygularını ve düşüncelerini ifade etmede de oldukça zorlanırlar. Huzursuzluk, sıkıntı veya çatışma ortaya

çıkabilecek ortamlar ile çaba ve sorumluluk gerektiren durumlardan kaçınırlar.. Bu şemanın temelinde, yetersiz sınır koyma ve özdenetimi kazandırma tutumlarının yanı sıra, aşırı kontrolcü aile ortamlarının varlığı da rol oynar (Caner, 2009, s. 18).

2.5.4.4. Başkası yönelimlilik

Bu şema alanı, temel bir insan ihtiyacı olan özerklik ve kendi kendini yönetme becerisinin yeterince gelişmemesiyle ilişkili şemaları kapsar. Bu eksiklikler, kişinin kendi istek ve ihtiyaçları yerine, başkalarının isteklerine, duygularına ve tepkilerine aşırı odaklanmasına neden olur. Bu aşırı odaklanma, sevgi ve onay alma, bağlılık ve aitlik duygusunu koruma veya cezadan kaçınma gibi temel ihtiyaçlardan kaynaklanır. Bu durum, kişinin kendi duygularını, ihtiyaçlarını ve isteklerini bastırmasına veya farkında olmasına engel teşkil ederek, kendini ifade ve özerklik gibi alanlarda zorluklara yol açar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 30).

Bu alan 3 alt şemadan oluşmaktadır.

a. Boyun eğicilik

Bu şemada bireyler, genellikle başkalarının öfkesinden, intikam alınmasından veya terk edilme korkusundan kaçınmak için kontrolü başkalarının eline bırakma eğilimindedirler. Bu şema kendi içinde ihtiyaçlarına boyun eğme (tercihler, kararlar ve isteklerin bastırılması ve duygularına boyun eğme (özellikle öfke gibi yoğun duygusal tepkilerin bastırılması) olmak üzere iki ana biçimde sınıflandırılmaktadır. Bu şemada bireyde, kendi arzularının, fikirlerinin ve duygularının başkaları tarafından önemli görülmediği ya da dikkate alınmadığı düşüncesi öne çıkar (Behary, 2021, s. 57).

b. Fedakârlık

Bu şemaya sahip bireyler, kendi istek ve ihtiyaçlarından ödün vererek, başkalarının ihtiyaçlarını önceliklendirme eğilimindedirler. Bunu, muhtaç olarak gördükleri kişilerle duygusal bağ kurmak, özsaygı kazanmak, suçluluk duygusundan kurtulmak veya başkalarını acıdan korumak gibi çeşitli nedenlerle yaparlar. Başkalarının problemlerine karşı aşırı bir duyarlılık gösteren bireyler, kendi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı duygusuna kapılırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 51). Bu şemanın temelinde

ebeveynlerin çocuklarını yoğun bir şekilde kendi sorunlarıyla başa etmeleri için kullanmaları yatmaktadır (Roediger, 2020, s. 29).

c. Onay arayıcılık/ kabul arayıcılık

Bu şemaya sahip bireyler, güçlü bir benlik algısı geliştirmek yerine, başkalarının onayını, kabulünü ve ilgisini kazanmak veya onlara uyum sağlamak için çabalarlar. Kendi değerlerini ve kimliklerini, başkalarının tepkilerine göre şekillendirirler. Bu kişiler için, itibar algısı öznel eğilimlerden ziyade, başkalarının onayına bağlıdır. Bu durum, statü, görünüş, sosyal kabul, para veya başarı gibi unsurları, güç veya kontrol aracı olarak değil, onay ve beğeni kazanmanın bir yolu olarak görmelerine yol açar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 32).

2.5.4.5. Aşırı uyarılma ve baskılama

Bu şemaya alanında bireyler, doğal duygularını ve dürtülerini bastırma eğilimindedirler. Genellikle kendi yaşamları ile ilgili katı ve içselleştirilmiş kurallara uyarlar ve bu kurallar mutluluk, kendini ifade etme, rahatlama, yakın ilişkiler ve sağlık pahasına bile olsa uyulması gereken birer emir gibidir. Bu şemanın kökeni genellikle sert, baskıcı ve katı kurallarla yönetilen bir aile ortamında yetişmektir. Bu tür ortamlarda yetişen çocuklar, oyun oynamaya ve mutluluğun peşinden gitmeye teşvik edilmediklerinden, yetişkinliklerinde sürekli dikkatli ve tetikte olmayı başaramazlarsa hayatlarının kontrolden çıkacağına dair karamsar bir inanç ve endişe içinde yaşarlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 52).

Bu alan 4 alt şemadan oluşmaktadır.

a. Olumsuzluk/ karamsarlık

Bu şemaya sahip bireyler, yaşamın olumlu veya umut verici yönlerini görmezden gelerek veya önemsizleştirerek, sürekli olarak olumsuz durumlara (acı, ölüm, kayıp, hayal kırıklığı, çatışma, suçluluk, kırgınlık, çözülemeyen sorun, ihanet gibi) odaklanırlar. Genellikle, iş, ekonomi veya kişilerarası ilişkiler gibi alanlarda, olayların sonunda ciddi ölçüde kötüye gideceğine veya iyi görünen şeylerin bile zamanla bozulacağına dair abartılı beklentiler taşırlar. Herhangi bir hata yapmanın başarısızlık, utanç veya olumsuz

bir durumla karşılaşmaya neden olacağıyla ilgili yoğun korku yaşarlar (Behary, 2021, s. 58).

b. Duyguların bastırılması

Bu şemaya sahip bireyler, doğal ve spontane eylemlerini, duygularını ve iletişimlerini kısıtlama eğilimindedirler. Bunu genellikle dürtülerini kontrol edememe ve eleştirilme korkusundan dolayı yaparlar. Öfke bastırma, olumlu dürtüleri bastırma, kırılmanın ifade edilmesinde zorlanma ve duygular önemsizken akıcılığa vurgu yapma, kısıtlamanın en çok gerçekleştiği alanlardır. Bu kişiler, genellikle donuk, sıkılgan, geri çekilmiş veya soğuk olarak tanımlanırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 52).

c. Yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik

Bu şemanın temelinde, koşullu ve yüksek beklentilere dayalı aile ilişkileri yatar. Örneğin, aile içerisinde çocuğa sevginin gösterilmesi, çocuğun ebeveynlerinin yüksek standartlarını karşılamasına bağlıdır. Ebeveynlerin dengesiz veya yüksek beklentileri, çocuğun kusurluluk, izolasyon veya başarısızlık duygularını telafi etmek için kendi yüksek standartlarını geliştirmesine ve beklentileri karşılamadığı zaman eleştirilmesine yol açarak bu şemanın gelişmesine neden olabilir. Bu şemaya sahip bireyler, genellikle kusurlu, dışlanmış veya yalnızdırlar. Hayatları boyunca, başarı ve statüye odaklanırlar. Zevk almak yerine, aktiviteleri bir yük olarak görüp yüksek beklentilerinin karşılanmamasıyla ilgili gerginlik ve endişe yaşarlar (Young & Klosko, 2017, s. 387-399).

d. Cezalandırıcılık

Bu şemaya sahip bireyler, hata yaptıkları için sert bir şekilde cezalandırılmaları gerektiğine dair inanç taşırlar. Bu kişiler, kendileri de dahil olmak üzere, standartlarını karşılayamayanlara karşı hoşgörüsüz ve öfkeli olma eğilimindedirler. İlişkilerinde, empati yapmak istemezler, hataları affetmekte zorlanırlar ve hafifletici unsurları göz önünde bulundurmazlar (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 34).

2.5.5. İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri

Çocuklukta erken dönem uyumsuz şemalar, çocuğun temel ihtiyaçlarından birinin karşılanmaması gibi bir tehdit olduğunda ortaya çıkarlar. Çocuk tehditle karşı karşıya

geldiğinde ya teslim olur ya kaçınır ya da aşırı telafi tepkisi gösterir. Bu 3 baş etme biçimi de bilinçdışıdır (Young ve diğerleri, 2024, s. 71).

Şema baş etme biçimleri, ilk bakışta bireylerin şemalarıyla başa çıkmalarına yardımcı gibi görünseler de uzun vadede, bu yöntemlerin iyileştirici ve işlevsel olmadıkları görülmektedir (Young ve diğerleri, 2024, s. 70).

Bu baş etme biçimleri, şemanın yarattığı semptomları geçici olarak bastırmaya odaklanırken, şemanın temel nedenini çözmezler. Bu da şemanın zamanla tekrar ortaya çıkmasına ve bireyin hayatını olumsuz etkilemeye devam etmesine, bunun yanı sıra madde bağımlılığı, aşırı yeme, kendini yaralama gibi sağlıksız ve yıkıcı davranışlara yol açabilir ve bireyin kendi problemlerini kendi başına çözebileceğine dair yanlış bir inanç oluşturabilir (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 35-40)

Sonuç olarak; şema başa çıkma biçimleri, problemleri çözmek yerine kaçınma ve geciktirme gibi işlevsiz yöntemler kullanarak sorunun sürmesine sebep olmalarının yanısıra; bireylerin psikolojik yardım almaktan kaçınmalarına ve sorunlarını kendi başlarına çözmeye çalışmalarına yol açarlar. Uygun müdahalelerle bireyler, işlevsiz baş etme biçimleri yerine daha sağlıklı ve işlevsel yöntemler geliştirebilirler. Bu nedenle, bireylerin kullandıkları baş etme biçimlerinin belirlenmesi oldukça önemlidir (Bayoğlu & Duy, 2020, s. 4289-4316).

İşlev bozucu baş etme biçimleri; şema teslimi, şema kaçınması ve şema aşırı telafisi olmak üzere 3 başlık altında ele alınmaktadır.

2.5.5.1. Şema teslimi

Şema teslimi, bireyin şemanın taleplerine boyun eğmesi ve onunla savaşılmaya çalışmaması anlamına gelir. Birey, şemanın gerçek olduğunu kabul eder ve duygusal acısını doğrudan hisseder. Şema ile uyumlu davranışlarda bulunur ve geçmişteki çocukluk deneyimlerini tekrar yaşar gibi hissedebilir. Şema tetikleyicileri ile karşılaştığında orantısız duygusal tepkiler verir ve duygularını yoğun şekilde yaşar (Young ve diğerleri, 2024, s. 72). Bu strateji, şemayı adeta "kendini doğrulayan kehanet" haline getirir; çünkü kişi, bu baş etme biçiminde hem şemasını sorgusuz kabul ederken hem de farkında olmadan bu şemayı pekiştirecek davranışlara yönelir. Mesela, duygusal

yoksunluk şemasına sahip biri, soğuk ve uzak bir eş seçerek, gerçekten de duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasına neden olur (Caner, 2009, s. 31-32).

2.5.5.2. Şema kaçınması

Şema kaçınması, bireyin şemalarıyla yüzleşmekten kaçınma eğilimidir. Bu kişiler, şemaları tetikleyebilecek düşünceleri ve imgeleri engellemeye çalışırlar. Şema ile ilgili duyguları hissetmekten de kaçınırlar ve ortaya çıktıklarında onları bastırmak için çeşitli yöntemlere başvururlar. Bu yöntemler arasında aşırı alkol ve madde kullanımı, aşırı yeme, aşırı temizlik ve işkolik olma yer alabilir. Bu eğilimde olan bireyler, ışırdan bakıldığında oldukça normal görünebilirler fakat samimi ilişkiler ve iş stresi gibi şema tetikleyicilerinden uzak durmaya çalışırlar (Young ve diğerleri, 2024, s. 73).

2.5.5.3. Şema aşırı telafisi

Şema aşırı telafisi, bireyin şemaların tam tersini yapma girişimlerini ifade eder (Rafaeli ve diğerleri, 2023, s. 49). Bireyler aşırı telafide, sanki şemanın zıddı doğruymuş gibi düşünerek, hissederek, hareket ederek ve ilişkiler kurarak şemaya karşı çıkarlar. Şemaların edinildiği çocukluk hallerinden olabildiğince farklı olmaya çalışırlar. Kendilerinden emin gibi görünürler ancak, aslında şemanın kontrolü altındadırlar (Mairet ve diğerleri, 2014, s. 171-190).

Jacob ve arkadaşları (2014), En sık görülen aşırı telafi davranışlarını narsizm, paranoid kontrol, zorunlu kontrol, dikkat çekmeye yönelik davranış, agresiflik, sahtekarlık ve hilekarlık olarak ifade ederler (s. 95-96).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma kapsamında okul öncesi dönem çocuklardaki davranış problemleri ile annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Temel Problemi

“Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri, çocukların davranış problemlerini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamakta mıdır?”

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri, çocukların davranış problemlerinin alt boyutlarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamaktadır.

3.3.1. Alt Hipotezler

Alt Hipotez 1: Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin yaşlarına göre erken dönem uyumsuz şemaları, işlev bozucu baş etme biçimleri ve çocuk davranış problemleri anlamlı bir farklılaşma göstermektedir.

Alt Hipotez 2: Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin eğitim düzeylerine göre erken dönem uyumsuz şemaları, işlev bozucu baş etme biçimleri ve çocuk davranış problemleri anlamlı bir farklılaşma göstermektedir.

Alt Hipotez 3: Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin aylık gelir durumlarına göre erken dönem uyumsuz şemaları, işlev bozucu baş etme biçimleri ve çocuk davranış problemleri anlamlı bir farklılaşma göstermektedir.

Alt Hipotez 4: Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyetlerine göre çocukların davranış problemleri anlamlı bir farklılaşma göstermektedir.

Alt hipotez 5: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönemi çocuğunun prososyal davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

Alt hipotez 6: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönem çocuğunun sosyal olmayan davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

Alt hipotez 7: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönem çocuğunun dışlanma davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

Alt hipotez 8: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönem çocuğunun korkulu-kaygılı olma davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

Alt hipotez 9: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönem çocuğunun aşırı hareketlilik davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

Alt hipotez 10: Annenin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri birlikte, okul öncesi dönem çocuğunun saldırganlık davranışlarını anlamlı şekilde yordamaktadır.

3.4. Araştırmanın Önemi

Çocuğun sağlıklı gelişimi için, özellikle erken çocukluk döneminden başlayarak anne ve babaların tutum ve davranışların ne denli etkili olduğu ilgili konuda yapılan araştırmalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın, okul öncesi dönem çocuklardaki davranış problemlerinin kökenlerini anlamaya yönelik olarak; bu çocuklarla erken yaş döneminde en çok zaman geçirdiğini varsaydığımız annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile işlev bozucu baş etme biçimlerini konu edinmesi, bununla birlikte çocukların davranış probleminin çocukların ev dışındaki ilk sosyal alanları olan okul ortamında öğretmenlerinin gözlemleri ile belirlenebilir olması, araştırmayı değerli kılmaktadır. Bunların yanısıra; annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile işlev bozucu baş etme biçimlerinin çocuklarının davranışları üzerindeki etkisini incelemenin öncelikle, çocukların sağlıklı gelişimini desteklemeye ve davranış problemlerini azaltmaya yönelik katkı sağlayabileceği, annelere farkındalık kazandırarak; çocukları ile ilişkilerinde daha bilinçli ve dengeli davranmalarına yardımcı olabileceği, erken müdahalelerin ve aile danışmanlığı kapsamındaki yaklaşımların geliştirilmesine imkan sunarak; ruh sağlığı alanında çalışanlara kaynak teşkil edebileceği, anne-baba eğitim programlarının ve

psikososyal müdahalelerin planlanmasında bilimsel temelli yeni bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklardaki davranış problemleri ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi konusunda yapılan literatür taraması sonucunda; annelerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile okul öncesi dönem çocuklarındaki davranış problemlerini konu edinen sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bunun yanı sıra, annelerin işlev bozucu baş etme biçimleri ile okul öncesi dönem çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Tüm bu veriler ışığında araştırma alan yazın için yeni bulgular ortaya koyacak olması bakımından değerlidir.

3.5. Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırmaya katılan anneler ile öğretmenlerin uygulanan ölçme araçlarına içtenlikle ve doğru bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırma örneklemini olan 175 anne ve 9 öğretmenin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Young Şema Ölçeği Kısa Form 3, Young- Rygh Kaçınma Ölçeği, Young Telafi Ölçeği, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Sosyodemografik Bilgi Formu aracılığıyla elde edilen veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen bulguların genellenebilirliği örneklem grubunu temsil eden anneler ve öğretmenlerle sınırlıdır.
- Araştırmaya katılan annelerin sosyodemografik özellikleri oluşturulan formda belirlenen sorular ile sınırlıdır.
- Araştırmada çocukların davranış problemleri, öğretmenlerin öğrencilerine ilişkin algıları ile sınırlıdır.
- Araştırmada annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri, özbildirimleri ile sınırlıdır.

- Araştırmada elde edilen istatistiksel bulgular, IBM SPSS 27 Programı ve kullanılan istatistiksel yöntemler ile sınırlıdır.

3.7. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nicel araştırma yöntemine uygun olarak, değişkenlerin birbirini etkileyip etkilemediği ve etkileşimin yönünü araştırmak amacıyla ilişkiyel tarama modeli kullanılmış, demografik değişkenler olarak yaş, eğitim düzeyi, aylık gelir durumu ve çocukların cinsiyeti gibi faktörler incelenmiştir.

3.8. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, Konya ili Selçuklu ilçesi bağımsız devlet anaokullarından Melikşah Anaokulunda eğitim gören, toplam 175 çocuğun anneleri ve çocukların sınıflarında eğitim gördükleri toplam 9 öğretmenden oluşmuştur.

3.9. Veri Toplama İşlemi

KTO Karatay Üniversitesi Etik Kurulu onayının alınmasının ardından Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Sistemi üzerinden başvuruda bulunularak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarından Melikşah Anaokulunda çalışma izni 31.10.2024 tarihinde alınmış ve sonrasında veri toplama süreci başlamış, süreç; 31.05.2025 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Mevcut toplam öğrenci sayısı 175 olan okulda, toplam 175 çocuğun anneleri de araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Araştırmaya gönüllü olarak katılım gösteren annelerden doldurmaları beklenen formların 141'i, Melikşah Anaokulu rehberlik servisinde annelerle tarafımca yüzyüze görüşme yapılarak, 34' ü ise; annelere çocuklarının öğretmenleri tarafından, whatsapp uygulaması üzerinden bilgilendirme metni gönderilmesinin ardından, form ve ölçeklerin öğrencilerle evlere gönderilmeleri, annelerin formları ev ortamında doldurmaları yoluyla toplanmıştır. Toplam 9 öğretmenin de okul ortamında kendi sınıflarındaki tüm öğrencileri için Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeğini doldurmaları sağlanmıştır. Veri toplama işleminden önce velilere gönüllü katılım formları verilmiş ve araştırmaya katılmak isteyen velilerle çalışmaya devam edilerek, tüm veri toplama işlemlerinin gönüllülük ilkesine dayalı olarak gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Gönüllü katılım formunda araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı

olduğu, araştırmanın amacı, önemi, form ve ölçeklerdeki toplam soru sayıları, form ve ölçeklerin doldurulma süreleri, form ve ölçekleri içtenlikle ve doğru bir şekilde doldurmanın önemi, araştırmanın literatüre sağlayabileceği düşünölen katkıları, gizlilik ve araştırmadan istenildiği zaman ayrılabilme ile tüm verilerin anonim olarak değerlendirileceği gibi hususlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.

3.10. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için annelere; Sosyodemografik Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Young Telafi Ölçeği, Young- Rygh Kaçınma Ölçeği, öğretmenlere; Ladd ve Profilet Çocuk Davranış ölçeği uygulanmıştır.

3.10.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelere uygulanan sosyodemografik bilgi formunda demografik değişkenler olarak; yaş, eğitim düzeyi, aylık gelir durumu ve okul öncesi dönemde eğitim gören çocuğun cinsiyeti faktörleri incelenmiştir.

3.10.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelere uygulanan Young Şema Ölçeği Kısa Form- 3, annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Ölçeğin Young ve Brown (1990) tarafından geliştirilen 205 madde ile 16 alt şema boyutundan oluşan uzun formu ile Young (1994) tarafından geliştirilen 175 madde ile 15 şema alt boyutundan oluşan kısa formunun ardından; cezalandırıcılık, onay arayıcılık ve karamsarlık şemaları eklenerek Young ve arkadaşları (2003) tarafından 90 maddelik 18 alt şema boyutu ile 5 şema alanında değerlendirilen Young Şema Ölçeği Kısa Form- 3 (YŞÖ-KF3) oluşturulmuştur (Aral, 2021).

Ölçeğin kısa formunun ölkemizdeki geçerlilik güvenilirlik çalışması üniversite örnekleminde Soygüt ve arkadaşları (2008) tarafından yapılmış ve ölçek Türkçe formu için 5 şema alanında değerlendirilen 14 şema alt boyutu önerilmiştir. Bu boyutlar; yüksek standartlar, duygusal yoksunluk, karamsarlık, başarısızlık, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik, iç içe geçme/bağımlılık, onay arayıcılık, kendini feda, ayrıcalıklılık/yetersiz öz denetim, cezalandırma, terk edilme, tehditler karşısında dayanıksızlık ve kusurluluk boyutlarıdır.

Ölçeğin doldurulması öz bildirimine dayalı olup; ölçek formu, yanıtların 1 ile 6 arasında (1- Benim için tamamıyla yanlış, 2- Benim için büyük ölçüde yanlış, 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla, 4- Benim için orta derecede doğru, 5- Benim için çoğunlukla doğru, 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) gösterildiği 6'lı Likert tipi ölçekten oluşmaktadır.

Ölçeğin alt şema boyutları test tekrar test güvenilirlik katsayılarının .66 ile .82 arasında, şema alanları katsayılarının ise .66 ile .83 arasında olduğu bulunmuştur (Soygüt ve diğerleri, 2009).

3.10.3. Young Telafi Ölçeği (YTÖ)

Araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelere uygulanan Young Telafi Ölçeği, annelerin işlev bozucu baş etme biçimlerinden telafi davranışlarının ölçülmesi amacıyla kullanılmıştır. Young tarafından (1995) geliştirilen 48 maddelik ölçek; aşırı bağımsızlık, statü düşkünlüğü, manipülatif olma, kontrol, asilik, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük olmak üzere 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin doldurulması öz bildirimine dayanmaktadır (Ball & Young, 2000).

Ölçek formunda yanıtların 1-6 arasında (1- Benim için tamamıyla yanlış 2- Benim için büyük ölçüde yanlış 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla 4- Benim için orta derecede doğru 5- Benim için çoğunlukla doğru 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) gösterildiği 6'lı likert tipi ölçek kullanılmıştır. Herhangi bir kesim noktası olmamakla birlikte ölçekten alınan yüksek puanlar daha fazla telafi davranışını ifade etmektedir.

Ölçek, Karaosmanoğlu ve arkadaşları (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerliliğini belirlemek amacıyla klinik olmayan 67 örneklem ile özel bir psikoterapi merkezine başvuran klinik örneklemin karşılaştırılmaları yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda, alt boyutların cronbach alpha iç tutarlılık katsayılarının .60 ile .81 arasında değiştiği görülmüştür (Karaosmanoğlu ve diğerleri, 2011).

3.10.4. Young- Rygh Kaçınma Ölçeği (YR-KÖ)

Araştırmada işlev bozucu baş etme biçimlerinden kaçınma davranışlarını ölçmek amacıyla Young-Rygh Kaçınma Ölçeği kullanılmıştır. Young ve Rygh tarafından (1994)

geliştirilen ölçek, 40 madde ve 14 alt boyuttan (üzüntü veren olaylar hakkında kasıtlı olarak düşünmeme, madde kullanımı, mutsuzluğun inkar edilmesi, mantıksallaştırma ve kontrol, öfkenin bastırılması, insanlardan uzaklaşma, kendini yatıştırma (yiyerek, alışveriş,...), pasif zihinden uzaklaştırma (fantezi kurma, televizyon), aşırı psikosomatik semptomlarının inkar edilmesi, uyuyarak kaçınma/enerji kaybı, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma, olumsuz duyguların pasif engellenmesi, ve üzüntü veren durumlardan kaçınma) oluşmaktadır (Soygüt, 2025).

Ölçek formunda yanıtlar, 1-6 arasında (1- Benim için tamamıyla yanlış 2- Benim için büyük ölçüde yanlış 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla 4- Benim için orta derecede doğru 5- Benim için çoğunlukla doğru 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) gösterildiği 6'lı likert tipi derecelendirme ile puanlanmaktadır. Herhangi bir kesim noktası olmamakla birlikte ölçekten alınan yüksek puanlar daha fazla kaçınma davranışını ifade etmektedir.

Ölçeğin, ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, Soygüt (2007) tarafından üniversite öğrencileri örneklemeyle gerçekleştirilmiştir. Türk üniversite örneklemeyle yapılan çalışmanın sonucunda; psikosomatizm, sıkıntıyı görmezden gelme, duygusal kontrol, içe dönüklük, aktiviteyle zihni meşgul etmek ve hissizlik/duyguları bastırma boyutları ortaya çıkmıştır. Çalışmada, 6 boyut ve toplam 26 maddeden oluşan yapı, ölçek için uygun bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonucuna, alt boyutların iç tutarlık katsayılarının ise $\alpha=.45-.76$ arasında değiştiği gözlenmiştir (Soygüt, 2025).

3.10.5. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği

Araştırmada Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, öğretmenlerin sınıflarındaki okul öncesi dönem eğitimine devam eden öğrencilerinde gözlemledikleri davranış problemlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Ladd ve Profilet tarafından (1996) geliştirilmiş olan ölçek 3'lü likert tipinde hazırlanmış olup, "Uygun Değil", "Bazen Uygun", "Tamamen Uygun" ifadeleriyle öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir (Ladd & Profilet, 1996).

Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 5-6 yaşındaki çocuklar için Gülay ve Önder (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek; 44 madde, saldırgan davranış, sosyal

davranış, asosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma ve aşırı hareketlilik olmak üzere toplam 6 alt boyuttan oluşmaktadır.

Çocuk Davranış Ölçeği, toplam puan üzerinden değerlendirilmemektedir. Ölçeğin alt boyutlarının toplam puanların her biri ayrı olarak kullanılmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen puan arttıkça, alt ölçeğin hedeflediği davranışın çocuk tarafından daha sıklıkla gösterildiği anlaşılmaktadır.

Ölçeğin güvenirlik analizi sonuçlarına göre; alt boyutların cronbach alpha iç tutarlılık katsayılarının .78-.89 arasında değiştiği gözlenmiştir (Gülay & Önder, 2009).

3.11. Veri Analiz Yöntemleri

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi IBM SPSS 27 paket programı aracılığı ile yapılmıştır. Araştırmada değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisini belirlemek amacıyla; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve bağımsız örneklem t- testi, değişkenlerin birbirlerini etkileme düzeyi ve var olan etkileşimin yönünü belirlemek amacıyla; çoklu regresyon analizi istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmada, veri setindeki eksik verilerin tamamen rastgele olup olmadığını test etmek amacıyla Little's MCAR (Missing Completely at Random) testinden, veri dağılımlarını görsel olarak görebilmek için histogram grafiklerinden, bulgularda uç veri olup olmadığını belirlemek amacıyla boxplot analizinden yararlanılmıştır.

Araştırmada, annelerin sosyodemografik değişkenlerinin; annelerin erken dönem uyumsuz şemaları, işlev bozucu baş etme biçimleri ve çocuk davranışları ile ayrı ayrı ilişkisini belirlemek amacıyla kullanılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) istatistiksel yönteminin yanısıra, veri dağılımının normal olup olmadığını tespit etmek amacıyla Skewness-Kurtosis değerleri, farklı grupların varyanslarının eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri, varyansların homojenliği karşılanmadığı durumlarda welch ANOVA testi, gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla post hoc analizleri, varyans homojenliği varsayımı karşılayan değişkenler için Tukey HSD, karşılamayanlar için Games-Howell testi kullanılmıştır.

Araştırmada, çocuk davranışlarının çocuk cinsiyetleriyle ilişkisini belirlemek amacıyla; bağımsız örneklem t- testi istatistiksel yöntemine ek olarak, veri setinin belirli normal

dağılıma uyup uymadığını test etmek için Kolmogorov-Smirnov testinden, iki grup arasındaki etkinin büyüklüğünü görebilmek için cohens- d değerinden faydalanılmıştır.

Araştırmada, annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile işlev bozucu baş etme biçimlerinin birlikte çocuk davranışlarını etkileme düzeyini ve var olan etkileşimin yönünü belirlemek amacıyla; çoklu regresyon analizi istatistik yöntemi ile birlikte, tek değişkenli aykırı değerleri test etmek amacıyla standartlaştırılmış puanlar, çok değişkenli aykırı değerler için ise Casewise Diagnostics, Cook's distance ve Leverage istatistiği, doğrusallığı kontrol etmek için, standardize edilmiş artıklar ve standardize edilmiş yordama değerleri grafikleri, eşvaryanslılık varsayımının ihlal edilip edilmediğini belirlemek için saçılım grafikleri, hata terimlerinin varyansının sabit olup olmadığını test etmek için eşdoğrusallık istatistikleri, gözlemlerin bağımsızlığı varsayımını test etmek amacıyla da Durbin-Watson analizi kullanılmıştır.

3.12. Verilerin Ön Analizi

Araştırma için toplanan veriler IBM SPSS 27 programına aktarıldıktan sonra, verilerin analize hazır hale getirilmesi için ilk olarak kullanılan ölçeklerde ters madde olup olmadığı kontrol edilmiş, herhangi bir ters madde olmadığı görülmüştür. Kayıp verilerin olup olmadığı program aracılığı ile kontrol edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, toplamda 3 eksik veri bulunduğu belirlenmiştir. Eksik verilerin desenini değerlendirmek amacıyla uygulanan Little's MCAR (Missing Completely at Random) Testi sonucunda, eksik verilerin rastgele dağıldığı görülmüş ($p > .05$), eksik verilerin analizlerden tamamen çıkarılması yerine, değişken ortalaması ile tamamlama yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan uygulama sonucu elde edilen verilerle, kullanılan ölçeklerin güvenilirlik puanı hesaplanmıştır.

Gülay ve Önder (2009) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yürütülen Çocuk Davranış Ölçeğinin alt boyutları için prososyal davranışlar $\alpha = .94$; $\omega = .94$ sosyal olmayan davranışlar $\alpha = .83$; $\omega = .84$, dışlanma $\alpha = .83$; $\omega = .85$, korkulu kaygılı olma $\alpha = .69$; $\omega = .69$, aşırı hareketlilik $\alpha = .82$; $\omega = .80$, saldırganlık $\alpha = .86$; $\omega = .87$ bulunmuştur.

Soygüt ve arkadaşları (2009) tarafından Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan Young Şema Ölçeğinin alt boyutları için Duygusal Yoksunluk $\alpha = .84$; $\omega = .85$, Başarısızlık $\alpha = .85$; $\omega = .86$, Karamsarlık $\alpha = .86$; $\omega = .86$, Sosyal İzolasyon $\alpha = .80$; ω

= .80, Duyguları Bastırma $\alpha = .77$; $\omega = .78$, Onay Arayıcılık $\alpha = .74$; $\omega = .75$, İç İç Geçme $\alpha = .86$; $\omega = .87$, Ayrıcalıklılık $\alpha = .74$; $\omega = .75$, Kendini Feda $\alpha = .79$; $\omega = .79$, Terk Edilme $\alpha = .84$; $\omega = .84$, Cezalandırılma $\alpha = .69$; $\omega = .70$, Kusurluluk $\alpha = .85$; $\omega = .86$, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık $\alpha = .74$; $\omega = .74$, Yüksek Standartlar $\alpha = .67$; $\omega = .69$ bulunmuştur.

Soygüt ve diğerleri (2007) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Young-Rygh Kaçınma Ölçeği için $\alpha = .79$; $\omega = .80$; son olarak Young Telafi Ölçeği (Karaosmanoğlu ve diğerleri, 2011) için $\alpha = .93$; $\omega = .93$ olarak bulunmuştur.

Yapılan post hoc güç analizi sonucunda, örneklem büyüklüğü ($N = 175$), etki büyüklüğü $f^2 = .27$ ve $\alpha = .05$ düzeyi ile testin gücü = .99 olarak hesaplanmıştır

4. BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların verilerine dair analizlere yer verilmektedir.

4.1. Çocuk Davranışları ile Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Okul öncesi dönem çocuk davranışları ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimlerine ilişkin betimsel istatistik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çocuk Davranışları ile Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Çocuk Davranışları					
Prososyal Davranış	175	0	20	15,14	5,17
Sosyal Olmayan Davranış	175	0	12	1,36	2,22
Dışlanma	175	0	10	0,81	1,75
Korkulu Kaygılı Olma	175	0	11	2,38	2,48
Aşırı Hareketlilik	175	0	8	1,55	1,98
Saldırganlık	175	0	10	1,25	2,02
Erken Dönem Uyumsuz Şemalar					
Duygusal Yoksunluk	175	5	29	9,96	5,24
Başarısızlık	175	6	32	11,28	5,32
Karamsarlık	175	5	29	12,15	5,75
Sosyal İzolasyon	175	7	38	15,9	6,25
Duyguları Bastırma	175	5	27	10,98	4,85
Onay Arayıcılık	175	6	34	18,79	5,64
İç İçe Geçme	175	9	47	16,94	7,82
Ayrıcalıklılık	175	7	39	20,86	6,48
Kendini Feda	175	5	28	15,95	5,51
Terk Edilme	175	5	29	8,91	4,57
Cezalandırılma	175	6	35	18,74	5,41
Kusurluluk	175	6	35	9,40	4,68
Tehditlere Dayanıksızlık	175	5	28	10,85	4,52
Yüksek Standartlar	175	3	18	7,95	3,23
İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri					
AşırıTelafi Baş Etme Biçimi	175	64	262	147,3	32,8
Kaçınma Baş Etme Biçimi	175	74	171	121,9	18,3

Çocuk davranışları ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimlerine ilişkin betimsel istatistik bulgularına ilişkin olarak Tablo 1. incelendiğinde; çocuk davranışları alt boyutlarından prososyal davranışlar puanlarının 0 ile 20 arasında değiştiği ve ortalamasının 15,14 (SS = 5,17) olduğu görülmüştür. Diğer alt boyutlardan korkulu kaygılı olma puanları 0-11 aralığında (Ort. = 2,38, SS = 2,48), aşırı hareketlilik puanları 0-8 aralığında (Ort. = 1,55, SS = 1,98), sosyal olmayan davranış puanları 0-12 aralığında (Ort. = 1,36, SS = 2,22), saldırganlık puanları 0-10 aralığında (Ort. = 1,25, SS = 2,02) ve dışlanma puanları ise 0-10 aralığında (Ort. = 0,81, SS = 1,75) saptanmıştır.

Erken dönem uyumsuz şemalar alanında ise ayrıcalıklılık şemasının 7 ile 39 arasında değiştiği ve 20,86 (SS = 6,48) ortalama ile en yüksek puana sahip olduğu belirlenmiştir. Diğer şemalara ilişkin puan dağılımları ve ortalamaları; onay arayıcılık için 6-34 aralığında (Ort. = 18,79, SS = 5,64), cezalandırılma için 6-35 aralığında (Ort. = 18,74, SS = 5,41), iç içe geçme için 9-47 aralığında (Ort. = 16,94, SS = 7,82), kendini feda için 5-28 aralığında (Ort. = 15,95, SS = 5,51), sosyal izolasyon için 7-38 aralığında (Ort. = 15,9, SS = 6,25), karamsarlık için 5-29 aralığında (Ort. = 12,15, SS = 5,75), başarısızlık için 6-32 aralığında (Ort. = 11,28, SS = 5,32), duyguları bastırma için 5-27 aralığında (Ort. = 10,98, SS = 4,85), tehditlere dayanıksızlık için 5-28 aralığında (Ort. = 10,85, SS = 4,52), duygusal yoksunluk için 5-29 aralığında (Ort. = 9,96, SS = 5,24), kusurluluk için 6-35 aralığında (Ort. = 9,40, SS = 4,68), terk edilme için 5-29 aralığında (Ort. = 8,91, SS = 4,57) ve yüksek standartlar için 3-18 aralığında (Ort. = 7,95, SS = 3,23) olarak bulunmuştur.

Son olarak, işlev bozucu baş etme biçimleri değerlendirildiğinde, telafi baş etme biçiminin puanları 64 ile 262 arasında değişirken ortalaması 147,3 (SS = 32,8), kaçınma baş etme biçiminin puanları ise 74 ile 171 arasında değişirken ortalaması 121,9 (SS = 18,3) olarak tespit edilmiştir.

4.2. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Annelerin demografik özellikleri ve çocukların cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	92	52,6
	Kız	83	47,4
	Toplam	175	100
Yaş	30 ve daha az	32	18,3
	31-36	89	50,9
	37-42	40	22,9
	43-48	14	8
	Toplam	175	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	10	5,7
	Ortaöğretim	36	20,6
	Yüksek Öğretim Ön Lisans	41	23,4
	Yüksek Öğretim Lisans ve üzeri	88	50,3
	Toplam	175	100
Gelir Düzeyi	Çok Düşük (0-17.000)	14	8
	Düşük (17.000-34.000)	48	27,4
	Orta (34.000-51.000)	47	26,9
	Yüksek (51.000 üzeri)	66	37,7
	Toplam	175	100

Araştırmaya katılan annelerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin Tablo 2. incelendiğinde çocuğunun cinsiyeti erkek olan annelerin sayısı 92 (%52,6), kız olan annelerin sayısı ise 83 (%47,4)’tür. Katılımcılardan 32 (%18,3) kişi 30 ve altı, 89 (%50,9) kişi 31-36, 40 (%22,9) kişi 37-42 ve kalan 14 (%8) kişi de 43-48 yaş arasındadır. Katılımcılardan 10 (%5,7) kişi ilköğretim, 36 (%20,6) kişi ortaöğretim, 41 (%23,4) kişi yüksek öğretim ön lisans ve 88 (%50,3) kişi yüksek öğretim lisans ve üzeri mezunudur. Katılımcıların 14’ü (%8) 0-17.000 TL, 48’i (%27,4) 17.000-34.000 TL, 47’si (%26,9) 34.000-51.000 ve 66’sı (%37,7) 51.000 TL ve üzeri aylık gelir elde ettiğini ifade etmiştir.

4.3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin yaşlarının erken dönem uyumsuz şemalarla olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, yaş düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: 30 ve daha az ($n = 32$), 31-36 ($n = 89$), 37-42 ($n = 40$) ve 43-48 ($n = 14$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafiklerince dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Ek olarak, Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013).

Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, Kusurluluk şeması hariç ($p < .05$) diğer bütün alt boyutlarda test sonuçları istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için ($p > .05$) varyansların homojenliği varsayımı karşılanmıştır. Yalnızca Kusurluluk şeması için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değeri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Test sonuçları Tablo 3'te raporlanmıştır.

Tablo 3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
Duygusal Yoksunluk	30 ve daha az	32	10,4	4,5	0,8	1,03	0,38	0,001	
	31-36	89	10,4	5,9	0,6				
	37-42	40	8,8	4,2	0,7				
	43-48	14	9,6	5,1	1,3				
	Toplam	175	9,9	5,2	0,4				
Başarısızlık	30 ve daha az	32	12,8	4,9	0,9	1,97	0,12	0,016	
	31-36	89	11,1	5,6	0,6				
	37-42	40	10,0	4,5	0,7				
	43-48	14	12,7	6,1	1,6				
	Toplam	175	11,3	5,3	0,4				
Karamsarlık	30 ve daha az	32	13,9	6,2	1,1	1,93	0,13	0,016	
	31-36	89	12,1	5,7	0,6				
	37-42	40	10,7	5,3	0,8				
	43-48	14	12,6	5,6	1,5				
	Toplam	175	12,2	5,7	0,4				
Sosyal İzolasyon	30 ve daha az	32	17,2	5,5	0,9	0,79	0,49	0,004	
	31-36	89	15,8	6,9	0,7				
	37-42	40	14,9	5,5	0,8				
	43-48	14	16,4	5,8	1,6				
	Toplam	175	15,9	6,2	0,5				
Duyguları Bastırma	30 ve daha az	32	11,5	4,4	0,8	1,47	0,22	0,008	
	31-36	89	11,5	5,3	0,6				
	37-42	40	9,8	4,2	0,7				
	43-48	14	9,9	3,9	1,1				
	Toplam	175	10,9	4,8	0,4				

Tablo 3 devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post- hoc Analizi
Onay Arayıcılık	30 ve daha az	32	20,5	5,9	1,1	1,29	0,28	0,005	
	31-36	89	18,5	5,5	0,6				
	37-42	40	18,1	5,7	0,9				
	43-48	14	18,6	5,7	1,5				
	Toplam	175	18,8	5,6	0,4				
İç İçe Geçme	30 ve daha az	32	18,0	7,2	1,3	1,37	0,25	0,006	
	31-36	89	17,1	8,2	0,9				
	37-42	40	15,0	6,5	1,0				
	43-48	14	19,0	7,5	2,5				
	Toplam	175	16,9	7,8	0,6				
Ayrıcalıklılık	30 ve daha az	32	24,3	6,2	1,1	4,37	0,005	0,055	1 > 2
	31-36	89	19,8	5,8	0,6				
	37-42	40	20,9	7,3	1,2				
	43-48	14	19,5	6,3	1,7				
	Toplam	175	20,9	6,5	0,5				
Kendini Feda	30 ve daha az	32	16,6	5,7	1,0	0,67	0,57	0,006	
	31-36	89	16,2	5,1	0,5				
	37-42	40	15,1	6,1	0,9				
	43-48	14	15,1	5,9	1,6				
	Toplam	175	15,9	5,5	0,4				
Terk Edilme	30 ve daha az	32	9,8	4,4	0,8	1,48	0,22	0,008	
	31-36	89	9,0	4,9	0,5				
	37-42	40	7,7	3,5	0,5				
	43-48	14	9,6	5,2	1,4				
	Toplam	175	8,9	4,6	0,3				

Tablo 3 devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Cezalandırılma	30 ve daha az	32	19,3	4,9	0,9	0,23	0,87	0,013	
	31-36	89	18,5	5,6	0,6				
	37-42	40	18,9	5,2	0,8				
	43-48	14	18,2	6,2	1,7				
	Toplam	175	18,7	5,4	0,4				
Kusurluluk	30 ve daha az	32	9,5	3,4	0,6	1,19*	0,18	0,011	
	31-36	89	9,4	4,9	0,5				
	37-42	40	8,5	3,6	0,6				
	43-48	14	11,6	7,5	2,0				
	Toplam	175	9,4	4,7	0,4				
Tehditlere Karşı Dayanıksızlık	30 ve daha az	32	12,2	4,5	0,8	1,71	0,17	0,012	
	31-36	89	10,7	4,6	0,5				
	37-42	40	9,9	4,1	0,7				
	43-48	14	11,4	4,8	1,3				
	Toplam	175	10,9	4,5	0,3				
Yüksek Standartlar	30 ve daha az	32	8,8	3,5	0,6	1,91	0,13	0,015	
	31-36	89	7,6	3,2	0,3				
	37-42	40	8,5	3,3	0,5				
	43-48	14	7,1	2,2	0,6				
	Toplam	175	7,9	3,2	0,2				

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi, annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından yalnızca Ayrıcalıklılık ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya çıkarmıştır, $F(3, 171) = 4,37, p < .05$, Omega-squared $\omega^2 = 0,055$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,055$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, 30 ve daha az yaşında olanlar ve 31-36 yaş arasında olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin eğitim durumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, eğitim düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: ilköğretim ($n = 10$), ortaöğretim ($n = 36$), yüksek öğretim ön lisans ($n = 41$) ve yüksek öğretim lisans ve üzeri ($n = 88$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013).

Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, Başarısızlık, Duyguları Bastırma, İç İçe Geçme, Terk Edilme ve Kusurluluk şemalarının varyansların homojenliği varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < .05$) karşılanmıştır. Bu şemalar için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değerleri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Post hoc analizleri için varyans homojenliği varsayımı karşılayan değişkenler için Tukey HSD, karşılamayanlar için Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4'te raporlanmıştır.

Tablo 4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Duygusal Yoksunluk	İlköğretim	10	10,8	4,3	1,3	3,31	0,022	0,038	2 > 4
	Ortaöğretim	36	11,9	6,3	1,1				
	Ön Lisans	41	10,3	4,6	0,7				
	Lisans Üzeri	88	8,9	4,9	0,5				
	Toplam	175	9,9	5,2	0,4				
Başarısızlık	İlköğretim	10	13,8	4,8	1,5	5,29*	0,004	0,096	2 > 4
	Ortaöğretim	36	14,3	6,9	1,1				
	Ön Lisans	41	10,9	4,4	0,7				
	Lisans Üzeri	88	9,9	4,5	0,5				
	Toplam	175	11,3	5,3	0,4				
Karamsarlık	İlköğretim	10	12,2	5,9	1,9	5,53	0,001	0,072	2 > 4
	Ortaöğretim	36	15,3	6,1	1,0				
	Ön Lisans	41	12,3	5,2	0,8				
	Lisans Üzeri	88	10,8	5,3	0,6				
	Toplam	175	12,2	5,7	0,4				
Sosyal İzolasyon	İlköğretim	10	17,1	6,4	2,0	3,54	0,016	0,042	2 > 4
	Ortaöğretim	36	18,7	7,6	1,3				
	Ön Lisans	41	15,2	5,9	0,9				
	Lisans Üzeri	88	14,9	5,4	0,6				
	Toplam	175	15,9	6,2	0,5				
Duyguları Bastırma	İlköğretim	10	12,8	5,1	1,6	3,71*	0,020	0,055	2 > 4
	Ortaöğretim	36	12,9	5,9	0,9				
	Ön Lisans	41	11,3	4,6	0,7				
	Lisans Üzeri	88	9,8	4,1	0,4				
	Toplam	175	10,9	4,9	0,4				

Tablo 4 devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Onay Arayıcılık	İlköğretim	10	19,9	5,9	1,9	1,56	0,200	0,010	
	Ortaöğretim	36	20,2	4,8	0,8				
	Ön Lisans	41	17,6	5,7	0,9				
	Lisans Üzeri	88	18,6	5,9	0,6				
	Toplam	175	18,8	5,6	0,4				
İç İçe Geçme	İlköğretim	10	19,5	6,6	2,1	4,72*	0,007	0,081	2 > 4
	Ortaöğretim	36	21,1	10,1	1,7				
	Ön Lisans	41	16,9	7,2	1,1				
	Lisans Üzeri	88	14,9	6,4	0,7				
	Toplam	175	16,9	7,8	0,6				
Ayrıcalıklılık	İlköğretim	10	21,9	8,2	2,6	0,58	0,629	0,007	
	Ortaöğretim	36	21,8	6,1	1,0				
	Ön Lisans	41	19,9	6,9	1,1				
	Lisans Üzeri	88	20,8	6,2	0,7				
	Toplam	175	20,9	6,5	0,5				
Kendini Feda	İlköğretim	10	15,4	6,3	2,0	3,41	0,019	0,040	2 > 4
	Ortaöğretim	36	18,4	5,4	0,9				
	Ön Lisans	41	15,8	5,4	0,8				
	Lisans Üzeri	88	15,1	5,3	0,6				
	Toplam	175	15,9	5,5	0,4				
Terk Edilme	İlköğretim	10	9,5	4,3	1,4	5,64*	0,003	0,130	2 > 3; 2 > 4
	Ortaöğretim	36	12,2	6,1	1,0				
	Ön Lisans	41	8,4	3,7	0,6				
	Lisans Üzeri	88	7,8	3,5	0,4				
	Toplam	175	8,9	4,6	0,3				

Tablo 4 devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Cezalandırılma	İlköğretim	10	19,4	5,8	1,8	4,19	0,007	0,052	2 > 3; 2 > 4
	Ortaöğretim	36	21,5	4,5	0,8				
	Ön Lisans	41	17,5	5,6	0,9				
	Lisans Üzeri	88	18,1	5,3	0,6				
	Toplam	175	18,7	5,4	0,4				
Kusurluluk	İlköğretim	10	11,7	6,0	1,9	4,41*	0,006	0,122	2 > 3; 2 > 4
	Ortaöğretim	36	12,4	7,3	1,2				
	Ön Lisans	41	8,2	2,6	0,4				
	Lisans Üzeri	88	8,4	3,1	0,3				
	Toplam	175	9,4	4,7	0,4				
Tehditlere Karşı Dayanıksızlık	İlköğretim	10	10,1	3,2	1,0	4,61	0,004	0,058	2 > 4
	Ortaöğretim	36	13,1	5,2	0,9				
	Ön Lisans	41	11,1	4,3	0,7				
	Lisans Üzeri	88	9,9	4,1	0,4				
	Toplam	175	10,9	4,5	0,3				
Yüksek Standartlar	İlköğretim	10	7,9	2,2	0,7	2,24	0,086	0,021	
	Ortaöğretim	36	8,1	2,8	0,5				
	Ön Lisans	41	6,9	2,9	0,4				
	Lisans Üzeri	88	8,4	3,5	0,4				
	Toplam	175	7,9	3,2	0,2				

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi, annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Duygusal Yoksunluk ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkarmıştır, $F(3, 171) = 3,31, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,038$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,038$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Başarısızlık ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 36,4) = 5,29, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,096$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,096$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Karamsarlık ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 5,53, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,072$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,072$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Sosyal İzolasyon ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 3,54, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,042$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,042$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Duyguları Bastırma ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 35,7) = 3,71, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,055$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,055$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından İç İç Geçme ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 36,5) = 4,72, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,081$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz

sonucunda $\omega^2 = 0,081$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Kendini Feda ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 3,41, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,040$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,040$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Terk Edilme ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 35,6) = 5,64, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,13$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,13$, yüksek düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ile ön lisans ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Cezalandırılma ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 4,19, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,052$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,052$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ile ön lisans ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Kusurluluk ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 34,4) = 4,41, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,122$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,122$, yüksek düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda,

ortaöğretim mezunu olanlar ile ön lisans ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Tehditlere Karşı Dayanıksızlık ile eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 4,61, p < .05$, *Omega-squared* $\omega^2 = 0,058$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,058$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Gelir Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin gelir durumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde gelir düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: çok düşük ($n = 14$), düşük ($n = 48$), orta ($n = 47$) ve yüksek ($n = 66$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, Duygusal Yoksunluk, Başarısızlık, Sosyal İzolasyon, İç İççe Geçme, Terk Edilme ve Kusurluluk şemalarının varyansların homojenliği varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < .05$) karşılanmıştır. Bu şemalar için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değerleri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Post hoc analizleri için varyans homojenliği varsayımı karşılayan değişkenler için Tukey HSD, karşılamayanlar için Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 5'te raporlanmıştır.

Tablo 5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Gelir Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
Duygusal Yoksunluk	Çok Düşük	14	13,2	6,6	1,8	3,00*	0,039	0,050	
	Düşük	48	9,2	4,3	0,6				
	Orta	47	11,2	6,4	0,9				
	Yüksek	66	8,9	4,2	0,5				
	Toplam	175	10,0	5,2	0,4				
Başarısızlık	Çok Düşük	14	12,2	6,3	1,7	2,89*	0,045	0,024	
	Düşük	48	11,8	5,3	0,8				
	Orta	47	12,4	6,6	1,0				
	Yüksek	66	9,9	3,7	0,5				
	Toplam	175	11,3	5,3	0,4				
Karamsarlık	Çok Düşük	14	14,2	4,4	1,2	1,54*	0,214	0,002	
	Düşük	48	12,6	6,2	0,9				
	Orta	47	12,1	6,2	0,9				
	Yüksek	66	11,4	5,3	0,6				
	Toplam	175	12,2	5,7	0,4				
Sosyal İzolasyon	Çok Düşük	14	19,6	7,6	2,0	1,84*	0,152	0,025	
	Düşük	48	15,1	5,3	0,8				
	Orta	47	16,7	7,6	1,1				
	Yüksek	66	15,2	5,2	0,6				
	Toplam	175	15,9	6,2	0,5				
Duyguları Bastırma	Çok Düşük	14	11,1	4,3	1,2	0,24	0,865	0,013	
	Düşük	48	11,1	5,1	0,7				
	Orta	47	11,4	5,3	0,8				
	Yüksek	66	10,6	4,5	0,6				
	Toplam	175	11,0	4,9	0,4				

Tablo 5 Devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Onay Arayıcılık	Çok Düşük	14	19,6	5,3	1,4	0,36	0,784	0,011	
	Düşük	48	18,9	5,8	0,8				
	Orta	47	18,1	5,7	0,8				
	Yüksek	66	19,0	5,7	0,7				
	Toplam	175	18,8	5,6	0,4				
İç İçe Geçme	Çok Düşük	14	18,9	6,4	1,7	2,09*	0,113	0,011	
	Düşük	48	17,5	8,7	1,3				
	Orta	47	18,0	9,2	1,3				
	Yüksek	66	15,3	5,9	0,7				
	Toplam	175	16,9	7,8	0,6				
Ayrıcalıklılık	Çok Düşük	14	21,2	7,8	2,1	0,54	0,655	0,008	
	Düşük	48	21,3	6,5	0,9				
	Orta	47	19,8	6,0	0,9				
	Yüksek	66	21,2	6,6	0,8				
	Toplam	175	20,9	6,5	0,5				
Kendini Feda	Çok Düşük	14	17,6	4,7	1,2	0,53	0,665	0,008	
	Düşük	48	15,7	5,6	0,8				
	Orta	47	16,1	5,6	0,8				
	Yüksek	66	15,7	5,6	0,7				
	Toplam	175	15,9	5,5	0,4				
Terk Edilme	Çok Düşük	14	8,6	3,9	1,0	1,94*	0,135	0,017	
	Düşük	48	9,2	4,7	0,7				
	Orta	47	10,0	5,8	0,8				
	Yüksek	66	8,0	3,4	0,4				
	Toplam	175	8,9	4,6	0,3				

Tablo 5 devamı

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega- squared ω^2	Post-hoc Analizi
Cezalandırılma	Çok Düşük	14	20,0	4,1	1,1	0,37	0,773	0,011	
	Düşük	48	18,7	5,5	0,8				
	Orta	47	18,9	6,0	0,9				
	Yüksek	66	18,4	5,1	0,6				
	Toplam	175	18,7	5,4	0,4				
Kusurluluk	Çok Düşük	14	9,0	3,9	1,0	3,71*	0,017	0,033	2 > 4
	Düşük	48	10,3	5,1	0,7				
	Orta	47	10,3	6,2	0,9				
	Yüksek	66	8,1	2,6	0,3				
	Toplam	175	9,4	4,7	0,4				
Tehditlere Karşı Dayanıksızlık	Çok Düşük	14	10,7	3,9	1,0	0,07	0,976	0,016	
	Düşük	48	11,1	4,5	0,6				
	Orta	47	10,8	5,0	0,7				
	Yüksek	66	10,7	4,4	0,5				
	Toplam	175	10,8	4,5	0,3				
Yüksek Standartlar	Çok Düşük	14	6,9	2,9	0,8	2,48	0,063	0,025	
	Düşük	48	7,8	2,7	0,4				
	Orta	47	7,3	3,0	0,4				
	Yüksek	66	8,7	3,6	0,4				
	Toplam	175	8,0	3,2	0,2				

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi, annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Duygusal Yoksunluk ve Başarısızlık ile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya çıkarmıştır; sırasıyla, $Welch(3, 49,9) = 3,00, p < .05$, $Omega\text{-squared } \omega^2 = 0,050$; $Welch(3, 48,9) = 2,89, p < .05$, $Omega\text{-squared } \omega^2 = 0,024$. Ancak Games-Howell post hoc testi, grup çiftleri arasında anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > .05$)

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından Kusurluluk ile gelir durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 48,9) = 3,71, p < .05$, $Omega\text{-squared } \omega^2 = 0,033$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda

$\omega^2 = 0,033$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, gelir düzeyi düşük olanlar ve yüksek olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.6. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin yaş gruplarının işlev bozucu baş etme biçimleriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, yaş düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: 30 ve daha az ($n = 32$), 31-36 ($n = 89$), 37-42 ($n = 40$) ve 43-48 ($n = 14$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013).

Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, her iki değişkenin de varyansların homojenliği varsayımını karşıladığı görülmüştür ($p > .05$). Post hoc analizleri için Tukey HSD kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 6'da raporlanmıştır.

Tablo 6. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri	N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F	P	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
30 ve daha az	32	166,8	38,8	6,9	4,91	0,003	0,063	1 > 2;
Aşırı Telafi	31-36	89	143,1	29,6	3,1			1 > 3
Baş Etme Biçimi	37-42	40	143,1	30,3	4,8			
	43-48	14	141,8	31,3	8,4			
Toplam	175	147,3	32,8	2,5				
30 ve daha az	32	121,6	17,2	3,0	0,15	0,932	0,015	
Kaçınma	31-36	89	122,5	18,9	2,0			
Baş Etme Biçimi	37-42	40	120,3	17,3	2,7			
	43-48	14	123,0	20,7	5,5			
Toplam	175	121,9	18,2	1,4				

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi, annelerin işlev bozucu baş etme biçimlerinden Aşırı Telafi Baş Etme Biçimi ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya çıkarmıştır, $F(3, 171) = 4,91, p < .05, \text{Omega-squared } \omega^2 = 0,063$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,063$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, 30 ve daha az yaşında olanlar ile 31-36 ve 37-42 yaş arasında olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.7. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin eğitim düzeylerinin işlev bozucu baş etme biçimleriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, eğitim düzeyi gruba ayrılmıştır: ilköğretim ($n = 10$), ortaöğretim ($n = 36$), yüksek öğretim ön lisans ($n = 41$) ve yüksek öğretim lisans ve üzeri ($n = 88$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde

dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, her iki değişkenin de varyansların homojenliği varsayımını karşıladığı görülmüştür ($p > .05$). Test sonuçları Tablo 7'de raporlanmıştır.

Tablo 7. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri	N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F	P	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
Aşırı Telafi Baş Etme Biçimi	İlköğretim	10	148,0	25,5	8,1	2,52	0,059	0,025
	Ortaöğretim	36	150,6	29,7	5,0			
	Ön Lisans	41	135,2	29,4	4,6			
	Lisans Üzeri	88	151,5	35,2	3,8			
	Toplam	175	147,3	32,8	2,5			
Kaçınma Baş Etme Biçimi	İlköğretim	10	126,5	16,6	5,2	2,07	0,106	0,018
	Ortaöğretim	36	124,3	18,6	3,1			
	Ön Lisans	41	115,9	17,3	2,7			
	Lisans Üzeri	88	123,1	18,3	2,0			
	Toplam	175	121,9	18,2	1,4			

4.8. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Gelir Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annelerin gelir düzeylerinin işlev bozucu baş etme biçimleriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde gelir düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: çok düşük ($n = 14$), düşük ($n = 48$), orta ($n = 47$) ve yüksek ($n = 66$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, her iki değişkenin de varyansların homojenliği varsayımını karşıladığı görülmüştür ($p > .05$). Test sonuçları Tablo 8'de raporlanmıştır.

Tablo 8. Annelerin İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F	P	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
Aşırı Telafi Baş Etme Biçimi	Çok Düşük	14	140,7	25,7	6,9	0,98	0,400	0,000	
	Düşük	48	145,9	28,6	4,1				
	Orta	47	143,4	30,4	4,4				
	Yüksek	66	152,5	38,1	4,7				
	Toplam	175	147,3	32,8	2,5				
Kaçınma Baş Etme Biçimi	Çok Düşük	14	121,1	18,4	4,9	1,80	0,148	0,014	
	Düşük	48	125,6	18,9	2,7				
	Orta	47	123,7	18,7	2,7				
	Yüksek	66	118,0	17,0	2,1				
	Toplam	175	121,9	18,2	1,4				

4.9. Çocuk Davranışlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne yaş gruplarının çocuk davranışlarıyla olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, yaş düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: 30 ve daha az ($n = 32$), 31-36 ($n = 89$), 37-42 ($n = 40$) ve 43-48 ($n = 14$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, yalnızca Sosyal Olmayan Davranış boyutunun varyansların homojenliği varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < .05$). Sosyal Olmayan Davranış boyutu için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değeri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Post hoc analizleri için Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 9'da raporlanmıştır.

Tablo 9. Çocuk Davranışlarının Anne Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Çocuk Davranışları	N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi	
Prososyal Davranışlar	30 ve daha az	32	14,0	4,6	0,8	0,92	0,431	0,001	
	31-36	89	15,1	5,5	0,6				
	37-42	40	15,8	4,5	0,7				
	43-48	14	16,2	5,7	1,5				
	Toplam	175	15,1	5,2	0,4				
Sosyal Olmayan Davranış	30 ve daha az	32	1,2	1,6	0,3	17,83*	< 0,001	0,025	1 > 4; 2 > 4; 3 > 4
	31-36	89	1,4	2,3	0,2				
	37-42	40	1,9	2,6	0,4				
	43-48	14	0,1	0,3	0,1				
	Toplam	175	1,4	2,2	0,2				
Dışlanma	30 ve daha az	32	0,7	1,3	0,2	0,21	0,89	0,014	
	31-36	89	0,8	1,9	0,2				
	37-42	40	0,8	1,5	0,2				
	43-48	14	1,1	2,3	0,6				
	Toplam	175	0,8	1,8	0,1				
Korkulu Kaygılı Olma	30 ve daha az	32	2,6	2,4	0,4	0,47	0,705	0,009	
	31-36	89	2,2	2,5	0,3				
	37-42	40	2,7	2,5	0,4				
	43-48	14	2,4	2,7	0,7				
	Toplam	175	2,4	2,5	0,2				
Aşırı Hareketlilik	30 ve daha az	32	1,3	1,6	0,3	0,80	0,49	0,003	
	31-36	89	1,4	2,0	0,2				
	37-42	40	1,8	2,1	0,3				
	43-48	14	2,1	2,4	0,6				
	Toplam	175	1,6	2,0	0,1				
Saldırganlık	30 ve daha az	32	1,3	1,4	0,2	0,28	0,84	0,012	
	31-36	89	1,1	2,0	0,2				
	37-42	40	1,4	2,4	0,4				
	43-48	14	1,4	2,4	0,7				
	Toplam	175	1,2	2,0	0,2				

Çocuk davranışlarından Sosyal Olmayan Davranış alt boyutunun annelerin yaş grupları ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $Welch(3, 77,26) = 17,83, p < .05$, $Omega-squared \omega^2 = 0,025$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,025$, düşük düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda 43-48 yaş grubunun çocuklarında, diğer gruplardan daha az sosyal olmayan davranış bildirdiği tespit edilmiştir ($p < .05$).

4.10. Çocuk Davranışlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Çocuk davranışlarının anne eğitim düzeyi ile olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde, eğitim düzeyi gruba ayrılmıştır: ilköğretim ($n = 10$), ortaöğretim ($n = 36$), yüksek öğretim ön lisans ($n = 41$) ve yüksek öğretim lisans ve üzeri ($n = 88$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, yalnızca Saldırganlık boyutunun varyansların homojenliği varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < .05$). Saldırganlık boyutu için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değeri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Post hoc analizleri için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 10'da raporlanmıştır.

Tablo 10. Çocuk Davranışlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Çocuk Davranışları		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi
Prososyal Davranışlar	İlköğretim	10	15,9	4,4	1,4	3,07	0,029	0,034	4 > 2
	Ortaöğretim	36	12,9	6,1	1,0				
	Ön Lisans	41	15,1	5,3	0,8				
	Lisans Üzeri	88	15,9	4,6	0,5				
	Toplam	175	15,1	5,2	0,4				
Sosyal Olmayan Davranış	İlköğretim	10	0,8	1,9	0,6	1,10	0,349	0,002	
	Ortaöğretim	36	1,8	3,0	0,5				
	Ön Lisans	41	0,9	1,7	0,3				
	Lisans Üzeri	88	1,5	2,1	0,2				
	Toplam	175	1,4	2,2	0,2				
Dışlanma	İlköğretim	10	1,0	1,9	0,6	0,99	0,400	0,000	
	Ortaöğretim	36	1,2	2,2	0,4				
	Ön Lisans	41	0,8	1,6	0,3				
	Lisans Üzeri	88	0,6	1,6	0,2				
	Toplam	175	0,8	1,8	0,1				
Korkulu Kaygılı Olma	İlköğretim	10	1,2	1,5	0,5	0,93	0,429	0,001	
	Ortaöğretim	36	2,6	2,2	0,4				
	Ön Lisans	41	2,3	2,3	0,4				
	Lisans Üzeri	88	2,5	2,7	0,3				
	Toplam	175	2,4	2,5	0,2				
Aşırı Hareketlilik	İlköğretim	10	1,9	2,6	0,8	1,05	0,373	0,001	
	Ortaöğretim	36	1,9	2,3	0,4				
	Ön Lisans	41	1,7	2,0	0,3				
	Lisans Üzeri	88	1,3	1,8	0,2				
	Toplam	175	1,6	2,0	0,1				
Saldırganlık	İlköğretim	10	0,8	1,3	0,4	1,91*	0,144	0,020	
	Ortaöğretim	36	1,7	2,5	0,4				
	Ön Lisans	41	1,7	2,6	0,4				
	Lisans Üzeri	88	0,9	1,5	0,2				
	Toplam	175	1,2	2,0	0,2				

Çocuk davranışlarından Prososyal Davranışlar ile anne eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 3,07, p < .05, Omega-squared \omega^2 = 0,034$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,034$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonucunda, ortaöğretim mezunu olanlar ve lisans üzeri mezun olan gruplar arasında ikinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.11. Çocuk Davranışlarının Anne Gelir Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Çocuk davranışlarının anne gelir düzeyi ile olan ilişkisini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizde gelir düzeyi 4 gruba ayrılmıştır: çok düşük ($n = 14$), düşük ($n = 48$), orta ($n = 47$) ve yüksek ($n = 66$). Boxplot analizine göre, analizleri olumsuz etkileyecek herhangi bir uç veri mevcut değildir. Histogram grafikleri incelendiğinde dağılımların normal ve normale yakın olduğu gözlenmektedir. Histogram grafiklerine ek olarak Skewness-Kurtosis değerlerinin standart hataya bölünmesiyle bulunan değer 3.19'dan küçük olduğu için dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Varyansların eşit olup olmadığını anlamak için Levene's istatistikleri incelenmiş, Prososyal Davranışlar ve Dışlanma boyutlarının varyansların homojenliği varsayımını karşılamadığı görülmüştür ($p < .05$). Prososyal Davranışlar ve Dışlanma boyutları için Welch ANOVA testi uygulanmış, Welch değeri tabloda (*) simgesi ile gösterilmiştir. Post hoc analizleri için Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 11' de raporlanmıştır.

Tablo 11. Çocuk Davranışlarının Anne Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Çocuk Davranışları	N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	F (Welch*)	p	Omega-squared ω^2	Post-hoc Analizi	
Prososyal Davranışlar	Çok Düşük	14	11,4	6,1	1,6	3,30*	0,028	0,048	4 > 1
	Düşük	48	15,2	5,0	0,7				
	Orta	47	14,6	5,8	0,9				
	Yüksek	66	16,3	4,1	0,5				
	Toplam	175	15,1	5,2	0,4				
Sosyal Olmayan Davranış	Çok Düşük	14	1,1	2,1	0,6	0,83	0,477	0,003	
	Düşük	48	1,4	2,4	0,3				
	Orta	47	1,0	2,1	0,3				
	Yüksek	66	1,6	2,2	0,3				
	Toplam	175	1,4	2,2	0,2				
Dışlanma	Çok Düşük	14	1,9	2,9	0,8	1,04*	0,384	0,022	
	Düşük	48	0,6	1,2	0,2				
	Orta	47	0,8	2,0	0,3				
	Yüksek	66	0,7	1,5	0,2				
	Toplam	175	0,8	1,8	0,1				
Korkulu Kaygılı Olma	Çok Düşük	14	3,1	3,6	1,0	0,45	0,715	0,009	
	Düşük	48	2,2	2,6	0,4				
	Orta	47	2,4	2,1	0,3				
	Yüksek	66	2,4	2,4	0,3				
	Toplam	175	2,4	2,5	0,2				
Aşırı Hareketlilik	Çok Düşük	14	2,5	2,6	0,7	1,91	0,130	0,015	
	Düşük	48	1,5	1,8	0,3				
	Orta	47	1,8	2,3	0,3				
	Yüksek	66	1,2	1,7	0,2				
	Toplam	175	1,6	2,0	0,1				
Saldırganlık	Çok Düşük	14	1,9	1,9	0,5	0,92	0,435	0,001	
	Düşük	48	1,2	2,0	0,3				
	Orta	47	1,4	2,3	0,3				
	Yüksek	66	1,0	1,8	0,2				
	Toplam	175	1,2	2,0	0,2				

Çocuk davranışlarından Prososyal Davranışlar ile anne gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır, $F(3, 171) = 3,30, p < .05, Omega-squared \omega^2 = 0,048$. Etki büyüklüğü olarak omega-kare hesaplanmıştır. Analiz sonucunda $\omega^2 = 0,048$, orta düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Gruplar arasındaki farkların belirlenmesi amacıyla yapılan Games-Howell post hoc analizi sonucunda, gelir düzeyi yüksek olan ve çok düşük olan gruplar arasında birinci grup lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

4.12. Çocuk Davranışlarının Çocuk Cinsiyetine Göre T-testi Sonuçları

Çocuk davranışlarının çocukların cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için, bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. T-testinin kullanılabilir olup olmadığını test etmek amacıyla, test varsayımlarına bakılmıştır. İlk olarak, normallik ile uç değerlerin mevcut olup olmadığı kontrol edilmiştir. Boxplot'lar incelendiği zaman, veri setinde herhangi bir uç değer olmadığı görülmüştür. Kolmogorov-Smirnov test sonuçlarına göre, kız ve erkek çocukların puanları normal dağılım göstermiştir ($p > .05$). Histogram grafiği incelendiğinde, grubun normal bir şekilde dağıldığı gözlenmiştir. Levene's Eşit Varyanslar Testi, Prososyal Davranışlar, Aşırı Hareketlilik ve Saldırganlık boyutlarında anlamlı bir p değeri ($p < 0.05$) verdiği için varyansların homojenliği varsayımı karşılanmamıştır. Dolayısıyla, bu değişkenlerde eşit varyans varsayımı yapılmayan seçenek göz önüne alınmıştır.

Tablo 12. Çocuk Davranışlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem t testi Sonuçları

Çocuk Davranışları		N	$\bar{X}$	ss	Std. Hata	t	p	Cohen's d
Prososyal Davranışlar	Kız	83	16,6	4,2	0,5	3,65	< 0,001	0,544
	Erkek	92	13,8	5,6	0,6			
Sosyal Olmayan Davranış	Kız	83	1,2	1,9	0,2	-0,87	0,386	0,132
	Erkek	92	1,5	2,5	0,3			
Dışlanma	Kız	83	0,9	1,7	0,2	0,70	0,484	0,106
	Erkek	92	0,7	1,8	0,2			
Korkulu Kaygılı Olma	Kız	83	2,3	2,7	0,3	-0,41	0,680	0,062
	Erkek	92	2,5	2,2	0,2			
Aşırı Hareketlilik	Kız	83	0,9	1,7	0,2	-4,19	< 0,001	0,627
	Erkek	92	2,1	2,1	0,2			
Saldırganlık	Kız	83	0,8	1,5	0,2	-2,63	0,009	0,390
	Erkek	92	1,6	2,3	0,2			

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre, prososyal davranışlar $t(167,1)=3,65$, $d = 0.544$, $p < 0.001$, aşırı hareketlilik $t(169,9)= -4,19$, $d = 0.627$, $p < 0.001$ ve saldırganlık $t(157,1)= -2,63$, $d = 0.390$, $p < 0.05$ boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Cohen's d değerleri, orta derecede etki büyüklüğüne işaret etmektedir.

4.13. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocuk Davranışları Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular

Erken dönem uyumsuz şemalar ve işlev bozucu baş etme biçimlerinin çocuk davranışları üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizinin varsayımlarının test edilmesi amacıyla ilk olarak tek değişkenli ve çok değişkenli aykırı değer analizleri gerçekleştirilmiştir. Tek değişkenli aykırı değerler standartlaştırılmış puanlar, çok değişkenli aykırı değerler Casewise Diagnostics, Cook's distance ve Leverage istatistiği aracılığıyla test edilmiş, herhangi bir ihlalin olmadığı görülmüştür. İncelenen histogram grafikleri, hataların normal dağıldığına işaret

etmektedir. Çoklu regresyon analizinin bir diğer varsayımı olan doğrusallık, standardize edilmiş artıklar ve standardize edilmiş yordama değerleri grafikleri aracılığıyla kontrol edilmiştir. Grafikler doğrusallığın olmadığına dair herhangi bir örüntü ortaya koymamıştır. Doğrusallığın kontrolünün ardından incelenen saçılım grafikleri, eşvaryanslılık varsayımının ihlal edilmediğini işaret etmiştir. Çoklu doğrusallığın test edilmesi için korelasyon değerleri 0.90'ı aşan (Tabachnick & Fidell, 2013) herhangi bir değer olmadığını göstermiştir. Korelasyon değerlerinin yanında Eşdoğrusallık istatistikleri de incelenmiş, 0.2'den büyük olması gereken Tolerance değerinin en küçüğünün 0.21, 10'dan küçük olması gerek VIF değerinin (Mertler & Reinhart, 2017) ise en büyüğünün 4.9 olduğu görülmüştür. Son olarak, gözlemlerin bağımsızlığı varsayımını test etmek amacıyla yapılan Durbin-Watson analizi herhangi bir ihlalin olmadığını göstermiştir (Değerler 1.13 ile 2.071 arasındadır).

4.13.1. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Prososyal Davranışları Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13. *Prososyal Davranışlara İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.01	0.12	0.01	0.08	2,04	0,014	0,17
Başarısızlık	-0.04	0.12	-0.04	-0.33			
Karamsarlık	-0.03	0.10	-0.04	-0.34			
Sosyal İzolasyon	-0.11	0.13	-0.14	-0.88			
Duyguları Bastırma	-0.06	0.13	-0.06	-0.48			
Onay Arayıcılık	0.08	0.10	0.08	0.76			
İç İçe Geçme	-0.22	0.11	-0.34	-2.11*			
Ayrıcalıklılık	0.02	0.09	0.03	0.23			
Kendini Feda	0.07	0.11	0.08	0.65			
Terk Edilme	0.16	0.18	0.15	0.91			
Cezalandırılma	-0.13	0.10	-0.13	-1.33			
Kusurluluk	-0.04	0.16	-0.04	-0.27			
Dayanısızlık	-0.00	0.14	-0.00	-0.02			
Yüksek Standartlar	0.14	0.17	0.09	0.85			
Telafi	-0.02	0.02	-0.10	-0.85			
Kaçınma	0.06	0.02	0.21	2.36*			

Çoklu regresyon analizi, annelerin iç içe geçme erken dönem şeması ile çocukların prososyal davranışları arasında negatif bir yordama ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır, $\beta = -0.34$, $p < .05$, %95 GA[-0.43, -0.01], $pr^2 = .028$, $sr^2 = .023$. Kaçınma başa etme biçimi, prososyal davranışlar üzerinde pozitif yordayıcı etkiye sahiptir, $\beta = 0.21$, $p < .05$, %95 GA[.010, .11], $pr^2 = .03$, $sr^2 = .03$. Annelerin iç içe geçme şema düzeyi, çocukların prososyal davranışları üzerindeki varyansın %11'ini açıklarken, kaçınma baş etme biçimi düzeyi %4'lük bir değişimi açıklamaktadır. Bütün değişkenler birlikte ele alındığında,

değişkenlerin prososyal davranış üzerindeki varyansın toplam %17'sini açıkladığı görülmektedir, $F(16, 158), p < .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = .09$.

4.13.2. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozcu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Sosyal Olmayan Davranışları Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 14'te yer verilmiştir.

Tablo 14. *Sosyal Olmayan Davranışlara İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.03	0.05	0.08	0.61	0,801	0,683	0,08
Başarısızlık	-0.03	0.06	-0.08	-0.61			
Karamsarlık	0.02	0.04	0.04	0.36			
Sosyal İzolasyon	0.06	0.06	0.16	1.02			
Duyguları Bastırma	0.03	0.06	0.07	0.55			
Onay Arayıcılık	0.02	0.05	0.04	0.38			
İç İç Geçme	-0.04	0.05	-0.12	-0.73			
Ayrıcalıklılık	-0.03	0.04	-0.08	-0.63			
Kendini Feda	0.01	0.05	0.03	0.26			
Terk Edilme	0.08	0.08	0.16	0.95			
Cezalandırılma	-0.02	0.04	-0.05	-0.50			
Kusurluluk	-0.01	0.07	-0.02	-0.11			
Tehditlere Dayanısızlık	-0.02	0.06	-0.03	-0.25			
Yüksek Standartlar	0.07	0.08	0.10	0.93			
Telafi	-0.01	0.01	-0.10	-0.80			
Kaçınma	-0.02	0.01	-0.15	-1.60			

Çoklu regresyon analizi, annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri ile çocukların sosyal olmayan davranışları arasında anlamlı bir yordama ilişkisi olmadığını ortaya çıkarmıştır, $F(16, 158), p > .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = -.02$.

4.13.3. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Dışlanma Seviyeleri Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15. *Dışlanmaya İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.04	0.04	0.13	1.05	2,355	0,004	0,19
Başarısızlık	0.02	0.04	0.05	0.42			
Karamsarlık	0.02	0.03	0.08	0.74			
Sosyal İzolasyon	0.07	0.04	0.24	1.61			
Duyguları Bastırma	-0.06	0.04	-0.16	-1.36			
Onay Arayıcılık	0.06	0.03	0.18	1.62			
İç İç Geçme	-0.02	0.04	-0.09	-0.58			
Ayrıcalıklılık	0.02	0.03	0.06	0.50			
Kendini Feda	-0.01	0.04	-0.02	-0.16			
Terk Edilme	-0.05	0.06	-0.14	-0.85			
Cezalandırılma	0.04	0.03	0.12	1.22			
Kusurluluk	0.10	0.05	0.25	1.78			
Tehditlere Dayanıksızlık	-0.02	0.05	-0.05	-0.39			
Yüksek Standartlar	-0.07	0.06	-0.13	-1.24			
Telafi	-0.00	0.01	-0.07	-0.62			
Kaçınma	-0.02	0.01	-0.20	-2.30*			

Çoklu regresyon analizi, annelerin kaçınma baş etme biçimi ile çocukların dışlanma düzeyleri arasında negatif bir yordama ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır, $\beta = -0.19$, $p < .05$, %95 GA[-0.35, -0.003], $pr^2 = .003$, $sr^2 = .003$. Kaçınma baş etme düzeyi çocukların dışlanma düzeyleri üzerinde %4'lük bir değişimi açıklamaktadır. Bütün değişkenler birlikte ele alındığında, değişkenlerin dışlanma üzerindeki varyansın toplam %19'unu açıkladığı görülmektedir, $F(16, 158)$, $p < .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = .11$.

4.13.4. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Korkulu Kaygılı Olma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 16'da yer verilmiştir.

Tablo 16. *Korkulu Kaygılı Olmaya İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.13	0.06	0.27	2.14*	1,241	0,243	0,11
Başarısızlık	-0.02	0.06	-0.04	-0.33			
Karamsarlık	0.02	0.05	0.06	0.50			
Sosyal İzolasyon	0.06	0.06	0.14	0.89			
Duyguları Bastırma	-0.05	0.06	-0.10	-0.77			
Onay Arayıcılık	-0.06	0.05	-0.14	-1.24			
İç İç Geçme	0.00	0.05	0.01	0.05			
Ayrıcalıklılık	-0.06	0.04	-0.14	-1.23			
Kendini Feda	0.02	0.05	0.04	0.31			
Terk Edilme	-0.05	0.09	-0.09	-0.55			
Cezalandırılma	0.03	0.05	0.07	0.68			
Kusurluluk	-0.01	0.08	-0.02	-0.11			
Tehditlere Dayanıksızlık	0.04	0.07	0.08	0.64			
Yüksek Standartlar	0.06	0.08	0.08	0.77			
Telafi	0.00	0.01	0.01	0.09			
Kaçınma	-0.00	0.01	-0.01	-0.13			

Çoklu regresyon analizi, annelerin duygusal yoksunluk erken dönem şeması ile çocukların korkulu kaygılı olma durumu arasında pozitif bir yordama ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır, $\beta = 0.27$, $p < .05$, %95 GA[0.01, -0.25], $pr^2 = .003$, $sr^2 = .003$. Annelerin duygusal yoksunluk erken dönem şeması çocukların korkulu kaygılı olma düzeyleri üzerinde %7'lik bir değişimi açıklamaktadır. Ancak modelin genel anlamlılık testi anlamlı sonuç vermemiştir $F(16, 158)$, $p > .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = .02$.

4.13.5. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Aşırı Hareketlilik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 17'de yer verilmiştir.

Tablo 17. *Aşırı Hareketliliğe İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.14	0.04	0.36	3.05*	2,606	0,001	0,21
Başarısızlık	-0.04	0.05	-0.11	-0.87			
Karamsarlık	0.04	0.04	0.10	0.98			
Sosyal İzolasyon	-0.01	0.05	-0.02	-0.13			
Duyguları Bastırma	-0.04	0.05	-0.11	-0.93			
Onay Arayıcılık	-0.02	0.04	-0.04	-0.39			
İç İç Geçme	0.05	0.04	0.19	1.21			
Ayrıcalıklılık	0.00	0.03	-0.00	-0.00			
Kendini Feda	-0.08	0.04	-0.23	-2.06*			
Terk Edilme	-0.06	0.07	-0.15	-0.93			
Cezalandırılma	0.05	0.04	0.15	1.49			
Kusurluluk	0.05	0.06	0.12	0.89			
Tehditlere Dayanıksızlık	0.06	0.05	0.14	1.18			
Yüksek Standartlar	0.04	0.06	0.06	0.55			
Telafi	-0.00	0.01	-0.07	-0.62			
Kaçınma	-0.00	0.01	-0.05	-0.56			

Çoklu regresyon analizi, annelerin duygusal yoksunluk erken dönem şeması ile çocukların aşırı hareketlilik düzeyleri arasında pozitif bir yordama ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır, $\beta = 0.36$, $p < .05$, %95 GA[0.05, 0.23], $pr^2 = .06$, $sr^2 = .05$. Kendini feda erken dönem uyumsuz şeması, aşırı hareketlilik üzerinde negatif yordayıcı etkiye sahiptir, $\beta = -0.23$, $p < .05$, %95 GA[-.16, -.004], $pr^2 = .03$, $sr^2 = .02$. Annelerin duygusal yoksunluk şema düzeyi, çocukların aşırı hareketlilik düzeyleri üzerindeki varyansın %13'ünü açıklarken, kendini feda düzeyi %5'lik bir değişimi açıklamaktadır. Bütün değişkenler birlikte ele alındığında, şemaların aşırı hareketlilik üzerindeki varyansın toplam %21'ini açıkladığı görülmektedir, $F(16, 158)$, $p < .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = .13$.

4.13.6. Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimlerinin Çocukların Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi

Uygulanan çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 18'de yer verilmiştir.

Tablo 18. Saldırganlığa İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	F	p	R ²
Duygusal Yoksunluk	0.08	0.05	0.21	1.67	0,997	0,463	0,09
Başarısızlık	-0.02	0.05	-0.06	-0.43			
Karamsarlık	0.04	0.04	0.12	1.01			
Sosyal İzolasyon	-0.04	0.05	-0.13	-0.80			
Duyguları Bastırma	-0.06	0.05	-0.15	-1.21			
Onay Arayıcılık	-0.08	0.04	-0.21	-1.85			
İç İç Geçme	0.04	0.04	0.14	0.82			
Ayrıcalıklılık	0.02	0.04	0.06	0.48			
Kendini Feda	0.01	0.04	0.04	0.30			
Terk Edilme	-0.06	0.07	-0.13	-0.75			
Cezalandırılma	0.08	0.04	0.22	2.13*			
Kusurluluk	0.02	0.06	0.05	0.33			
Tehditlere Dayanıksızlık	0.00	0.06	-0.00	-0.01			
Yüksek Standartlar	0.02	0.07	0.02	0.23			
Telafi	0.00	0.01	0.04	0.35			
Kaçınma	0.00	0.01	0.01	0.08			

Çoklu regresyon analizi, annelerin cezalandırılma erken dönem şeması ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında pozitif bir yordama ilişkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır, $\beta = 0.23$, $p < .05$, %95 GA[0.01, 0.16], $pr^2 = .003$, $sr^2 = .003$. Annelerin cezalandırılma erken dönem şeması çocukların saldırganlık düzeyleri üzerinde %5'lik bir değişimi açıklamaktadır. Ancak modelin genel anlamlılık testi anlamlı sonuç vermemiştir $F(16, 158)$, $p > .05$, *düzeltilmiş* $R^2 = .00$.

5. TARTIŞMA

Okul öncesi dönem çocuklarda görülen davranış problemleri ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla, okul öncesi dönem çocuğa sahip 175 annenin ve 9 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada; öncelikle okul öncesi dönem çocuk davranışları ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimlerine ilişkin betimsel bulgular incelendiğinde, çocuk davranışları alt boyutlarının geniş bir yelpazede dağıldığı, prososyal davranışların puanlarının çocuk davranışları alt boyutları içerisinde en yüksek ortalama ve puana sahip olduğu görülmüştür.

Erken dönem uyumsuz şemalara dair betimsel bulgulara göre, ayrıcalıklılık şemasının en yüksek ortalama ve puana sahip olduğu, annelerin diğer erken dönem uyumsuz şema puan ve ortalamalarının değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir.

Son olarak, annelerin işlev bozucu baş etme biçimlerine dair betimsel sonuçlar değerlendirildiğinde, aşırı telafi baş etme biçiminin, kaçınmaya göre daha yüksek ortalama ve puana sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmada, sosyodemografik verilere göre; annelerin %18,3'ü 30 yaş ve altı, %50,9'u 31-36 yaş aralığında, %22,9'u 37-42 yaş aralığında ve kalan %8'i de 43-48 yaş aralığındadır. Buna göre annelerin yarısının 31-36 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumuna göre ise annelerden %5,7'i ilköğretim, %20,6'sı ortaöğretim, %23,4'ü ön lisans ve %50,3'ü ise lisans ve üzeri mezundur. Lisans ve üzeri mezun annelerin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Gelir durumuna göre ise annelerin %8'i 0-17.000 TL, %27,4'ü 17.000-34.000 TL, %26,9'u 34.000-51.000 TL ve %37,7'si 51.000 TL ve üzeri aylık gelire sahiptir. 51.000 TL ve üzeri gelire sahip annelerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Annelerin çocuklarının cinsiyetine göre dağılımlarının ise birbirine yakın olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının bazı sosyodemografik değişkenlere göre analizlerinden çeşitli bulgular elde edilmiştir. Buna göre yaş değişkenine göre annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından yalnızca ayrıcalıklılık şeması ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıcalıklılık şemasının daha genç yaşta annelerde belirgin olduğu anlaşılmıştır. Bu bulguya göre; genç annelerin, kendilerinin “özel ve ayrıcalıklı” olduğuna dair daha güçlü inançlara

sahip oldukları söylenebilir. Bu durum, genç yaşta ebeveyn olmanın beraberinde getirebileceği deneyim eksikliği, gerçekçi olmayan beklentiler ve benlik algısındaki farklılıklarla ilişkili olabilir.

Diğer araştırma bulguları incelendiğinde, Erdemir ve Kutlu (2024) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, annenin yaşı arttıkça zedelenmiş sınırlar şema alanı puanının azaldığı belirlenmiştir. Çakır (2007)' in araştırmasında, anne yaşı ile onay arayıcılık, cezalandırma, tehditler karşısında dayanıksızlık, kendini feda, başarısızlık, duyguları bastırma ve duygusal yoksunluk şemaları arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişkin olduğu tespit edilmiştir. Aral (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise; annelerin yaşı ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının yaş değişkenine göre incelendiği araştırmalarda farklı bulgular elde edildiği görülmüştür. Bu durum, araştırmalardaki katılımcıların sosyo-demografik dağılımlarının farklılığıyla izah edilebilir.

Araştırmada, annelerin eğitim durumu ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim düzeyi düştükçe erken dönem uyumsuz şemaların daha fazla artış gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle ortaöğretim düzeyinde eğitim görmüş annelerde, duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon, duyguları bastırma, iç içe geçme, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditlere karşı dayanıksızlık şemalarının yoğun olduğu görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak; eğitimin yalnızca bir bilgi edinme süreci olarak değerlendirilemeyeceği, aynı zamanda bireyin duygusal gelişimi ve psikososyal donanımı açısından da kritik bir işlevi olduğu ifade edilebilir.

Diğer araştırma bulguları incelendiğinde, Türkköylü Taştan (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ebeveynlerin karamsarlık şeması ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. İlkokul mezunu ebeveynlerin karamsarlık düzeyi, lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek, ortaokul mezunlarının karamsarlık düzeyi ise lisansüstü mezunu ebeveynlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek, lise mezunu ebeveynlerin karamsarlık düzeyi de lisansüstü mezunu ebeveynlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Yıldırım (2013)'in araştırmasında ise; katılımcı annelerin zedelenmiş otonomi, kopukluk

ve yüksek standartlar şema alanları eğitim düzeylerine göre farklılaştığı görülmüş, annelerin eğitim düzeyi azaldıkça uyumsuz şema alanlarına yönelik bulguların işlevsellik kazandığı ortaya konmuştur.

Mevcut araştırmada, annelerin gelir durumu ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, düşük gelir düzeyine sahip olan annelerin duygusal yoksunluk, başarısızlık ve kusurluluk şemalarının daha yoğun olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu şemalar açısından anlamlı farklılıklar bulunmuş olması, ekonomik yoksunluğun bireyin kendilik ve yeterlilik algısını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu duruma göre, psikolojik sağlığın desteklenmesinde sosyoekonomik faktörlerin dikkate alınmasının önemli olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada, annelerin işlev bozucu baş etme biçimleri ile sosyo-demografik değişkenleri arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgulara göre, aşırı telafi baş etme biçimiyle, demografik değişkenlerden sadece anne yaşı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. 30 yaş altı katılımcıların bu baş etme biçimine daha fazla başvurdukları belirlenmiştir. Bu duruma göre, daha genç yaştaki annelerin stresli durumlarla başa çıkarken yetersizlik duygularını telafi etme eğiliminde oldukları ve güçlü görünmeye çalıştıkları düşünülebilir.

Diğer taraftan annelerin yaş gruplarının çocuk davranışlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde, çocuk davranışlarından sosyal olmayan davranış alt boyutunun anne yaş grupları ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Özellikle, 43 ila 48 yaş aralığındaki annelerin çocuklarında sosyal olmayan davranışların daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, daha ileri yaştaki annelerin çocuklarına yönelik yaklaşımlarının daha olgun, sabırlı ve destekleyici olabileceği; bunun da çocukların sosyal etkileşim becerilerini olumlu yönde etkileyebileceği ile açıklanabilir.

Araştırma bulgularını destekler şekilde Altunçanak (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da, ileri yaşlardaki annelerin çocuklarında davranış problemlerinin daha az görüldüğü belirlenmiştir. 26-30, 31-35 ve 36-40 yaşlarındaki annelerin çocuklarının, 41 yaş ve üzeri annelerin çocuklarına göre daha fazla kızgın ve saldırgan davranış sergilediği bulgulanmıştır. Demirtürk (2023) tarafından yapılan araştırmada da, 20-29 yaşlarındaki annelerin çocuklarının, 40-49 yaşlarındaki annelerin çocuklarına göre daha yüksek düzeyde problem davranışa sahip olduğu belirlenmiştir.

Annelerin eğitim düzeyinin çocuk davranışlarıyla olan ilişkisine bakıldığında ise; çocuk davranışlarından prososyal davranışlar alt boyutunun annelerin eğitim düzeyi ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarında bu davranışların daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgu, eğitim düzeyi yüksek annelerin çocukları üzerinde sosyal sorumluluk, empati ve iş birliği gibi olumlu sosyal davranışları modelleme konusunda daha etkili olabilecekleri ile izah edilebilir.

Demirtürk (2023) tarafından yapılan araştırmada da, annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuktaki problem davranışların görülmesinin azaldığı belirtilmiştir. Yoldaş ve Demircioğlu (2022)' nun araştırmasında ise; anne eğitim düzeyinin çocuk davranışlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya konulmuştur.

Annelerin gelir düzeyinin çocuk davranışlarıyla olan ilişkisine bakıldığında ise; çocuk davranışlarından prososyal davranışlar alt boyutunun annelerin gelir düzeyi ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre daha yüksek gelire sahip annelerin çocuklarının daha fazla prososyal davranış sergilediği bulgulanmıştır. Bu durum, maddi imkanların çocuğun sosyal gelişimini destekleyecek çevresel koşulları sağlamada daha etkili olabileceğiyle yorumlanabilir.

Diğer araştırmalar incelendiğinde, Tudge (2000) tarafından yapılan araştırmada, annelerin aylık gelir düzeyi arttıkça çocuklarının bağımsızlıklarını ve birey olmak için atmaları gereken adımları destekledikleri bulunmuştur. Aylık gelir azaldıkça annelerin daha kontrolcü oldukları ve çocuklarına karşı disipline daha fazla önem verdikleri tespit edilmiştir. Işık (2021) 'ın ve Eratay (2011)'ın araştırmalarında da gelir düzeyinin çocukların problem davranışlarıyla ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Araştırmada çocuk davranışları, çocuk cinsiyetine göre incelendiğinde ise çocuk davranışları ile çocuk cinsiyeti arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre kız çocuklarında prososyal davranışlar daha yüksekken, aşırı hareketlilik ve saldırgan davranışlarının erkek çocuklarında daha belirgin olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgular, sosyal öğrenme süreçleri, sosyal beklentiler ve cinsiyet farklılıklarının çocukların davranışları üzerindeki etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sayal (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da, erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla problem davranış gösterdikleri ortaya konmuştur. Yoldaş ve Demircioğlu

(2022)'nin araştırmasında ise; çocuk problem davranışının çocuk cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmada, anne erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimlerinin çocuk davranışları üzerindeki yordayıcı etkisine bakıldığında ise; annelerin iç içe geçme şemasının çocukların prososyal davranışlarını negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu duruma göre, sınırları bulanık ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların özerklik ve sosyal işlevselliği üzerinde olumsuz etkisinin olabileceği düşünülebilir. Çocukların prososyal davranışlarını, kaçınma baş etme biçiminin ise; pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, kaçınma baş etme biçiminin her zaman olumsuz sonuç doğurmayacağı, annelerin duygusal tepkilerini bastırmalarının çocukların sosyal uyumuna olumlu etki edebileceği, bunun yanısıra farklı değişkenlerin de çocuğun prososyal davranışları üzerinde etkili olabileceği ile izah edilebilir.

Araştırmada çocukların sosyal olmayan davranışları ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasında ise; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç, sosyal geri çekilme, ilgisizlik gibi davranışların sadece anne kaynaklı olmayabileceği, çocuğun bireysel özellikleri ile çevresel faktörlerin de bu davranışlar üzerinde etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Öte yandan mevcut araştırmada, annelerin kaçınma baş etme biçimi ile çocukların dışlanma düzeyleri arasında negatif bir yordama ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, annelerin çocuklarına karşı müdahaleci olmayan tutumlarının çocukların arkadaşları tarafından kabul görücü davranışlar geliştirmelerine yardımcı olabileceğiyle yorumlanabilir. Ancak, kaçınma değişkeni haricinde farklı unsurların da çocukların dışlanma düzeyi üzerinde etkili olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Ayrıca araştırmada, korkulu-kaygılı olma ve aşırı hareketlilik düzeylerini duygusal yoksunluk şemasının pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Kaygılı olmayla ilgili olarak, Shahar vd. (2017)'nin araştırmasında, ebeveynleri uyumsuz şemalara sahip olan çocukların daha kaygılı oldukları belirlenmiştir. Demirtürk (2023) tarafından da anneler ve çocuğa bakım verenler erken dönem uyumsuz şemalara sahip olduklarında, çocukların kaygılı oldukları, bakım verenleri tarafından terk edilmekten korktukları ve onlardan ayrılma konusunda kaygı duydukları belirlenmiştir.

Bununla birlikte, mevcut araştırmada, annelerin kendini feda şemasının çocuklardaki aşırı hareketlilik davranışını negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, aşırı fedakâr anne tutumlarının çocuğun davranışsal kontrolünü artırabileceğini düşündürerek, çocuklardaki aşırı hareketlilikle annelerin kendini feda şeması arasında ters bir ilişkinin olduğuna işaret etmektedir.

Diğer taraftan mevcut araştırmada, annelerin cezalandırılma şeması ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında pozitif bir yordama ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, cezalandırıcı ve katı inançlarının çocuklarda saldırgan davranışların gelişimine katkıda bulunabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Ayan (2007) tarafından yapılan araştırmada da, anneleri tarafından şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin fazla olduğunu belirlenmiştir. Yıldızbaş ve Şahin Sak (2020)' in araştırmalarında, anne babaların otoriter tutumları ile çocukların başkasına yönelik fiziksel saldırganlık ve nesneye yönelik saldırganlıkları arasında pozitif yönde anlamlı orta düzeyde ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998)' nun yapmış olduğu araştırmada da, bu bulguları destekleyecek biçimde, anne-babaları tarafından şiddet gördüğünü ifade eden çocukların şiddet davranışlarının diğer çocuklara oranla daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

6. SONUÇ

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, annelerin yaşı, eğitim düzeyi ve gelir durumu gibi sosyo-demografik özelliklerinin, taşıdıkları erken dönem uyumsuz şemalarla anlamlı şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada, annelerin yaşları ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişki incelendiğinde, daha genç yaş grubundaki annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından “Ayrıcalıklılık” şemasının daha belirgin olduğu görülmüştür.

Araştırmada, annelerin eğitim durumu ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim düzeyi düşükçe erken dönem uyumsuz şemaların daha fazla işlevsellik gösterdikleri tespit edilmiştir. Araştırmada özellikle ortaöğretim düzeyinde eğitim görmüş annelerde, “Duygusal Yoksunluk, Başarısızlık, Karamsarlık, Sosyal İzolasyon, Duyguları Bastırma, İç İç Geçme, Kendini Feda, Terk Edilme, Cezalandırılma, Kusurluluk ve Tehditlere Karşı Dayanıksızlık” şemalarının yoğun olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, annelerin gelir durumu ile erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişki incelendiğinde, gelir düzeyi düşük olan annelerde “Duygusal Yoksunluk, Başarısızlık ve Kusurluluk” şemalarının daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada, annelerin işlev bozucu baş etme biçimleri ile sosyo-demografik değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde, annelerin işlev bozucu baş etme biçimlerinden “Aşırı Telafi” baş etme biçimi ile annelerin yaşı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya konulmuştur. Özellikle 30 yaş ve altındaki annelerin bu baş etme biçimini daha sık kullandığı görülmüştür.

Araştırmada, annelerin yaş gruplarının çocuk davranışlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde, sosyal olmayan davranışlar açısından annelerin yaşına göre anlamlı farklılıklar olduğunu görülmüştür. Özellikle 43-48 yaş aralığındaki annelerin çocuklarında sosyal olmayan davranışların daha düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Araştırmada, annelerin eğitim düzeyinin çocuk davranışlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde, çocuklarındaki prososyal davranışlar ile annelerin eğitim düzeyleri

arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş, lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarında bu davranışların daha yaygın olduğu görülmüştür.

Araştırmada, annelerin gelir düzeyinin çocuk davranışlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde, çocuklarındaki prososyal davranışlar ile annelerin gelir düzeyi arasında da anlamlı farklılıklar tespit edilmiş, yüksek gelir düzeyine sahip annelerin çocuklarının daha fazla prososyal davranış gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmada, çocuk davranışları, çocukların cinsiyetine göre incelendiğinde, prososyal davranışların kız çocuklarda daha yüksek olduğu; aşırı hareketlilik ve saldırganlık davranışlarının ise erkek çocuklarda daha belirgin biçimde ortaya çıktığı görülmüştür.

Araştırmada, anne erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimlerinin çocuk davranışları üzerindeki etkisine bakıldığında; annelerin “İç İçe Geçme” şemasının çocukların prososyal davranışlarını negatif yönde yordadığı, annelerin “Kaçınma” baş etme biçiminin ise; çocukların prososyal davranışlarını pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir.

Çocukların sosyal olmayan davranışları ile annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ve işlev bozucu baş etme biçimleri arasında anlamlı bir yordayıcı ilişki saptanmamıştır.

Annelerin “Kaçınma” baş etme biçimi ile çocukların dışlanma düzeyleri arasında negatif bir yordama ilişkisi tespit edilmiştir.

Annelerin “Duygusal Yoksunluk” şemasının çocukların hem korkulu-kaygılı olma hem de aşırı hareketlilik düzeylerini pozitif yönde yordadığı görülmüştür.

Bununla birlikte, annelerdeki “Kendini Feda” şemasının, çocuklardaki aşırı hareketlilik düzeyini negatif yönde yordadığı saptanmıştır.

Annelerdeki “Cezalandırılma” şeması ile çocukların saldırganlık düzeyleri arasında pozitif bir yordama ilişkisi bulunmuştur.

7. ÖNERİLER

Eğitimci, sosyal çalışmacı ve ruh sağlığı çalışanlarına yönelik öneriler;

- Araştırmadan elde edilen bulgular, okul öncesi dönem çocukların davranış problemlerinin, annelerin şemaları ve baş etme biçimleri ile yakından ilişkili olduğunu gösterdiğinden; okul öncesi eğitim veren kurumlarda çalışan psikolojik danışmanlar ve okul öncesi öğretmenlerinin, ebeveynlerle daha bütüncül bir iş birliği içinde çalışmalarının, çocuklara yönelik yapılan gözlemlerini ebeveynlerle paylaşımlarının, gerekli gördükleri hallerde aileleri destek almaları için ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmelerinin faydalı sonuçlar doğurabileceği,
- Annelerin kendi erken dönem uyumsuz şemalarının ve baş etme biçimlerinin çocuklarının davranışları ile ilişkili olduğunu bilmelerinin, çocuk yetiştirme tutumları üzerinde olumlu etkileri olabileceği düşünüldüğünden; ebeveynler için düzenlenen psikoeğitim programlarında araştırma konusu ile ilgili bulguların kaynak olarak kullanılması ve anne babalar için farkındalık eğitimleri verilmesinin etkili olabileceği,
- Okul öncesi dönem çocukları ve ebeveynlerle çalışan psikolojik danışmanların, aile danışmanlarının, psikologların, psikiyatristlerin vb., ilgili konuda yapılan, yapılacak olan araştırmaların bulgularını incelemelerinin, ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim ile çocukta görülen davranış problemleri arasındaki ilişkiye yönelik farklı bakış açıları kazanmalarını sağlayabileceği; bu sayede alan çalışanlarının daha etkili müdahale programları geliştirebilecekleri düşünülmektedir.

Alan araştırmacılarına yönelik öneriler;

- Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumunda eğitimine devam eden çocukların ebeveynlerinden sadece anneleri, örneklem grubuna dahil edilmiştir. İlgili konuda yapılacak yeni araştırmalarda, anneler ile birlikte babaların da çalışmalara dahil edilmesinin, araştırma bulgularından daha anlamlı sonuçlar elde edilmesinde etkili olabileceği,
- Yapılacak yeni araştırmalarda, bu çalışmaya göre örneklem büyüklüğünün artırılmasının araştırma bulgularının genellenebilirliğini güçlendirmek açısından faydalı olabileceği,

- Yapılan literatür taraması sonucunda, annelerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile okul öncesi dönem çocuklarındaki davranış problemlerini konu edinen sınırlı sayıda araştırmanın bulunduğu, bunun yanı sıra, annelerin işlev bozucu baş etme biçimleri ile okul öncesi dönem çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmanın bulunmadığı görüldüğünden, ilgili konuda daha fazla araştırma yapılmasının alanyazına katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, toplumda ebeveynlik rolüne dair farkındalığın artmasının, erken dönem uyumsuz şemaların nesiller arası aktarımını önlemede etkili olabileceği düşünülmekle birlikte, bu kapsamda; ebeveynliğe dair sağlıklı modellerin yaygınlaştırılması amacıyla, kamu spotları, sosyal medya kampanyaları, toplum temelli aile destek projeleri vb. çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akgün, E., & B., Y. (2010). Çocuk anababa ilişkisi ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), s. 44-53.
- Altunçanak, S. (2020). *Okul öncesindeki öğrencilerin sosyal beceri ve davranış sorunlarının yordayıcısı olarak annelerin erken dönem şemalarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altundağ, Y. (2018). Çocuklarda parmak emme davranışı. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), s. 28-36.
- Anke, B. (1971). The etiology of prolonged thumb sucking. *Scand J Dent Res*(79), s. 54-59.
- APA. (2014). *DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı* (1 b.). (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aral, S. M. (2021). *0-6 yaşları arasında çocuğu olan annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının ve bağlanma stillerinin ebeveynlik rolüne ilişkin kendilik algısı üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arı, M., Bayhan, N. P., & Artan, İ. Z. (1994). Farklı ana-baba tutumlarının 4-11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması. *Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri* (s. 23-38). içinde YA-PA Yayınevi.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, s. 7-14.
- Austin, V. L., & Sciarra, D. T. (2012). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar*. (M. Özekes, Çev.) Ankara: Nobel.
- Avşar, N. Ö. (2012). Çekingenlik. *Eğitimde Yansımalar Dergisi*, 32, s. 5-6.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), s. 206-214.

- Aydın, M. Ş. (2021). Çocuklarda yalan söyleme davranışı ve gelişim süreçleri. *Muhakeme Dergisi*, 4(1), s. 1-13.
- Azak, M., & Mutlu, B. (2020). Çocuklarda tırnak yeme davranışı: onikofaji. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), s. 227-232.
- Ball, S. A., & Young, J. E. (2000). Dual focus schema therapy for personality disorder and substance dependence: Case study results. *Cognitive and Behavioral Practice*, 7, s. 270-281.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet* (Cilt Bilim Serisi 113). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Bayoğlu, F., & Duy, B. (2020). Şema başa çıkma biçimleri ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31), s. 4289-4316.
- Behary, W. T. (2021). *Narsistle ateşkes*. (M. Şaşıoğlu, Dü., M. Caner, & N. Azizlerli, Çev.) İstanbul: Psikonet.
- Bengi, A. O., Karacay, S., & Güven, G. (2007). A unique treatment of finger-sucking habit in children with mental retardation: report of 2 cases. *Quintessence Int*, 38(3), s. 158-163.
- Birkan, B. (2002). Çocuklarda davranış sorunları ve başa çıkma yolları. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*(17), s. 18-20.
- Bolışık, A. B. (1990). Enürezis. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), s. 32-34.
- Brook, J. S., Lee, J. Y., Finch, S. J., & Brown, E. N. (2012). The association of externalizing behavior and parent-child relationships: An intergenerational study. *Journal of Child Family Studies*, 21, s. 418-427.
- Bruce, S. H., & Mink, J. R. (1991). An aid to stop thumb sucking: the "Blugrass" appliance. *Pediatric Dentistry*, 13(2), s. 83-85.
- Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: a review of recent research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(1), s. 113-149. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01657.x>

- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cankardaş, S., & İnce, B. (2020). Çocukluk dönemi uyku problemlerinin tedavisinde davranışçı müdahalelerin etkililiği: gözden geçirme çalışması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 9(3), s. 237-247.
- Carter, K. A., Hathaway, N. A., & Lettieri, C. F. (2014). Common sleep disorders in children. *American family physician*, 89(5), s. 368-377.
- Cenkseven, F. (2000). Kekemelik üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), s. 37-48.
- Chao, T. K., Hu, J., & Pringsheim, T. (2014). Prenatal risk factors for tourette syndrome: a systematic review. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 14(1), s. 1-19.
- Chawla, J. K., & Heussler, H. (2017). Common sleep disorders in children. *Journal of Pediatric Biochemistry*, 6(4), s. 172-178.
- Conk, Z., Başbakkal, Z., Balyılmaz, H., & Bolışık, B. (2018). Pediatri hemşireliği. Z. Conk, Z. Başbakkal, & F. Yardımcı (Dü) içinde, *Çocuk sağlığına genel bakış* (s. 33-43). Ankara: Akademisyen.
- Creswell, C., & L., W. (2020). *Çocuğunuzun korku ve endişeleriyle baş etmek* (2 b.). (N. Yener, Çev.) İstanbul: Kuraldışı.
- Crick, N. R., Casas, J. F., & Mosher, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool. *Developmental Psychology*, 33(4), s. 579-588. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.4.579>
- Çağlar, D. (1981). *Uyumsuz çocuklar ve eğitimi* (2 b.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Çakır, Z. (2007). *Antisosyal kişilik bozukluğunda erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve şema sürdürücü başa çıkma davranışları arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çatak, E. İ. (2021). *Çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Dağcıoğlu, B. F. (2018). The effects of the new baby on the older sibling. *Ankara Medical Journal, 18*(3), s. 286-299.
- Demirtürk, E. (2023). *Ebeveyn erken dönem uyumsuz şemalarının çocuğun problem davranışları ile ilişkisinde ebeveyn bağlanma stiline aracı etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi .
- Dökmen, Ü. (1985). Aile içi iletişim çatışmalarının transactional ve graph analiz ile incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1*(2), s. 53-66. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001080
- Egger, H. L., & Angold, A. (2006). Common emotional and behavioral disorders in preschool children: Presentation, nosology and epidemiology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*(3-4), s. 313-337.
- Eratay, E. (2011). Okul öncesi çocuklarında davranış problemleri. *e- Journal of New World Sciences Academy, 6*(3), s. 2347-2362.
- Erdemir, S., & Kutlu, M. (2024). Annelerin erken dönem uyumsuz şemaları ile ebeveyn rollerine ilişkin kendilik algılarının incelenmesi. *İnönü Ün, 25*(1), s. 278-318. <https://doi.org/https://doi.org/10.17679/inuefd.1385130>
- Erden, N. S. (2023). *Okul öncesi dönemde davranış problemleri: bir meta analiz*. Tez, İzmir Demokrasi Üniversitesi.
- Farrell, J. M., Reiss, N., & Shaw, I. A. (2014). *The schema therapy clinician's guide*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Gadner, M., & Gardiner, H. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (B. Onur, Çev.) İstanbul: İmge.
- Gazioğlu İşmen, A. E., Canel, A. N., & Deniz, M. B. (2018). *Çocuk yetiştirmede temel beceriler*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

- Geçtan, E. (2016). *İnsan Olmak* (13 b.). İstanbul: Metis.
- Ghanizadeh, A. (2008). Association of nail biting and psychiatric disorders in children and their parents in a psychiatrically referred sample of children. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 2(1), s. 13-19.
- Gülay, H., & Önder, A. (2009). Reliability and validity of the Turkish version of ladd and profilet child behavior scale victimization scale and picture sociometry scale to measure peer relations of 5-6 years-old turkish children. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), s. 648-659.
- Güler, K. (2020). *Kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ile erken dönem uyum bozucu şemalar, şema başa çıkma biçimleri ve beden imgesi baş etme stratejilerinin ilişkisi*. Doktora Tezi, Doğu Üniversitesi, İstanbul.
- Gültekin Akduman, G. (2014). Çocuklarda görülen uyum ve davranış sorunları. A. Güngör Aytar (Dü.) içinde, *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim Ruh Sağlığı* (s. 88-123). Hedef CS Basın Yayın.
- Güneş, A. (2015). *Çocuk neyi neden yapar?* (45 b.). İstanbul: Nesil Yayınları.
- Güngör, H., & Buluş, M. (2016). 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeyini öngörmedeki rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(39), s. 147-159.
- Hagglof, B., Andren, O., Bergstrom, E., Marklund, L., & Wendelius, M. (1997). Self-esteem before and after treatment in children with nocturnal enuresis and urinary incontinence. *Scandinavian Journal of Urology and Nephrology*(183), s. 79-82.
- Hamidi, F. (2023). Çocukluk çağı mastürbasyonu nedir? Mastürbasyon yapan çocuğa nasıl davranılmalıdır? E. S. Ercan, Ö. Bilaç, İ. Perçinel, A. E. Tufan, M. Ö. Kütük, & H. Kandemir (Dü) içinde, *0-6 Yaş Dönemi Çocuk Ruhsal Gelişimi ve Ruh Sağlığı* (s. 243). Ankara: Akademisyen Yayınevi Kitabevi.
- Harburg, E., Jr, B. E., & J., R. P. (1979). Resentful and reflective coping with arbitrary authority and blood pressure: Detroit. *Psychosomatic Medicine*(41), s. 189-202.
- Hesapçioğlu, S. T. (2012). Çocuk ve ergenlerde tik bozuklukları: klinik ve etiyolojik bir bakış. 25(4), s. 358-367.

- İnan, G., & İnal, S. (2019). The impact of 3 different distraction techniques on the pain and anxiety levels of children during venipuncture. *The Clinical Journal of Pain*(35), s. 140-147.
- Işık, E. (2021). Erken çocuklukta görülen davranış problemlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(40), s. 183-226.
- Jacob, G., Genderen, H. V., & Seebauer, L. (2014). *Mod terapisi*. (N. Azizlerli, & M. Soykut, Çev.) İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Joinson, C., Heron, J., Gontard, A. v., Butler, U., Golding, J., & Emond, A. (2008). Early childhood risk factors associated with daytime wetting and soiling in school-age children. *Journal of Pediatric Psychology*, 33(7), s. 739-750.
- Judith, B., Bender, S., & Ehrlich, S. (2013). Pharmacological treatment of tic disorders and tourette syndrome. *Neuropharmacology*, 68, s. 143-149.
- Kadan, G. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarında (4- 6 Yaş) saldırganlık davranışını etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kahraman, Ö. G., & Dakak, S. (2022). Çocukluk çağı mastürbasyonuna yönelik davranışsal müdahale çalışması. *Çocuk Dergisi*, 22(2), s. 141-147.
- Kahraman, Ö. G., & Derdiyok, Z. S. (2024). Gelişim dönemlerine göre çocuklarda davranış problemlerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Early Childhood Education Researches*, 2(1), s. 1-26.
- Kandır, A. (2007). *Çocuğum büyüyor* (4 b.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Karaosmanoğlu, A., Soygüt, G., & Kabul, A. (2011). Psychometric properties of the Turkish young compensation inventory. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 20(2), s. 171-179.
- Kayıkçı, M. E., & Belgin, E. (2010). Okul çağı kekeme Türk çocuklarının kekemelik bulguları özgün araştırma. *Türk Pediatri Arşivi*, 45(2), s. 141-143. <https://doi.org/https://doi.org/10.4274/tpa.45.141>

- Kerr, M. A., & Schneider, B. H. (2008). Anger expression in children and adolescents: a review of the empirical literature. *Elsevier*, 28(4), s. 559-577. <https://doi.org/http://doi:10.1016/j.cpr.2007.08.001>
- Kertmen, A. G., & Topuz, M. A. (2025). Çocuklarda parmak emme alışkanlığının tedavisi. *Dental and Medical Journal- Review*, 7(1), s. 14-22.
- Konukçu, H. B., Akkoyunlu, S., & Türkçapar, M. H. (2013). Early maladaptive schemas in depressed women and its relationship with depression. *Journal Of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research*, 2(2), s. 98-105.
- Kurt, E., & Örün, E. (2016). Yeme bozukluğu olan çocuğa yaklaşım. *Güncel Pediatri Dergisi*, 14, s. 129-135.
- Kuzgun, Y., & Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana Baba Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), s. 69-77.
- Kuzucu, Y. (2014). *Küçükler için büyüklere ergen ve tuh sağlığı*. Ankara: Pegem.
- Ladd, G. W., & Profilet, S. M. (1996). The child behavior scale: a teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn and prosocial behaviors. *Developmental Psychology*, 32(6), s. 1008-1024.
- Mairet, K., Boag, S., & Warburton, W. (2014). How important is temperament? The relationship between coping styles, early maladaptive schemas and social anxiety. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 14(2), s. 171-190.
- Mannig, W. (2001). *Clinical decision making in fluency disorders*. Vancouver: Singular Thomson Learning.
- Maraşuna, O. A., & Eroğlu, K. (2013). Ortaokul öğrencilerinin tıbbi işlem korkuları ve etkileyen faktörler. *Güncel Pediatri*, 11(1), s. 13-22.
- Martin, R., Watson, D., & Wan, C. K. (2000). A three-factor model of trait anger: Dimensions of affect, behavior and cognition. *Journal of Personality*, 68, s. 870-897.

- Merrell, K. (1995). Relationships among early childhood behavior rating scales: convergent and discriminant construct validity of preschool and kindergarden behavior scales. *Early Education and Development*, 6(3), s. 253-264.
- Mertler, C., & Reinhart, R. V. (2017). *Advanced and multivariate statistical methods: practical application and interpretation*. Abingdon-on Thames: Taylor & Francis.
- NICE. (2013). *Diagnosis and management of ADHD in children, young people and adults*. London: Alden Press.
- Özbay, A., & Kayhan, Z. (2024). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) nedenleri ve tedavi yöntemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(89), s. 394-406. <https://doi.org/https://doi.org/10.17755/esosder.1283141>
- Özbey, Ç. (2008). *Çocuk eğitiminde yapılan hatalar*. İstanbul: İnkılap.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği' nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Aile ve Toplum*, 6(22), s. 9-18.
- Özcan, A. H. (2015). *Bağlanma ile öfke düzeyi ve ifadesi arasındaki ilişkide erken dönem*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Ankara.
- Özdil, M. (2012). *Çocukların anormallikleri*. İstanbul: Kumsaati Yayınları.
- Özkan, İ. A., & Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 53(58), s. 53-58.
- Özmen, A. (2006). Öfke sorunu yaşayan çocuklara yönelik uygulamalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), s. 135-144.
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E. (2023). *Şema terapi ayırıcı özellikler (13 b.)*. (A. Karaosmanoğlu, N. Azizlerli, Dü, & M. Şaşıoğlu, Çev.) İstanbul: Psikonet Yayıncılık.

- Ray, P. Ç., Çelik, G. G., Tahiroğu, A., & Jaicks, Ç. C. (2019). Çocukluk çağı tik bozukluklarının sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Cukurova Medical Journal*, 44(1), s. 251-262.
- Roediger, E. (2020). *Yaşam tuzakları için şema terapi* (2 b.). (N. Azizlerli, İ. G. Şan, Dü, A. Gündoğdu, & G. Çaylak, Çev.) İstanbul: Psikonet.
- Ruston, H. G. (1995, Şubat). Wetting and functional voiding disorders. *Common Problems In Pediatric Urology*, 22(1), s. 75-93.
- Saariaho, T., Saairaho, A., Karila, I., & Joukamaa, M. (2009). The psychometric properties of the finnish Young schema questionnaire in chronic pain patients and a non-clinical sample. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*(40), s. 158-168.
- Sargın, N. (2012). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Konya: Eğitim.
- Sayal, B. (2017). *Anne babaların erken dönem uyumsuz şemalarının çocuk davranış sorunları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Saygılı, S. (2005). *Çocuklarda davranış bozuklukları*. İstanbul: Elit Yayınları.
- Selçuk, Z. (2000). *Dikkat eksikliği ve hiperaktif çocuklar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Seven, S. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı* (1 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sezer, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde bulunan çocuklarda sık rastlanan uyum ve davranış bozuklukları ve bu bozukluklara ilişkin öğretmen görüşleri. 3, s. 280-293. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi.
- Shahar, G., Doron, G., & Bar-Kalifa, E. (2017). The roles of early maladaptive schemas and social anxiety in the association between maternal control and offspring distress. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 36(2), s. 129-148.
- Soygüt, G. (2025). *Young-Rygh Kaçınma Ölçeği (YR-KÖ)' nin psikometrik özellikleri*. Haziran 2025 tarihinde <https://tr.sematerapienstitusu.com/arastirmalar/araclar/> adresinden alındı

- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakır, Z. (2009). Assessment of early maladaptive schemas: a psychometric study of the Turkish Young Schema Questionnaire-Short Form-3. *Turkish Journal of Psychiatry*, 20(1), s. 75-84.
- Swedo, S. A., & Leonard, H. L. (2000). *Çocuktur, geçer.* (N. Erzik, Çev.) İstanbul: epsilon.
- Şahin, H. (2009). *Eğitim Psikolojisi.* (Y. Özbay, & S. Erkan, Dü) Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, H., & Seven, S. (2020). Erken çocuklukta kaygı. H. Uzun (Dü.) içinde, *Recent Advances in Education and Sport Researches* (s. 14). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), s. 117-135.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı.* Ankara: hyb Yayıncılık.
- Şipal, R. F., Yeğengil, C., & Toka, N. (2012). Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşler arasındaki kıskançlığın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(5), s. 55-68.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. *Contemporary Psychology: A Journal of Reviews* (Cilt 28). içinde Pearson Education. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/022267>
- Talwar, V. (2008). Social and cognitive correlates of children's lying behavior. *Child Development*, 79(1), s. 866-881.
- Tanaka, O. M., Vitral, R. W., Tanaka, G. Y., Guerrero, A. P., & Camargo, E. S. (2008). Nail biting, or onychophagia: a special habit. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 34(2), s. 305-308.
- Terzi, E. (2009). *Anasınıfına devam eden çocuklarda görülen davranış sorunlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tudge, J. (2000). Parents's child-rearing values and beliefs in the United States and Russia: The impact of culture and social class. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice.*

- Türkköylü Taştan, B. (2021). Ebeveynlerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s. 13-25.
- Yaşar, V. (2013). *Çocuklarda davranış problemleri ve çözüm yolları*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Yavuzer, H. (1990). *Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Ayhan, H., Abdurrahman, D., & Ekşi, H. (2011). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları* (2 b.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yıldırım, T. (2013). *3-6 yaşında olup anaokuluna giden çocukların annelerinde algıladıkları ebeveynlik biçimleri ile çocuk yetiştirme tutumları ve erken dönem uyum bozucu şemaların ilişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldızbaş, C., & Sak Şahin, T. İ. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), s. 60-88.
- Yoldaş Örs, C., & Demircioğlu, H. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(3), s. 553-572.
- Yorbık, Ö., & Mutlu, C. (2016). Çocukluk çağı mastürbasyonu. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 23(1), s. 59-66.
- Young, J. E., & Klosko, J. S. (2017). *Hayatı yeniden keşfet* (14 b.). (A. Karaosmanoğlu, E. Tuncer, Dü, S. Kohen, & G. Diana, Çev.) İstanbul: Psikonet.
- Young, J. E., & Lindemann, M. (1992). An integrative schema-focused model for personality disorders. *Journal of Cognitive Psychotherapy*(6), s. 11-23.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2024). *Şema terapi uygulayıcı rehberi* (9 b.). (T. V. Soylu, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : *Fatma Kevser ŞAHİN*

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : *2009, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü*

Yüksek Lisans Öğrenimi : *KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı(devam ediyor)*

Bildiği Yabancı Diller : *İngilizce (B-1 seviye)*

Bilimsel Faaliyetleri : *Şahin, F. K. (2025, Nisan). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştıma eğitimine yönelik görüşleriyle ilgili Türkiye’ de yapılmış araştırmaların incelenmesi. 8. Uluslararası Katılımlı Ulusal Disiplinlerarası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir*

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : *2012, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Yusuf Öner Toy Çok Programlı Anadolu Lisesi*

Projeler : *2022, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Ekranla Değil Akranınla Oyna eTwinning Projesi*

Çalıştığı Kurumlar : *2009- 2010, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Özel Tekden İlköğretim Okulu*

2011-2012, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Özel Gülerçin İlköğretim Okulu

2012-2014, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Yusuf Öner Toy Çok Programlı Anadolu Lisesi

2014-2018, Okul Müdürü, Şehit Yakup Bozdağ Anaokulu

2018-2024 (devam ediyor), Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman, Melikşah Anaokulu

Tarih: 16 Temmuz 2025

EK 1. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Araştırmanın Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri ile Annelerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Dr Öğr. Üyesi Muhammed Arıkan danışmanlığında, Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatma Kevser ŞAHİN tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri ile annelerinin geçmişte yaşadıkları olumsuz deneyimlerin (erken dönem uyumsuz şemalar) ve bu deneyimlere verdikleri tepkilerin (işlev bozucu baş etme biçimleri) arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemektir. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmanız durumunda; sizden “Sosyodemografik Bilgi Formu”, “Young Şema Ölçeği Kısa Form-3”, “Young Telafi Ölçeği” ve “Young-Rygh Kaçınma Ölçeği” olmak üzere toplam 1 form ve 3 ölçek doldurmanız istenecektir. Form ve ölçeklerde cevaplamanız istenen toplam 185 soru bulunmaktadır. Soruları cevaplandırmanız 30-45 dakika aralığında sürecektir. Size verilecek olan form ve ölçekleri içtenlikle ve doğru bir şekilde cevaplamanız araştırmanın doğru sonuçlar ortaya koyabilmesi açısından önemlidir. Ölçeklere verdiğiniz cevaplar bilimsel araştırma amacı dışında başka hiçbir alanda kullanılmayacaktır. Katılımınızın gizliliği tamamen korunacaktır. Katılmak istemezseniz veya herhangi bir aşamada katılımınızı sonlandırmak isterseniz bunu herhangi bir açıklama yapmadan yapabilirsiniz. Çalışmaya katılmanızın herhangi bir fiziksel veya psikolojik riski bulunmamaktadır. Ancak, ölçeklerde yer alan bazı soruların sizde hafif düzeyde de olsa rahatsızlık hissi yaratması durumunda, dilediğiniz zaman çalışmadan ayrılabilirsiniz. Çalışmaya katılmanız, bu konuda bilimsel bilgilere katkı sağlayacağından ve çocukların davranış problemlerine yönelik daha etkili yöntemlerin geliştirilmesine yardımcı olacağından oldukça değerlidir. Çalışma sonunda toplanan tüm veriler anonim olarak değerlendirilecek ve hiçbir şekilde kimliğinizle ilişkilendirilmeyecektir.

Yukarıdaki bilgileri okuduktan sonra, bu araştırmaya gönüllü olarak,

katılmak istiyorum.

katılmak istemiyorum.

Çalışma hakkında herhangi bir sorunuz olursa, araştırmacı Fatma Kevser ŞAHİN ile iletişime geçebilirsiniz.

EK 2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:

30 ve daha az ( ) 31-36 ( ) 37-42 ( ) 43-48 ( ) 49 ve üstü ( )

2. Eğitim Durumunuz:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( )
Doktora ( )

3. Aylık Gelir Aralığınız (Türk Lirası):

0-17.000 ( ) 17.000-34.000 ( ) 34.000-51.000 ( ) 51.000 ve üzeri ( )

4. Okul Öncesi Dönemde Eğitim Gören Çocuğunuzun Cinsiyeti:

Kız ( ) Erkek ( )

EK 3. YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ KISA FORM-3

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. ____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____ Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. ____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. ____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyarak beni değerli yapar.
17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.

21. _____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. _____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. _____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. _____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. _____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hiss ediyorum.
27. _____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. _____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hiss ediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. _____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. _____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. _____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. _____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. _____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. _____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hiss eder veya suçluluk duyarız
46. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. _____ İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hiss ederim.
53. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hiss ederim.
57. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. _____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hiss ediyorum.
59. _____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.

61. _____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. _____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. _____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. _____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. _____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. _____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. _____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. _____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. _____ Benim yararım olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. _____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. _____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. _____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. _____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. _____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. _____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. _____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimiacamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. _____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. _____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. _____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. _____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. _____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. _____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. _____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. _____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. _____ Kararlarım nadiren sadık kalabilirim.
88. _____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. _____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. _____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

EK 4. YOUNG KAÇINMA ÖLÇEĞİ

Aşağıda kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Daha sonra 1 den 6 ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek dereceyi seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

- 1-Benim için tamamıyla yanlış
2-Benim için büyük ölçüde yanlış
3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
4-Benim için orta derecede doğru
5-Benim için çoğunlukla doğru
6-Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. ___ Beni üzen konular hakkında düşünmemeye çalışırım.
2. ___ Sakinleşmek için alkol alırım.
3. ___ Çoğu zaman mutluyumdur.
4. ___ Çok nadiren üzgün veya hüzünlü hissederim.
5. ___ Akli duygulara üstün tutarım.
6. ___ Hoşlanmadığım insanlara bile kızmamam gerektiğine inanırım.
7. ___ İyi hissetmek için uyuşturucu kullanırım.
8. ___ Çocukluğumu hatırladığımda pek bir şey hissetmem.
9. ___ Sıkıldığımda sigara içerim.
10. ___ Sindirim sistemim ile ilgili şikayetlerim var (Örn: hazımsızlık, ülser, bağırsak bozulması).
11. ___ Kendimi uyuşmuş hissederim.
12. ___ Sık sık baş başım ağrır.
13. ___ Kızgınken insanlardan uzak dururum.
14. ___ Yaşıtlarım kadar enerjim yok.
15. ___ Kas ağrısı şikayetlerim var.
16. ___ Yalnızken oldukça fazla TV seyredirim.
17. ___ İnsanın duygularını kontrol altında tutmak için aklını kullanması gerektiğine inanırım.
18. ___ Hiç kimseden aşırı nefret edemem.
19. ___ Bir şeyler ters gittiğindeki felsefem, olanları bir an önce geride bırakıp yola devam etmektir.
20. ___ Kırıldığım zaman insanların yanından uzaklaşıyorum.
21. ___ Çocukluk yıllarımı pek hatırlamam.
22. ___ Gün içinde sık sık şekerleme yaparım veya uyurum.
23. ___ Dolaşırken veya yolculuk yaparken çok mutlu olurum.
24. ___ Kendimi önümdeki işe vererek sıkıntı hissetmekten kurtulurum.
25. ___ Zamanımın çoğunu hayal kurarak geçiririm.
26. ___ Sıkıntılı olduğumda iyi hissetmek için bir şeyler yerim.
27. ___ Geçmişimle ilgili sıkıntılı anıları düşünmemeye çalışırım.
28. ___ Kendimi sürekli bir şeylerle meşgul edip düşünmeye zaman ayırmazsam daha iyi hissederim.
29. ___ Çok mutlu bir çocukluğum oldu.
30. ___ Üzgünken insanlardan uzak dururum.
31. ___ İnsanlar kafamı sürekli kuma gömdüğümü söylerler; başka bir deyişle, hoş olmayan düşünceleri görmekten gelirim.
32. ___ Hayal kırıklıkları ve kayıplar üzerine fazla düşünmemeye eğilimliyim.
33. ___ Çoğu zaman, içinde bulunduğum durum güçlü duygular hissetmemi gerektirse de bir şey hissetmem.
34. ___ Böylesine iyi ana-babam olduğu için çok şanslıyım.
35. ___ Çoğu zaman duygusal olarak tarafsız/ nötr kalmaya çalışırım.
36. ___ İyi hissetmek için, kendimi ihtiyacım olmayan şeyler alırken bulurum.
37. ___ Beni zorlayacak veya rahatımı kaçırarak durumlara girmemeye çalışırım.
38. ___ İşler benim için iyi gitmiyorsa hastalanırım.
39. ___ İnsanlar beni terk ederse veya ölürse çok fazla üzülmem.
40. ___ Başkalarının benim hakkımda ne düşündükleri beni ilgilendirmez.

EK 5. YOUNG TELAFİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. **Eğer isterseniz ifadeyi size en yakın gelecek şekilde yeniden yazıp derecelendirebilirsiniz.** Daha sonra 1 den 6 ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek dereceyi seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın

1-Benim için tamamıyla yanlış

2-Benim için büyük ölçüde yanlış

3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla

4-Benim için orta derecede doğru

5-Benim için çoğunlukla doğru

6-Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

A: Örnek: ---4---İnsanların benden hoşlanmayacaklarından ^ endişe duyarım

1. ___ Kırıldığımı çevremdeki insanlara belli ederim.
2. ___ İşler kötü gittiğinde sıklıkla başkalarını suçlarım.
3. ___ İnsanlar beni hayal kırıklığına uğrattığında veya ihanet ettiğinde çok fazla öfkelenir ve bunu gösteririm.
4. ___ İntikam almadan öfkem dinmez.
5. ___ Eleştirildiğimde savunmaya geçerim.
6. ___ Başarılarımı veya galibiyetimi başkalarının taktir etmesi önemlidir.
7. ___ Pahalı araba, elbiseler, ev gibi başarının görünür ifadeleri benim için önemlidir.
8. ___ En iyi ve en başarılı olmak için çok çalışırım.
9. ___ Tanınmış olmak benim için önemlidir.
10. ___ Başarı, ün, zenginlik, güç veya popülerite kazanma ile ilgili hayaller kurarım.
11. ___ İlgi odağı olmak hoşuma gider.
12. ___ Diğer insanlardan daha cilveli / baştan çıkarıcı bir insanımdır.
13. ___ Hayatımda düzen olmasına çok önem veririm (Organizasyon, düzenlilik, planlama, gündelik işler).
14. ___ İşler kötü gitmesin diye çok çaba harcarım.
15. ___ Hata yapmamak için karar verirken kılı kırk yararım.
16. ___ Çevremdeki insanların yaptıklarını fazlasıyla kontrol ederim.
17. ___ Çevremdeki insanlar üzerinde denetim veya otorite sahibi olabildiğim ortamlardan hoşlanırım.
18. ___ Hayatımla ilgili bir şey söyleyen, bana karışan insanlardan hoşlanmam.
19. ___ Uzlaşmakta veya kabullenmekte çok zorlanırım.
20. ___ Kimseye bağımlı olmak istemem.
21. ___ Kendi kararlarımı almak ve kendime yeterli olmak benim için hayati önem taşır.
22. ___ Bir insana bağlı kalmakta veya yerleşik bir düzen kurmakta güçlük çekerim.
23. ___ İsteddiğimi yapma özgürlüğüm olması için "bağımsız biri" olmayı tercih ederim.
24. ___ Kendimi sadece bir iş veya kariyerle sınırlamakta zorlanırım, hep başka seçeneklerim olmalıdır.
25. ___ Genellikle kendi ihtiyaçlarımı başkalarınınkinden önde tutarım.
26. ___ İnsanlara sık sık ne yapmaları gerektiğini söylerim. Her şeyin doğru bir şekilde yapılmasını isterim.
27. ___ Diğer insanlar gibi önce kendimi düşünürüm.
28. ___ Bulduğum ortamın rahat olması benim için çok önemlidir (örn: ısı, ışık, mobilya).
29. ___ Kendimi asi biri olarak görürüm ve genellikle otoriteye karşı koyarım.
30. ___ Kurallardan hoşlanmam ve onları çiğnemekten mutlu olurum.
31. ___ Hoş karşılanmasa veya bana uymasa da alışılmışın dışında olmayı severim.
32. ___ Toplumun standartlarında başarılı olmak için uğraşmam.
33. ___ Çevremdekilerden hep farklı oldum.
34. ___ Kendimden bahsetmeyi sevmem ve insanların özel yaşamımı veya hislerimi bilmelerinden hoşlanmam.
35. ___ Kendimden emin olmasam da veya kendimi kırılmış hissetsem de başkalarına hep güçlü görünmeye çalışırım.
36. ___ Değer verdiğim insana yakın dururum ve sahiplenirim.
37. ___ Hedeflerime ulaşmak için sık sık çıkarlarım doğrultusunda yönlendirici davranışlarda bulunurum.
38. ___ İsteddiğimi elde etmek için açıkça söylemektense dolaylı yollara başvururum
39. ___ İnsanlarla aramda mesafe bırakırım; bu sayede benim izin verdiğim kadar beni tanırlar.
40. ___ Çok eleştiririm.
41. ___ Standartlarımı korumak ve sorumluluklarımı yerine getirmek için kendimi yoğun bir baskı altında hissederim.
42. ___ Kendimi ifade ederken sıklıkla patavatsız veya duyarsızımdır.
43. ___ Hep iyimser olmaya çalışırım; olumsuzluklara odaklanmama izin vermem.
44. ___ Ne hissettiğime aldırmadan çevremdekilere güler yüz göstermem gerektiğine inanırım.
45. ___ Başkaları benden daha başarılı veya daha fazla ilgi odağı olduğunda kıskanırım veya kötü hissederim.
46. ___ Hakkım olanı aldığımdan ve aldatılmadığımdan emin olmak için çok ileri gidebilirim.
47. ___ İnsanları gerektiğinde şaşırtıp alt edebilmek için yollar ararım, dolayısı ile benden faydalanamazlar veya bana kötülük yapamazlar.
48. ___ İnsanların benden hoşlanması için nasıl davranacağımı veya ne söyleyeceğimi bilirim.

EK 6. LADD VE PROFİLET ÇOCUK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

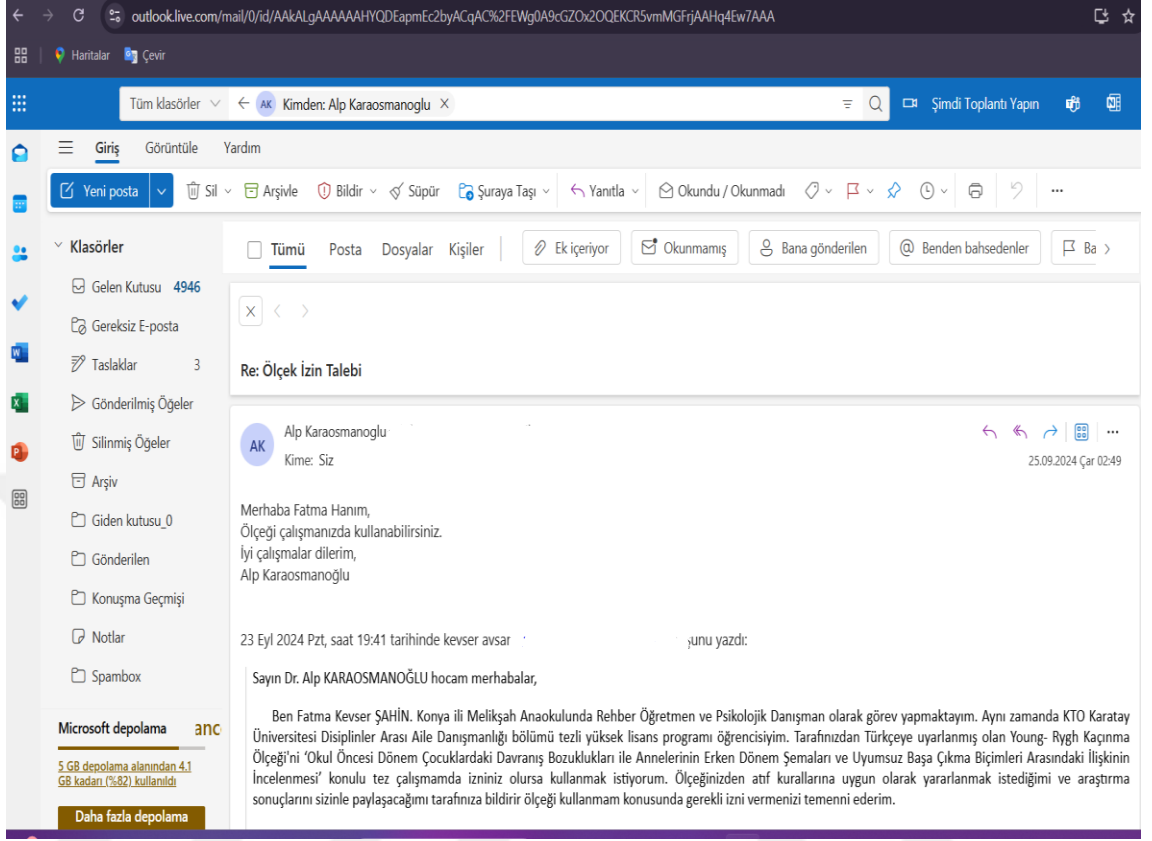
Lütfen aşağıdaki her bir maddenin içerdiği tanımı göz önüne alarak, değerlendirilen çocuğa uygun olma derecesine göre puan veriniz. Örnek olarak, çocuk cümlede tanımlanan davranışı sık sık gösteriyorsa “2- Kesinlikle Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk davranışı ara sıra gösteriyorsa “1- Bazen Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk nadiren bu davranışı gösteriyorsa “0- Uygun Değil” i işaretleyiniz. Lütfen her madde için sadece bir rakamı işaretleyiniz.

Örnek Maddeler

0 1 2 1- Yerinde duramaz. Etrafta koşar ya da aşağı yukarı zıplar. Hareketsiz duramaz.

0 1 2 2- Sürekli kıpırdar, huzursuzdur.

EK 7. ÖLÇEK İZİNİ 1

outlook.live.com/mail/0/id/AAkALgAAAAAHYQDEapmEc2byACqAC%2FEWg0A9cGZOx2OQEKCR5vmMGFrjAAHq4Ew7AAA

Tüm klasörler < > AK Kimden: Alp Karaosmanoğlu x

Giriş Görüntüle Yardım

Yeni posta Sil Arşivle Bildir Süpür Şuraya Taşı Yanıtla Okundu / Okunmadı Bana gönderilen Benden bahsedilen

Klasörler

- Gelen Kutusu 4946
- Gereksiz E-posta
- Taslaklar 3
- Gönderilmiş Öğeler
- Silinmiş Öğeler
- Arşiv
- Giden kutusu_0
- Gönderilen
- Konuşma Geçmişi
- Notlar
- Spambox

Microsoft depolama 5 GB depolama alanından 4.1 GB kadarını (%92) kullanıldı. Daha fazla depolama

Re: Ölçek İzin Talebi

Alp Karaosmanoğlu
Kime: Siz
25.09.2024 Çar 02:49

Merhaba Fatma Hanım,
Ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim,
Alp Karaosmanoğlu

23 Eyl 2024 Pzt, saat 19:41 tarihinde kevser avsar şunu yazdı:

Sayın Dr. Alp KARAOSMANOĞLU hocam merhabalar,

Ben Fatma Kevser ŞAHİN. Konya ili Melikşah Anaokulunda Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda KTO Karatay Üniversitesi Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı bölümü tebli yüksek lisans programı öğrencisiyim. Tarafınızdan Türkiye'ye uyarlanmış olan Young- Rygh Kaçınma Ölçeği'ni "Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Bozuklukları ile Annelerinin Erken Dönem Şemaları ve Uyumsuz Başa Çıkma Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmamda izniniz olursa kullanmak istiyorum. Ölçeğinizden atf kurallarına uygun olarak yararlanmak istediğimi ve araştırma sonuçlarınızı sizinle paylaşacağımı tarafınıza bildirir ölçeği kullanmam konusunda gerekli izni vermenizi temenni ederim.

EK 8. ÖLÇEK İZİNİ 2

outlook.live.com/mail/0/id/AQMkADAwATYOMDABLTK1ZGHTgyOS0wMAHMDAKAEYAAAMN8cbvoGR%2FSaOpDk%2FZgQeSBwD1wZk7H...

Tüm klasörler Kimden: Hülya GÜLAY OĞELM...

Giriş Görüntüle Yardım

Yeni posta Sil Arşivle Bildir Sözdür Şuraya Taşı Yanıtla Okundu / Okunmadı

Klasörler

- Gelen Kutusu 7307
- Gereksiz E-posta 59
- Taslaqlar 62
- Gönderilmiş Öğeler
- Silinmiş Öğeler
- Arşiv
- Notlar
- Çöp Kutusu
- Giden kutusu_0
- Gönderilen
- Konuşma Geçmişi
- Spambox
- Taslaqlar_0

Tümü Posta Dosyalar Kişiler Eki içeriyor Okunmamış Bana gönderilen Be

Ad closed by Google

Sayın Şahin, ölçeğin maddelerini tezinizde ve tez yayınlarınızda vermemek (örnek olarak 1-2 madde paylaşabilirsiniz), ölçme aracını başka araştırmacılarla paylaşmamak ve kaynak gösterim kurallarına uymak koşulları ile kullanabilirsiniz. Ölçme aracı ekte, gerekli bilgiler ilgili yayınlarda yer almaktadır. Kolaylıklar diliyorum.

Ölçeğin atf bilgisi şu şekildedir:

Gulay, H., & Onder, A. (2009). Reliability and validity of Ladd and Profilet Child Behavior Scale, Victimization Scale and Picture Sociometry Scale to measure peer relations of 5-6 years-old children. World Conference on Educational Sciences (WCES-2009). Cyprus Educational Sciences Association, Nicosia, North Cyprus, (04-07 February, 2009). Procedia-Social and Behavioral Sciences, 1(1): 648- 659.

Prof. Dr. Hülya GÜLAY OĞELMAN
Sinop Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi ABD.

Prof. Hülya GÜLAY OĞELMAN (Ph. D.)
Sinop University
Faculty of Education
Department of Primary Education
Division of Preschool Education

Yeni klasör oluştur

12°C Çok bulutlu

Ara

22:07 22.09.2024

EK 9. ÖLÇEK İZİNİ 3

23.11.2021

İlgili kişini/birimin dikkatine,

Yazarı bulunduğum tüm ölçekler araştırmaların kullanımına açıktır. Her birinin makalesi yayınlanmış ve kullanım izni bu yolla tüme araştırmalara açık hale gelmiştir. Ayrıca tarafımdan izin alınması gerekmemektedir.

Bilgilerinize,

Prof. Dr. Gürca Söyğüt, PhD

İSST Sertifikalı Her Düzey
Şema Terapisi Eğitmeni ve Süpervizörü
EPPA Onaylı Psikoterapi Uzmanı

Not: Araştırmacıların dikkatine. İlgili tüm ölçeklerin bilgilerine bu web sitesinden ulaşabilirsiniz. Makalelerde puanlama ve diğer tüm ayrıntılar mevcuttur.

EK 10. MEB ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ

Melikşah Anaokulu Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.003924

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 963933

T.C. Kimlik No:

Adı Soyadı: FATMA KEVSER ŞAHİN

Araştırmanın Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri ile Annelerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örnekleme / Çalışma Grubu: Veli, Öğretmen

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Melikşah Anaokulu

Uygulama Yapılacak Birim: Anaokulu

Uygulama Yapılacak İl: KONYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Young Telif Ölçeği, Young-Rygh Kaçınma Ölçeği, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırma Uygulama İzininin Kabul Tarihi: 31.10.2024

Araştırmanın Uygulama İzininin Bitiş Tarihi: 31.10.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni KONYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülide yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru delayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için <https://arastirmaiznleri.meb.gov.tr/belge-dogrula> bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Sistemi -

ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/ MUAFİYETİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.10.2024-E.94773

T.C.
KTO-KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-*****6-300-94773
Konu : Muhammed Arkan Hk.

07.10.2024

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARIKAN
Öğretim Üyesi

Okul Öncesi Dönem Çocuklardaki Davranış Problemleri ile Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve İşlev Bozucu Baş etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi isimli ekte başvuru evrakları verilen araştırma projesi çalışmasının Muhammed ARIKAN'ın sorumluluğunda araştırmacı Fatma Kevser ŞAHİN'in katılımıyla yürütülmesi ile ilgili İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuza yapmış olduğunuz başvurunuz 30.09.2024 tarihli 2024/06/06 sayılı kararımızda değerlendirilmiştir. İlgili çalışmanızda Üniversitemizin adının geçmemesi ve araştırmanın yapılacağı kurum/kuruluşlardan idari izin alınarak çalışmanız şartı ile kurulumuzca uygun bulunmuştur.
Çalışmalarınızda başarılar diler gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Bilge AFŞAR
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

Ek:Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARIKAN (27 Sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

BİLGE AFŞAR (İnsan Araştırmaları Etik Kurulu - İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı) 07.10.2024 10:58
Belge Doğrulama Kodu :B8C3MDSYTZ Belge Takip Adresi : <https://ankara.gov.tr/cto-karatay-universitesi-etkys>

Adres: Akabe Mahallesi Alaaddin Kap Caddesi No:130 Karatay/Konya
Telefon:444 1251 Faks: *****2 00 44
e-Posta:*****aratay.edu.tr Web:www.karatay.edu.tr
Kap Adresi:*****tayunivrsitesi@h01.kop.tr

Bilgi için: Cebileddin ÇİBİF
Ünvanı: Sekreter
Tel No: 444 1251-7258

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.